

Ulhäiset ja Alhaiset.

Alkuperäinen Romaani kahdessa osassa.

Kirjoittanut

K. J. Gummerus.

Jälkimäinen osa.

Uituaansa yön ja päivän,
Melkein melottuaansa
Näki pilven pikkuruisen,
Pilven longan luoteheissa,
Sepä maaksi muuttelihe.
Niemeksi panettelihe.

Kalevala.

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjainosja.

1870.

Lemmon luola.

W—n pitäjässä Satakunnassa on wesiä yltäkylin. Wesiin lomasja on saareja — niitä myöskin yltäkylin. Ne kaunistawat tosin seutua; mutta ne owat pienet, niissä ei asuta. Ne eiwät hyödytä omistajiaan.

Semmoinen wähäinen saari on tuo kiwinen Kontio-saari, jossa tuskin löythy ainoatakaan puuta. Se on kumminkin enemmän kun toiset saaret tunnettu, sillä siinä on kummallinen luola, joka kolkkaisuutensa tähden kutsutaan Lemmon luolaksi.

Ennen wanhaan owat sota-aikoina ihmiset tänne turwainneet ja Lemmon luola on antanut heille suojaa.

Lemmon luolaan ei osaa muu kuin se, joka siellä on käynyt. Saari ei ole wiittäkymmentä siltää pitempi, leveys ei kahtakaankymmentä siltää. Saari on paljas kiwikko. Mutta etelä-rannalla on paatonen kummallisesti nostettu pysthyin. Sen luulisi kuuluwan siihen kallioon, johon se nojautuu; niin luonnollisesti on se paikalleen sowitzettu. Mutta kun sen nostaa syrjälle, joka on aiwan helppo, sillä tuo paatonen on warjin ohut, näkhy wähäinen pimeä reikä, joka wie raunioiden sifälle. — Se on Lemmon luola.

Tätä luolaa ja luolan tähden koko saarta kamoksuu rahwas. Saaresta ja luolasta käy, näet, kummallinen satu:

„Siihen aikaan kun kristinuskoa ruwettiin lewittämään Suomeen, asui järwen rannalla, wastapäätä saarta Ruhmoniminen mies. Hän oli nuorena käynyt Hiiden koulussa ja hänestä oli Hiiden awulla tullutkin oiwallinen seppä. Keran kun Ruhmo käwi Hiiden luona wieraisilla, rupesti hän

puhumaan miehistä, jotka saarnasivat uutta uskontoa. „Kä-wiwätkö sinunkin luonasi?“ kysyi Hiisi. — „Käwiwät,“ was-tasi Rukmo. „Mitä ne puhuivat?“ kysyi taasen Hiisi. „Ne saarnasivat uutta Sumalaa, joka olisi luonut maan ja taiwaan ja jonka Sumalan awun osallisuuteen se tulee, joka antaa kastaa itsensä.“ — „Noo!“ sanoi Hiisi, „ja mitä sinä wastasit?“ „Minä wastasin, etten minä sitä Sumalaa tar-witse.“ — „Se oikeen, Rukmo! Tiedä, että jos olisit an-tanut noiden kastaa sinua, et ifinä olisi nähnyt kotoasi enää.“

— Kun Rukmo illalla tuli taloonsa, näki hän miten pappi rannalla kastoi hänen poikaansa. Hän julmistui ja huusi: „Lempo wieföön teidät kaikki.“ — Ja tuskin oli hän saanut huudetuksi nuo sanat, kun jo Lempo seifoi rannalla ja wei ei kastajaa mutta Rukmon nuorimman pojan: — ja tuo tuli siitä, että pappi ei ollut ennättänyt sanoa mitään wa-laessaan wettä pojan päähän. — Lempo wei nyt pojan saa-rella, edemmäs hän ei jaksanut. Wesipisara pyhää wettä oli pudonnut Lemmon kädelle ja poltti nyt sitä niin, että täy-tyi päästää pojan ja karata itse luolaan. Mutta pappi sa-noi rannalla kun näki Lemmon wiewän lasta: „Nimehen isän“ — ja poika seifoi eläwänä saarella, josta pappi hänen nouti ja kastoi myös Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Mutta niinkauan kun wesipisara polttaa Lemmon kättä, ei hän luo-lastasta pääse.“

— Kun ei ole saarella mitään wirkaa ja kun siitä niin julma taru käy, ei tee sinne mieli kenenkään mennä.

Ennen muinen käwi W—n pitäjässä mies, joka uskalsi soutaa saarelle ja mennä Lemmon luolaan. Mutta hän pa-lasi sieltä hirmustuneena ja läähättäen, ja päästhyään maalle puhui hän, miten pian luolan suussa Lempo istui, että jos hän olisi askeleen lähemmälle mennyt, olisi Lempo saanut hänen käsiinsä. — Wiisaammat eiwät tosin uskoneet tätä miehen puhetta, mutta kun eiwät itse uskaltaneet mennä Lem-mon luolaan, tuli se puhe wallalle, että joka luolaan menee, on Lemmon. — Ja tämä puhe hyltyi, kun wäliin öisin mikä

milloinkin näki sawua nousewan törmästä ja miehiä kulke-
wan rannoilla. — —

On yö toukokuun keskellä käjisä. Sää on muuta-
mia päiviä sitten sulanneet. Wesi on korkeimmillaan ja
ulettuu pian luolan suuhun saakka. Nyt on paatonen syr-
jällänsä ja vähäinen wene, jonka tuskin luulisi ihmistä kan-
nattawan, on köyhellä sidottu kiini rantaan. — —

Kahdeksan vuotta on kulunut niistä tapauksista, joista
viimein puhuimme.

Wuosi saa jo paljon ihmisten elämässä muuttumaan,
mitä fitte kahdeksan? — Kuka woipi aawistaa, miten asiat,
jotka tänä päivänä ovat näin, kahdeksan vuoden kuluttua
ovat! Ja kumminkin löytyy jo tänään juuret niihin tapauk-
siin, jotka kahdeksan vuoden kuluttua saawat matkaan, mitä
nyt emme osaa ajatellakaan. Mita muuttaa kaikki; ajan ku-
luesa muutumme itsekin.

Silmäilkäämme luolaan. Siinä istuu tänä mainit-
tuna kewät-yönä mies ja waimo. — Miehen me jo enes-
tään tunnemme, mutta waimosta emme ole puhuneet. Hän
oli kahdeksan vuotta takaperin kaunis nuori piika, joka silloin
rehellisesti palveli isäntäwäkeään. Kaksi vuotta takaperin
tuli hän tutuksi tuon miehen kanssa, jonka wieresssä nyt is-
tuu. Heissä liikkui silloin samat tunteet. He alkoimat kul-
kea samaa tietä; se tie on tänään wienyt heitä Lemmon
luolaan. —

Että tämä tie ei ollut päivän, rehellisyyden, lienee jo
lufiani arwannut. Hän on jo ehkä arwannut kuka tämä
mies on, jos hän muuten muistaa, että pahat ajatukset, kun
ne wallan ovat ihmisesssä saaneet, eiwät anna tufehuttaa it-
seään; että pahat ajatukset wähitellen kypshwät työkki ja waa-
tiwat työstä työhön, josta jälkimäinen aina on edellistä jul-
mempi ja vielä edemmäs pois oikealta wie tekijänsä.

Tämä mies, joka näkhy olewan neljän ja wiidentym-
menen wälillä, on Metsämaan Saakon ja Gewan wanhin
poika — Rhyösti.

Hän on nyt ottanut eronsa ihmiskunnasta. — Me olemme nähneet hänen valmiina työhön, josta sattuma sai hänen pelastetuffi. Mutta sattuma ei voinut kumota hänen sydämensä himoja. — —

„Katri! Laitas walkeaa!“ huusi hän luolassa waimolle, joka syömään arweli rumeta.

„Laita itse, laiska, wai pitäisikö minun aina sinua palwella.“ —

„Sumal'auta! Laita walkea tahi . . . Lempo wieköön . . .“

„Tuo puut tänne weneestä,“ sanoi waimo hiljemmällä äänellä. — „Älä nyt ole kärthinen. Mitä toki siitä, ettemme onnistuneet, että Kärmälä hakee sinua ja pelwossaan hukuttaa rahaa sinua takaa ajaen.“ . . .

„Kärmälä! Se saatana!“ ärjäsi Köhsti ja heitti waimon eteen wenehestä noudetut puut. „Ei hänellä ole lyshtiä päiviä, sen sanot oikeen. Mutta piru wieköön, ei hän vielä ole hawainnut, ketä hän petti.“

„Elä taas rupea uhkaamaan. Tiedät itse, että minulla on paljon suurempi syh kosta, mutta minä en puhu mitään.“

„Niin sinä! Sinä olet hullu, kun saatit uskoa herroja ja semminkin semmoista herraa. — Kostat omaa hulluttasi, et peto wie muuta.“

„Ole waiti, et sinä ymmärrä, miten minulla on syhtä koston — — Sinä! no mitä siitä, ettei Kärmälä antanut sinulle mitä lupasi, etpä sinä, waikka kolmasti koetit surmata wanhaa wältwääpeliä, saanut toimeen muuta, kun että hän kirjotutti testamenttikirjan“ . . .

„Ei sekään lie ollut mitään, että toista vuotta sain istua raudoissa, että Kärmälä, jolla olisi ollut hyöty serkkunsa kuolemasta, itse kantoi päälleni! — Saakeli! ja hän lupasi wannoen kaikissa tapauksissa kuolinpäiwääni pitää minua Kärmälässä ja vielä palkaksi 200 rikkiä, waikka en onnistuisikaan. — En puhu mitään siitä, että hän, jos kiini

joutuisin, lupasi tehdä tyhjäksi kaikki kanteet . . . No entäs Leena, sen se peto kihlasi jo aikoja ennen kun sillä minua rupefi houkuttelemaan." — —

„Ole wai heittiö ja syö! Olet itse tunnustanut, että minä vastaan hymmenen Leenaa." —

„Ha, haa!" —

„Älä naura! Wai joko olet unhottanut miten wiime syksynä pelastin sinun Antintalon jywäaitasta, jossa minutta olisit saanut jauholaarissa, niinkuin kala verkossa, odottaa aamua ja kiini=tulemistasi." —

„Niin! Mutta kuka sanoi, kun olin katon repinyt: heitä itseji alas, — kuka, häh!"

„No, mitä turhia nyt puhumme. — Sano mitä nyt aiot tehdä?"

„Kostaa, jos waan olisin wakuutettu, että tämä paikka on turwallinen." —

„Ja lupaat oman henkesikin waaralla auttaa minua, jos minä nyt autan sinua?"

„Senhän olet kuullut tuhansia kertoja, forkkaluu, wai pitäisikö minun taasen wannoaa?"

„No, no! Minä uskon sinua, minä autan sinua; sinä sitten minua. Mutta jos petät, niin! Sinä tunnet jo Katriin!" — —

„Tunnen. Sinä olet pirua pahempi, sen olen nähnyt, waikka lepphyinen olet olewinasi."

Katri nauroi: „Sinä olet hawainnut sen, se hywä. — Sinä woinet arwata, ettei minun kostoni ole turhanpäiwäinen. — No sano, mitä nyt aivot?"

„Minä! — Minä en sitä sinulle sano; minä olen oppinut sinusta hiljaisuutta. — Mutta nyt wene on luolaan wedettävä ja sitten tarwitsee päiwämies lepoa — oli Kärnä-län tapa sanoa, hä, hä!"

Tuntia myöhemmin olisit astunut, lukiani, Lemmon luolaan.

Ruka on tuo nainen, joka siinä lepää, joka nukkuu rauhallisesti, kun olisi unensa wiattomuuden? — Kuule, minä tahdon sinulle kertoa hänen elämänsä. Surkuttele häntä, mutta hänen thönsä, ne jätä Lemmon luolaan. —

Sanoimme Katrin kahdeksan vuotta ennen olleen rehellisen ihmisen. Hän lankefi siis, koska hän nyt Lemmon luolassa löytyy? —

Mikä langetti hänen? —

Se salaisuutensa, jota hän ei kyöstillekään ole puhunut. —

Kolme vuotta ennen tuota hirmuista hallaa, jona ensin tapasimme Metsämaassa Sohanneksen, on Katri syntynyt. Hänen isänsä oli — pappi! Mutta hän jätti nuoren tyttärensä, hän kuoli ja äitinsä kanssa eli Katri ensi-wuotensa suurimmasa köyhyydessä. Kristillinen talonpoika oli luofensa ottanut näänthwäisen perheen, jota tosin muutkin, semminkin papit auttivat. Mutta onni ja menestys ei nähtännyt seuraawan tätä perhettä. Äiti kuoli murheensa ja kolmiwuotifena seisoi Katri yksin maailmassa — taluttajatta, sukulaifetta. Rowana hallawuonna jäi tuon kristillisen talonpojan pellot tyhjille ja lastensa seassa, jotka leipää huuftivat, oli wieras tyttö — oli Katri. Emäntä kirofi orpoa ja tahtoi ajaa hänen maantielle, waan isäntä piti hänen luonansa niin kauan kun taifi. Mutta ennen vuoden loppua ei ollut isännällä itsellä mitään. Hän kulki ympäri Katrin kanssa, saadakseen hänelle sias, waan kauan oli hänen kokeensa turhaan. Silloin kun hän jo pian itse epäili, sai hän äidin Kattrille seurakunnan pastorin kautta, joka, wiethään nuoren tytön Turkuun, luuli tehneensä wirtaweli-wainaansa tähden kaikki, mitä kristitty taitaa.

Katri tuli Turkuun. Eräs leskirouwa oli hänen ottanut, luvaten orpoa kaswattaa omana tyttärenään. Hän piti lupauksensa. Waan jo kuuden vuoden kuluttua seisoi yhdeksän wuotinen Katri taas holhojatta maailmassa. Pastori oli unhottanut hänen, rouwan perilliset eiwät tahtoneet tie-

tää hänestä ja silloin oli Katri onnellinen, kun erään leipurin luona sai asia-tytön ammatin. — Ei tiennyt Katri silloin vielä, ei tiennyt Katri raukka ennen, kun se oli myöhään, mikä tätä armahtavaisuutta leipurissa waitutti. — Ei tiennyt Katri, että tuon teki hänen kauneutensa, joka päivä päiväältä yhä eneni.

Isäänsä ei ollut Katri koskaan nähnyt; äitiään hän tuskin muisti; mutta himeästi lensi väliin mieleensä se aika, jona hän oli talonpoikaissessa talossa elänyt. Waan siunauskella puheli nuori tyttö aina rouwasta, joka hänelle oli ollut hellä äiti. — Aika kului. Katri ihastutti kauneudellaan ihmisiä ja moni nuori herra kävi teeskenneltyä asiaa leipurilla, kun oli Katri ehtinyt wiidenteentoista vuoteensa. — Waan Katri, joka elämän kowassa koulussa oli runsaan läksyn lufenut, kohteli heitä, niinkuin kaikkia, kylmästi. Hänen sydämensä oli jo elämänsä aamuna saanut sen jää-riitteen päällensä, joka tosin kerran sulasi — kun ei enää auringon säteet woinect sydäntä lämmittää. —

Katri luuli itsensä wäkewäksi ja — niinkuin enimmiten silloin aina käy, kun ei wäkewyyttä nainen hae juuri wiattomuudestaan — hän lankefi. Toinen, enemmän koetettu kun Katri, olisi langennut. — Katri ei ollut wieras, päinwastoin rehellisyys itse. Hän ei osannut aawistaa petosta tuossa kauniissa, kiiltävässä sotaherrassa, joka ensin niin kylmästi kohteli häntä, että hän suuttui, joka sittemmin aikaa woittaen leppyi ja wihdoin ujosti tarjosi Katrille wähäisiä lahjoja. Kun Katri ensimmäisen näistä otti vastaan, näki hän unessaan isänsä, joka kynnellillä wiittasi lahjaa ja sanoi rukoillen: „Polta se!“ Waan kun Katri aamulla heräsi, huusi hän innossa: „Isä, sinä et tunne rakastettuani!“ Katri tunnusti jo silloin itselleen, minkä wähän ajan takaa punaposkijena tunnusti sotaherralle. Tämä — kreivi G. oli woittanut woiton, wiattoman sydämen.

Kun Katri pian huomasi, mitä ei ensimmältä tahtonut uskoa — että hän oli petetty, kun leipurin kirjallit, jotka kaikki,

mutta turhaan, olivat Katria suosineet, pilkaten kutsuivat häntä „kreiwinnaksi,“ silloin tapahtui Katriissa suuri muutos. Hän waaleni, niinkuin kukka, joka ollen huone-lämpimään tottunut, heitetään ulos kylmään; hän itki, waikka hän ei khyNELIÄÄN kellekään näyttänyt, ja hänen sydämesjään rupesivat nyt ensimmäiset koston tunteet nousemaan. — Kun hän sittemmin hawaitti, minne hänen luottamuksensa krewiin oli hänen saattanut, oli hänelle elämänsä maali maan päällä tiedossa. — Ja kun hän kuolettaen kaikki ihmistunteet, eräänä pimeänä yönä heitti äsken syntyneen nuoren lapsensa Urajoen laineisiin, oli elämänsä owi takanansa isketty kiini. — Hän eli tosin vielä, mutta hänen elämänsä oli yksin kosto, kosto! Se häpeä, joka häntä oli kohdannut, jota hän oli hywin osannut salata, oli saanut ensimmäisen ja samalla hirmuisimman rikoksen matkaan. Se rikos ei näkynyt häntä raskittawan, hän eli niinkuin ennenkin leipurin luona; hän nauroi, hän puhui, mutta helwetin kantoi hän sydämesjään.

Miten kosta! Se kysymys oli aina Kattrin mielessä. Miten saada krewiä siihen waiwaan, johon itse oli joutunut?

Katri tapasi jonkun aikaa jälkeen Johanneksen katoamisen, kun oli kosto jo hänen sydämesjään wallan saanut, auttajan. — Katri tapasi Rhyöstin. Miten he tutuiksi tulivat, en tässä tarwinne kertoa. Konstonin Tiinalla, johon Rhyösti, kun Kärämälä hänen ensikerran petti, oli tullut, hakeakseen Turussa työtä, tapahtui tuo ensi tuttavuus. Turussa lisäyhti se, Rhyöstin siellä palwellesja. Waan Kärömälän isäntä kutsui luoksensa taasen Rhyöstin, luvaten hänelle runsaan woiton, jos waan wältwääpelin surmaisi. Silloin unhotti Rhyösti, jota Kärämälä wiekkailla sanoilla osasi houkutellessa, entiset wäärhydet ja meni Kärömälään. Kun woittonsa taasen tyhjään raufesi ja Rhyösti tuli yleisön mielessä kanteen alaiseksi, waikka todistajain puutteessa häntä ei woitu kiini panna, ajoi Kärämälä hänen pois „kotorauhan tähden, waikka syhyttömäksi Rhyöstin tieji.“ Rhyösti tuli nyt takasin Turkuun ja sai palweluksen saman raatimiehen luona, jossa Katri nyt palweli. —

Waan Rhyöstin mieli ei enää työhön wienyt. — Hän ajettiin syksyllä pois palveluksestaan warfauden tähden. Nyt kun Kärvälän „käwi sääliksi“ wanhaa palkollistaan, jotta otti Rhyöstin uudestaan henkirahaansa, lupasi hän hänelle juuria antimia, jos kerta vielä ottaisi koettaakseen saada hengiltä wältwääpelin. — Rhyösti nyt ei tosin suuresti uskonut Kärvälää, mutta sijan puutteessa meni hän kumminkin kauppaan ja kun hän Kärvälään muutti, seurasi Katri — Rhyöstin waimona. — Souluaamuna kulki Rhyösti tähtämään surma-lupaustaan ja Katri seurasi häntä. Waan tämä retki sai Rhyöstin rautoihin. Vuoden kuluttua pääsi hän irti ja nyt oli kostonsa kääntynyt Kärvälään. Teksimme Rhyöstille wäärin, ellemme sanoisi tässä, että hän ei itsestään olisi kolmatta kertaa seurannut Kärvälän kutsusta, ellei Katri olisi häntä siihen kehoittanut. Katri tarwitsee Rhyöstiä ja teki kaikki mitä taisi, hyllyttääkseen hänessä kaikki ne pahat henget, jotka jo Rhyöstissä olivat saaneet suuren wallan. — He antausivat nyt kulkehelle. Rhyösti teki, missä milloinkin työtä, missä milloinkin warasti hän. Katri oli häntä kaikissa auttamassa. — Katri ei kaikella tällä tahotonut muuta, kun saada Rhyöstiä aiwotun julman rikoksensa alaisiksi. Katri oli surmannut lapsensa, jota surmaa ei kukaan osannut aawistaakaan, Rhyöstin piti surmaaman wältwääpelin tahi Kärvälän — samaa Kattrille, kumpi niistä sai murhaaja-nimen Rhyöstille. Kerran surman tehtyä, ei saattaisi Rhyösti kieltää apuansa Kattrille krewiä vastaan. Syvä, pirullinen ajatus! Mutta Katri antoi kaikki altiiksi, saadakseen nähdä pettäjänsä onnettomuuden. — He hakivat Kärvälän kiskiyhdesjä tuntemattoman asuntopaikan, he löysivät semmoisen penikulman päässä Kärvälästä. He löysivät semmoisen Lemmon saarella. — Kärvälä tiesi heistä, että he walwoivat, että heillä oli paha mielesjä. — Hän pelkäsi sitä enemmän, kun tiellä oli nähnyt Kattrin ja Rhyöstin, joka hyllytettynä kohotti warastetun pyssyn häntä vastaan ja ampui — waikka Kattrin mielipahaksi ei osannut.

Tämä työ oli tehty samana päivänä, kun näitä onnettomia näemme Lemmon saarella. He nukkuvat nyt. Huomenna miettivät he uusia.

Waan sinä lukiani olet ehkä hämmästyen lufenut näitä wiittauksia wäärälle tielle joutuneiden ihmisten elämäkerrasta. Saattaako semmoista ihmistä kun Katri on, löyhtyä maailmasja? Saattaa sen pahemmin. Hänen elämänsä olisi itfessjään ainetta antawa julmimpaan hirmujuttuun, mitä olla saattanee. Kahdeksan vuoden kulussa on hän muuttunut semmoiseksi, kun hän nyt on. Minä olen kertonut muutamat ulkonaiset tapaukset hänen elämästään. Sydämessään oli se ahjo, jossa työnsä mietteet syttyivät; se ahjo — ennen puhtauden — oli nyt muuttunut pirujen pesäksi. — Minä olen koettanut saada nämä julmat elämänsä tapaukset supistetuiksi niin kokoon, kun olen woinut, jotta waan tulisi ilmi, miten hän taifi tehdä ne työt, joita hän mielessänsä kostona pitää, vastaawana omaa turhaan kulunutta elämänsä. —

Ja nyt kun Lemmon luolan salaisista pimelyksistä olen wähäisen wäreen antanut tulla päivän waloon — käy wielä nukkuman naisen luo ja näe, mitä hän unessa näkee. Hän lentää mustana lintuna ympäri maailman. Raikilta, joita hän tapaa, kysyy hän: „Oletteko kreiviä nähneet, hän on käfistäni kadonnut? Minun kostoni ase on kohta teräwä, nyt minä tahtoisiin tietää, missä kostoni esine on?“ — Ja taas muuttuu hänen unensa: Hän näkee surmatun lapsensa, joka häntä vastaan nostaa pienet kätensä, mutta joka hirmustuneena kääntyy pois, kun äiti tahtoo häntä syliinsä ottaa ja rintaansa vastaan painaa. Silloin kiristää Katri hampaitaan ja huutaa: „Kohta, kohta saan minä sinua syleillä! Minä tahdon nyt ruweta hakemaan sitä, joka sinun surmasi. Minä en ole surmaajasi, waikka minun käteni surman teki.“

Namulla kun heräsivät, istuivat kauan sanaa toisilleen sanomatta. Kyösti oli alakuloinen ja Katri katsoi tirkistellen eteenpä.

„No mitä nyt on tehtävänä? Sano sinä se, joka aina olet nerokas uusia keksimään? Minä kadun, etten seurannut Napon pyhntöä, kun hän Safarin merelle lähdettyä waati minua Kaisolaan. — — Mutta jos vielä menisin sinne? . . .“

„Ja antaisit Kärnäälän nauraa sinun takanasi,“ huusi Katri ikäänkuin unesta heräten. „Silloin minä menisin Kärnäälään piiiaksi, saadakseni kuulla, miten hän kiroaa sitä miestä, joka uskalsi syhtää häntä osallisuudesta surma=koetukseen —.“

„Et perhana wie menekään! Et! Kärnäälälle tahdon ensin kostaa ja“

„Sitten autat sinä minua! Sinä tiedät, että minä pidän sanani. — Sinä et enää Leenaa kaipaa.“

Puhua Kyöstille Leenasta oli syhtää vihan wimman hänesä. — „Ei, miten kanssani käykin, Johannusta ei Kärnäälä, piru wie, näe.“ —

„Sinä kysyt, mitä nyt on tehtävänä? Ensiksi syödä, sitte . . . sitte lähdetään Turkuun.“

„Mitä sinne? Saakelin hywä sinun on sanoa: lähdetään, kun waan olisi maantie minulle niinkuin muille. Taitaisin pian päästä kruununkyhdyllä Turkuun. Sinä tiedät, että Kärnäälä tekee mitä taitaa saadaksensa minua kiini.“

„Niin kyllä, waan mistä hän sinua syhtää, missä owat todistajat? —“

Kyösti mumisi itsekseen, waan hän oli oppinut luottamaan Katriin.

Tunnin kuluttua lykättiin wene luolasta järwelle.

Tunnin kuluttua oli Lemmon saari autio. Ihmisten jälkeä ei siellä näkynyt. —

II.

Kaksi todellista ystävää.

Kyhy siltä, jonka tänään kuulet khyneleissä sanovan: „Minun suruni on ikuinen, en minä lohdutusta löydä!“ Kyhy siltä vuosien kuluttua, mikä on saanut hänen surunsa sulaa=maan, koska hän taasen iloisena nauraa? Hänen täytynee, myhden=antaen, että surunsa on sulannut, sanoa: Mita sen teki. — Kyhy siltä, jonka tänään näet waaleana istuvan, Kyhy siltä vuosien kuluttua, kuin näet hänen pian samallaisena, Kyhy: Eikö aika ole parantanut sydämesi haavaa? Hän was=taa suruisesti hymyen: „Ei, aika lääkkeillään ei woi tunkeu=tua minun sydämeeni.“

Mita woi liewittää surun, tekee sen enimmiten aina. — Ei aina kuitenkaan.

Kahdeksan vuotta on kulunut. 1 päivä kesäkuuta on tullut. —

Salissaan kulkee majori —s edestakasin. Hän on nyt supistunut kokoon pikkuiseksi äijäksi. Hänen wiiksensä, hänen postkipartansa, hänen hiwuksensa owat walkoiset kuin sydän=talwen lumi, mutta hänen uskollisissa filmisjä liikkuu sama leppynen katsanto kuin aina ennenkin. —

Ukkunan edessä istuu kaksi naista. He kuuntelewat majorin puhetta. Me tunnemme nämät naiset. He owat Maria ja Anna. —

„Niin!“ jatkaa majori puhettaan. „Kun minä ajatte=len elämäni päiviä, miten kummallisesti he owat kuluneet, owat khyneleet astua wanhan sotilaan filmiin. Kun minä muistan Johannesta, joka sinussa niin paljon waikutti, en minä tiedä mitä sanomani pitää. Sinä olit iloinen perho=nen, ennen hänen tänne tuloa. Hän tuli, hän tuli kun tuu=liaispää; hän katosi pian, mutta aina kun minä Mariani näen, muistan minä häntä. Hän sai Mariani muuttumaan. Kahdeksaan vuoteen ei ole minun huoneessani Marian syn=

tympäpäivää wietetty. — Mikä pitkä aikakausi on tämän ja viimeisen syntymäpäivä-juhlassi välillä! Wanha Harmaalan parooni on poisja, siinä maassa, johon minulle on jo portti aukaistu. Minä olen walmis jättämään kaikki. Mutta mitä minä muutoksista puhun! Te tiedätte ne paremmin kuin minä, jonka muisto rupee himmenemään! — Yhden muutoksen tahtoisiin vielä nähdä ja se olisi tieto, että Marialla on turwa, on sauwa, joka suojelee hänen elämänsä, kuin minä olen poisja.“ — Muistot kuluneista ajoista ja sydämensä hartain toivo olivat saaneet harwa-puheisen majorin puhujaksi. —

Maria kuuli hänen sanansa. Hän hymyili suruisesti. — „Isä! rakas isä, älä niin puhu! Olenhan minä nyt onnellinen; ja kun ei sinua enää ole, olen minä onnellinen, sillä minä muistan, että minulla on hellä isä ollut. — Ja onhan minulla Anna, joka ei minua jätä“ — lijäsi Maria ystävällisesti filmäillen Annaa. —

„Hm hm! mumiisi majori. „Sinä tiedät, missä toiveessa Harmaalan parooni kuoli, sinä et saattane hänen toiveitansa pettää. Parooni Klaus on nyt Harmaalan herra. Siellä saisit sinä elää, siellä muistaa“ —

Maria wastasi katjellen alas lattialle: „Ei isäni, ei! Minä en saata, waikka minä kiellollani tietäisinkin loukkaawani teitä. Te hywää toivotte minulle, mutta minä en saata täyttää toiveitanne.“ Ja nyt, niinkuin ennen lapsena, nousi Maria, hyleili isäänsä ja käänsi harmaat wiikset syrjälle ja suuteli häntä.

„No, no! Sumala siunatfoon sinua! Minä en tahdo pakoittaa sinua,“ sanoi majori. —

Nyt kului pitkä aika, jona ei sanaa wirtattu. Majori filmäili käwellesfään silloin tällöin Mariaa ja wanhuksen filmäripisissä wälkkyi kirkas khynele.

Annalle ei ollut näinä tuntina puhuttu mitään. Majorin sydän oli ollut täynnä onnentoivotuksia Marialle.

Mutta nyt meni Maria Annan tykö, otti häntä hellästi käteen ja wei hänen majorin luo.

„Tässä isäni on Anna,“ sanoi hän. „Jos sinä tietäisit niinkuin minä, mikä Anna on minulle ollut, lewittäisit sinä hänelle sylisi ja puristaisit häntä rintaasi vastaan. Enemmän kun sisar, hellä kun äiti on Anna minulle ollut. Hän on lohduttanut minua, kun minä olen murehtinut; hän on pyyhkinnytilmistäni kyyneleet, kun minä itkin; hänen aina leppynen ja hellä luonto on kummallisesti wakawuuttanut minua, — ja kumminkin, isäni, tein minä Annalle suuren murheen ja surun kun . . .“

„Maria!“ sanoi Anna rukoilewaisella äänellä. „Minun salaisuuteni, josta ei tiedä kukaan!“

„Mutta josta isäni nyt pitää saaman tietää, jotta hän osaisi täydelleen ymmärtää sinun ylewyhtesi. Isä! . . . Mariaasi on saanut monta kyyneeltä Annan silmiin, sillä Anna rakasti Sohannesta.“

„Anna!“ huusi majori, „sinäkin!“ Sa enemmän seura-ten oman sydämensä helleyttä kun Marian käsnyä, wanhus wapisewaan syliinsä sulki punastunutta neitoa. „Sumala siunatkoon sinua! Ole aina Marialle, mikä tähän asti olet ollut ja haudassani minä kiitän sinua.“ Sa tätä sanoessansa majori nyhkyhetti kummallisesti päätänsä, niinkuin tapansa oli, kun hän jotakin muisti, jonka tahtoi salassa pitää. — „Mutta nyt lapset, menemme ehkä rhytimaahan istumaan, niinkuin kahdeksan vuotta tätä ennen juuri tänä päiwänä. — Maria, Anna! Minä olen onnellinen nyt! —“

Wähän ajan kuluttua, jona oliwat puhuneet tän-illan tulewista pidoista, meniwät he kolmen alas hyttitarhaan. Siinä näkiwät he Sohannoksen entisen kamarin, mutta se yliopistolainen, joka siinä nyt asui, joka majorille ja naisille ystävällisesti nyhkyhetti päällään, se yliopistolainen, joka, köyhä kuten muinen Johannes, oli kesänkin yli Turkuun jäänyt naapuritalon nuorille koulupojille koulumestariksi — ei ollut Johannes.

„Noin istui Johannes ja katseli tänne,“ sanoi surullisesti Maria. „Noin istui hän, eikä ollut näkewinänsäkään minua täällä — ja kumminkin näki hän!“

„Ja unessaan tunnusti hän, mitä sydämessään liikkui,“ lisäsi Anna. „Tänä päivänä on kahdeksan vuotta kulunut siitä hetkestä, joka minulle ilmoitti, että Johannes rakasti Mariaa.“

— Ken olisi sanonut kahdeksan vuotta tätä ennen, kun Anna silloin kävi lafasemassa tallikamaria, ken olisi osannut sanoa Annalle: Kahdeksan vuoden kuluttua olet sinä Marialle rakas sisar, majorille rakas lapsi? Ja niin on se kumminkin nyt.

Suruisena muutti Anna majorin taloon majorin lähdettyä Harmaalaan. Kahdeksan vuotta on kulunut, mutta hän ei ole vielä muuttanut takasin sieltä. Mihinikä olisi hän muuttanutkaan, kun on äitinsä jo kauvan ollut saman maan suojassa, joka sisarensa, Metsämaan Gewan, tallentaa! Anna jäi majorin luo, ja päivä päivältä lujeni ystävyys Annan ja Marian välillä, sillä kumpikaan heistä ei wäsynyt puheessaan siitä, joka heille oli kaikki ollut. Ja kun oli Anna tunnustanut Marialle sydämensä suurimman salaisuuden, silloin se uutinen, joka on naisten välillä maailmassa saanut matkaan niin paljon wihaa ja wainoa, se uutinen sai nämä naiset shyleilemään toisiaan. Rakkautensa esine oli kuollut, niin luuliwat he. Ja kun ei sitä enää ole olemassa, joka syhnä riitaan woisi olla, leppyy kateus, sammuu wiha, jos semmoista on ollut. — Anna, joka muinen Mariassa näki surunsa syhn, joka tuskin taiksi asua Marian kamariassa, rakasti hellän sisaren rakkaudella Mariaa ja ystävyhtensä oli kaikki erisäähtiset rajat heidän välillään lyönyt alas.

Talwisilloin, kun Maria oli pois, istuivat nämä entiset hangoittelijat käsi kädessä lieden edessä puhellen muinaisista hetkistä. Maria sai kuulla Annalta Johanneksen ensimmäiset elämänwaiheet ja Annalle puhui Maria, mitä Harmaalassa oli tapahtunut. — Eläen kokonaan näin kuluneissa

ajoisja, tuli heidän naisellinen luonteensa wiehkeäksi; se olisi saattanut wiedä heitä kokonaan pois nykajan warjinaisudesta, ellei olisi siellä ollut filmä, joka paremmin osasi lukea mitä heidän sydämessään liikkui. Tämä filmä oli parooni Klaus'en. Niinkauan kun hän Turussa sotaherrana oleskeli, oli hän alituinen wieras majorin luona ja vielä fittenkin kun oli wanha parooni jättänyt Harmaalan hänen haltuunsa ja saanut hänen kapteini armolla eroamaan sotawäestä, oli hän usein nähty majorin talossa. Parooni Klaus ei tosin woittanut täällä, mitä hän sydämessään toivoi, mutta hän sai Marian puhumaan muistakin kun yksin Johanneksesta, ja waikka hän tosin ei woinut saada Mariaa minkäänlaiseen yhdyselämään entisten toverein kanssa, waikutti hän kumminkin, ettei Maria aiwan yksipäiseksi joutunut. — Näistä wieraslämmistä oli Klaus'ellakin ollut suuri hyöty. Klaus oli tullut tutuksi Annan kanssa ja hän ei tiennyt kumpaa näistä naisista piti suuremmasti kunnioittaman.

Niin olivat muodet kuluneet. Wiime aikoina oli Klaus harvemmin käynyt Turussa. Majori oli siitä nuhdellut häntä, oli sanonut: „Tuuletko sinä sen paremmin sopiwan, että me käwisimme Harmaalassa, jossa sinä nyt yksin emännättä asut! —“ Klaus oli tuohon wastannut: „Te tiedätte syhy, rafas majori, mikä estää, ettei Harmaalaan emäntää tule.“ Silloin oli majori taputtanut Klausia olalle ja sanonut: „Sinä tiedät kuinka mielelläni minä sinulle sen emännäksi Harmaalaan antaisin, jota sinä siihen ammattiin tahtoisit, mutta sinä tiedät myös, etten minä saata Mariaa pakoittaa. Hänen tahtonsa on tuossa asiassa minun lakini.“ — Klaus oli silloin tarttunut majorin käteen ja sanonut: „Kotetakaa saada Mariaa myöden-antamaan, että syntyväpäiwäänsä wietettäisiin tänä vuonna niinkuin kahdeksan vuotta tätä ennen. Jos niin on, etten silloin woi saada Mariaa, niin tahdon minä, ehkä kipeästi se minuun käy, luopua hänestä, ja kääntää filmäni toisaalleepäin. — Teillä on oikeen, Harmaala ei menesty emännättä; waan koko maan päälläei

löydy muu kun Maria tahi tuo toinen hänen vertaisensa ylemyhdessä, joka minulle voi onnea maailmassa antaa." — Majori koetti nyt saada Marian myöntymään Klaus'en pyyntöön, sanomatta kumminkaan, että hän Klaus'en puolesta puhui. Maria soti kauvan vastaan, mutta viimein antoi hän perään. Ja tämän päivän illaksi on kaikki mitä Turussa kuuluisaa siihen aikaan oli, kutsuttu majorille. —

Majori toivoi vielä.

„Waan kuule Anna!" sanoi Maria jatkaen puhettaan rhytimaassa. „Se oli wäärin sinulta tehty ja samaten wäärin isältäni," lausui hän lyöden isäänsä hiljaan polwelle, „että te minulta niinkauvan salassa piditte Johanneksen ilmaantumisen Turussa, kun minä hänen kuolleeksi luulin. Se oli wäärin, niinkuin sekin, että me nyt niin warmaan pidämme hänen kuolleen, kun itse olisimme olleet hänen hautajaisissa. Ehkä elää hän vielä, eipä Nurajoki, kun häntä haettiin, antanut mitään. Jos olisi Nurajoki hänen niellyt, olisi ruumiinsa pitänyt tulla näkywiin, niinkuin tuon wähäisen lapsen luuranko, jonka suwusta ei tietoja saatu. — Ei, ehkä elää Johannes vielä jossakin, jossa hän meitä muistaa." —

„Sitä en minä toiwokaan!" sanoi Anna. „Kahdeksan vuotta on kohta kulunut siitä päivästä, jona hän katosi. Kahdeksan vuotta ei hän olisi saattanut kateessa olla."

III.

Jossa nähdään mikä mies majori on.

Annan tätä puhuesja tulivat suuret komeat waunut kartanon pihalle.

Majori, joka ne ensin hawaitsi, hymyili ja huuksi iloisella äänellä: „Parooni Klaus!" —

Maria ja Anna nousivat, mutta ennenkuin ennättivät rhytimaasta, seisoi parooni Klaus heidän wieresfään ja tar-

josi Marialle kauniin ruusu-seppeleen, ja sanoi: „nyt ovat kukat malitut, niin ettei“

„Niissä matoa ole,“ lisäsi Maria suruisesti hymyillen.
„Kiitoksia herra parooni, terve tultua Turkuun!“

„Onnea, ikuisista onnea toivotan minä sydämeistäni. Nyt saattanen myöskin toivoa, että teidän elämänne waan te muistanette sanojani, koska mielessänne vielä näkyy olewan Johannausaatto-illan tapaukset Harmaalassa —“ ja parooni istuikse naisten viereen ruohosohvalle.

„Mitä uutta, parooni? Kaikki entisellään, järvi kaunis, kukat ihanat?“ kysyi majori kun vihdoin hänelle annettiin puheen vuoroa.

„Kaikki entisellään . . . Se waan uutisena on meidän paikkakunnalta, että siellä viime viikolla tapahtui hirmuinen rikos, joka on kamalasti kauhistuttanut kaikkia. Vienette tekin tunteneet Kärvälän isäntää. Hän sai elämälleen surkean lopun. Rymmenellä kuolettavaisella haavalla on hän tapettu.“

Kaijet kauhistuivat: „Ja murhaaja on?“ kysyi Maria, waan Anna waaleni.

„Kyhösti!“ sanoi hän hiljaan.

„Johanneksen weli! Suuri Jumala! Johanneksen weli! —“ huusi Maria.

„Sen pahemmin lienee teidän aawistuksenne oikea. Min'en olisi tahtonut sitä sanoa,“ wastasi parooni Klaus.

„Miten murha tapahtui?“ kysyi majori liikutettuna.

„Niin, miten se tapahtui, se on kysymys, johon ei kukaan osaa wastata. Te tiedätte, että murhayrityksestä Kyhösti on ollut kiini ennen, waikka hän silloin todistajain puutteessa päästettiin irti. Luullaan nyt warmaan, että Kärwä, toivoen saawanja periä wältwäapelin, houkutteli Kyhöstiä häntä surmaamaan, mutta että joku eripuraisuus Kärvälän ja Kyhöstin välillä on syntynyt, kun ei Kyhösti onnistunut ja että tuo eripuraisuus on saanut Kyhöstin kostamaan. Kärwä oli tunnettu warjin ahneeksi ja tyhystiksi ja se kaikkein ihmeellisin

tässä on, että wältwääpeli, Rärmälän serkku, nyt perii hänen kun kuusi vuotta takaperin wanhin ja tänä kewäimenä nuorin tyttärensä — ainoat lapsensa — kuolivat. Warmuutta, että Rhyösti on tehnyt surman, ei saatu, mutta kumminkin on se luulo yleinen, semminkin kun ei Rhyöstiä sitte kewäimen ole missään nähth. —

„Mutta Sumala paratkoon!“ huusi Klaus kun näki Marian waalistuneena. „Mitä olen minä tehnyt! Ajattomattomuudesani olen minä teitä murheelliseksi saattanut, neito Maria, antakaa minulle anteeksi se, jos voitte.“

„Te olette sanoneet, mitä minä olisin ennen tahi myöhemmin saanut tietää. Parempi kuulla tuon julman sanoman teidän suusta, kun toisen“ — vastasi Maria.

Klaus'ella oli oikeen kun sanoi Marian murheelliseksi. Maria oli murheellinen ja iloton oli hänen syntymäpäivänjä aamu.

Annakin oli ottanut pahaksi Klaus'en uutisen, waan hänen surunsa, ehkä olisi pitänyt sukulaisuudenkin tähden olla suurempi kun Marian, ei niin sywälle mennyt.

Anna puhkesi itkuun.

Surullisesti kului aamupäivä. Päivällinen kun oli syöth, kulki parooni ja majori salissa edestakaisin. Maria ja Anna istuivat, missä aamullakin. Klaus oli osannut kuwauksillaan kesän ihanuudesta Harmaalassa saada vähäksi osaksi naisten alakuloisuuden poistetuksi. Hän oli kowasti waatinut majoria tulemaan sinne. Ja kun majori nauraen oli sanonut sopimattomaksi naisten tulla taloon, joka emäntää laipaa — nuoren naimattoman herran luo, niin filmäili parooni Mariaa, mutta Maria filmäili maata ja parooni punastui kun hawaitsi Annan nähneen filmänluonteja, joilla hän Mariaa katseli.

„Mitä uutta Turussa?“ kysyi hän majorilta, vastamatta mitään majorin puheesen naimattomuudestaan.

„Niin, se oikeen että muistutit minua. Minä unho-

tin sanoa sitä teillekin, tyttäreni, että me saamme tänään wieraan, joka ei kahdeksaan vuoteen ole täällä käynyt."

"Kenen?" kysyivät Maria ja Anna uteliaasti.

"En minä tiedä, ilahuttaako tuon wieraan tulo teitä, tyttöni," vastasi majori. "Mutta se oli enemmän Klaus'en tähden, jonka tiesin tulewan tänään tänne, kun eilen kutsuin, kadulla tawatesani wanhan kumppalinja, terwehtimään teitä, tyttöseni. No arwattaa kuka hän on?"

"Majori Leist!" sanoi Maria.

"Ei! —"

"Eihän waan freiwi G., jonka tulleeeksi ulkomailta minä tiedän," sanoi Klaus ajattelemattomasti.

"Dikeen, Klaus! Lience hupaiستا sinun tawata häntä. Olittehan te ennen hyvät ystäwät?"

"En juuri saata sanoa," vastasi Klaus. — "Kyllä me toisiamme tunjimme, waan ystäwyhttä suurta ei wälillämme koskaan ollut."

Nyt oli Anna punainen kuin ruusu. Barooni Klaus rupefi puhumaan muita asioita.

"Se on kummallista," sanoi hän majorille, kun naiset olivat wetäyneet pois tanssipukuun pukeumaan — "se on kummallista, miten minä tänä päivänä olen niin onneton puheesani. Minä olen aamulla loukannut Mariaa ja nyt muistutti puheeni Annalle tapausta, jonka olisi pitänyt olla ikuisesti unhotettuna. — Saas nähdä miten tämä päivä loppuu. Te teitte pahasti kun freiwin tänne käskitte.

"Kuinka niin? Minä luulin tekewäni niin hyvästi. — Nyt en minä teitä hymärrä. Millä olisitte Annan loukanneet, en sitäkään hymärrä."

"Se on itsesään wäähäpätöinen asia, mutta tähtyne teidän antaa se myöten, että wäähäiset asiat wäliin saattawat olla suuriakin. — Nimismies K. ei ikinä olisi saanut rowastin Elleniä, ellei Ellen olisi sattunut saamaan tietää, että nimismies kerran ryöstöllä ollessaan maksoi ryöstettävän welan. — Asia oli pieni ja suuri samalla."

„Niin! rupee sinäkin filosofiksi!“ nauroi majori, joka, niinkuin kaikki paitsi Maria, oli tietämättömyydessä Klaus'en ja Annan ensimmäisestä tuttavuudesta. — „Mutta sen sanon nyt sulle suoraan, etä toivokaan Mariaa. Minä olen wii- meksi aamulla puhunut hänen kansansa.“ —

Klaus huokasi. Hän kulki sanaa sanomatta pari kerta salin poikki. Sitten seisahdtti hän äkkiä majorin eteen ja sano, wakawasti silmäillen häntä: „Minä olen jo kauan sitä aawistanut, enemmän kun ennen muistaa Maria nyt Johannesta. Mutta Anna! —“

„Anna!“ huusi Majori ja hypähti kohoksi. „Sinä! Harmaalan parooni, naiset Annan, murhamiehen serkun! — So nyt rupeaa korkeaa muuri kaatumaan!“

„Waikka sijarensa, jos murhamiehellä olisi semmoinen sijar kun Anna. Mutta mitä te sitä kummaksutte? Olisittehan te vastaan sanomatta antaneet Marianne Johannekselle.“

„Se on toista. Johannes oli oppinut mies, hänestä olisi saattanut tulla suuri mies maailmassa. En minä ole niin itsepäinen, että minä katson korkeaa taikka halpaa sukuperää. Olenhan itse isän poika, jonka iso-isä lantaa ajoi. Nero ja työ miehelle kunnian antawat. Mutta sittenkin waadin minä wälttämättömästi suwun puhtautta. Wai luuletko korwani sietävän kuulla sanottawan: tuossa kulkee se ja se, jonka serkku surmasi isäntänsä! Ei, ei!“

„Nyt kumootte omat sananne. Olisitte antaneet Johannekselle Marianne ja Johannes oli kuitenkin Rhyöstille lähempi kun serkku — oli weli.“

„Olisin antanut! Niin olisin, se on tosi. Waan nyt jos toinen Johannes tulisi, jonka weli olisi linnassa, luuletko, että minä hänelle antaisin Mariani ja wäwöyn nimen?“

Klaus nauroi. „Niin on teidän nyt hywä sanoa. Te tunnette Marian ja Johannes ei tule enään.“

„Niinkö! Ei Sumal'auta. Jos sama Johannes tulisi, minun salini hän ei tulisi. Minä tiedän, että isäsi olisi samaa sanonut, samoin tehnyt.“

„Minäkin en ainoastaan luule, että isäni niin olisi sanonut ja niin tehnyt, minä warmaan tiedän sen. Mutta onko kaikki oikeen mitä te ja isäni sanotte. Ajatella wä hän: Onko Johannes sillä huonompi, sillä halwempi, että hänellä on weli, joka ei hänen jälkiänsä käy? Pitääkö syhtömän kärsiä syhlisen tähden? Mutta se ei ole teidän ajatuksennekaan. Te waan puhutte leikkiä.“

„Minä leikkiä! Luulen sinun riivatuksi!“ huusi majori innostuneena. „Milloin olen minä tällaisissa asioissa leikkiä puhunut! — Sinä kysyt: pitääkö syhtömän kärsiä syhlisen tähden? Saman kysymyksen teen minä sinulle. Mitä olen minä tehnyt, että minulle kaikki ihmiset nauraisivat ja sanoisivat: tuossa kulkee majori —s, jonka wäwryn weli on saanut raippoja warlauden tähden ja wihdoin kuoleman mestauspaikalla!“

„Te kiwastutte. Mutta jos olisi teillä ollut sellainen weli, mitä olisi majori —s silloin tehnyt?“

„Ja sitä kysyt sinä! Hän ei olisi tiennyt semmoisesta welijestä mitään.“

„Ja siinäkö hän olisi tehnyt oikeen? Mutta entäs nyt . . . Anna on teillä, sen tietää koko kaupunki, ja koko kaupunki sanoo: tuossa on Anna, sen serkku, joka Kärvälän surmasi. — Te ette kumminkaan aja pois Annaa.“

„Ole waiti! Se on toista . . . Anna on nainen ja päälliseksi sen tietää, että Anna on semmoisen miehen sukulainen?“

„Minä esimerkiksi.“

„Sinä! Se ei tee mitään.“

„Minä, enkö minä saattaisi sanoa Annan salaisuutta kenelle tahdotin?“

„Mutta et sinä sitä tee.“

„Mutta jos sanoisin? —

„Niin sanoisin minä sinua konnaksi ja panisin Annan . . .“

„Marian syliin ja sanoisitte: Sinä olet hyvä, ylewäsydäminen neito! Ole aina Marian ystävä.“

„Hm, hm!“ mumisi majori. „Nyt ei ollut kysymystä Annasta. — Sinulla on fiinä oikeen, että Marian . . .“

„Tahto on teidän, ja tietäen Marialla olevan samat ajatukset ihmisen arvosta kuin minullakin, saatan minä warmaan sanoa, että jos Johannes tulisi, majori — s paniisi hänen käteensä tyttärensä kädet ja siunaisi heitä. Sillä Marian onni on majorin silmissä suuremmasta arvosta kuin kunnottomain, tyhmin ihmisten tuomio.“

„Hm!“ mumisi taas majori. „Se ei ole nähtynä vielä; mutta tästä sinun lauseestasi näkyy selvästi, että Harmaalan kuuluisan suvun pää ei ole sama kuin ennen.“

„Korkea muuri kaatuu, sanoitte äsken, ja fiinä lauseessa oli enemmän totuutta kun luulittekaan. Muuri kaatuu, kun se liian korkeaksi rakennetaan. Perustus antaa jälkeen. Se mullistuu ja jos kivet muurin yleisimmissä kerroissa ovat hylkeilleet, saavat he nyt nähdä, etteivät kivejä parempia ole. Kivi pyssyh kivinä, ihminen ihmisenä, parooni ja tölliläinen, kuningas ja kerjäläinen, kaikki ovat ihmisiä ja se ihminen on ihmisarvossa toista ylempi, joka edemmäs on awujen tiellä ennättänyt — se on minun uskontunnustukseni tässä asiassa.“

„Herra Jumala siunatkoon! Kuningas ja kerjäläinen yksarvoisia!“ huusi majori ja löi saapas-kantapäänsä kiivahasti lattiaan. „Kiitä onneasi parooni, ettet ole päättäsi poikki puhunut; kiitä Jumalaa, ettei ollut täällä muita kun minä tuota kuulemasja.“

Klaus nauroi majorin innolle. „Oletteko kuuro?“ kysyi hän iloisesti. „Wai kiellättekö, että kuningas ja kerjäläinen ovat molemmat ihmisiä, että hurstas kerjäläinen on ihmisenä parempi kuin konna-kuningas?“

„Jumala näköön! Esimerkki on silmäimme edessä mihiin sellaiset opetukset wiewät. Waan nuoruus on aina jälkeen-antamaton nuoruus. — Sinä muistat tapaukset Ranskanmaalla ja kumminkaan et ole wiisaampi!“

„Ja wanhus on aina wanhus. Kuuluu, että olette

Kustaa kolmannen miehiä, waikkei hänen aikakautensa turhuus ole teihin tarttunut. Heitetään nyt riitamme siihen; me emme kumminkaan tule päätökseen."

"Myhden=anna kuitenkin, että minulla on oikeen."

"Minä myhännän sen, koska Ranskan koko maakunnan saitte näyttämään mietteenne oikeaksi," sanoi Klaus hymyillen.

"Uh!" puhalsi majori hywillä mielin. "Sinun ei olisi pitänyt ottaa tätä ainetta puheeksi, minä olen saarnannut ääneni niin karkeaksi, että ihmiset pelästyvät."

"Kun korkea muuri kaatuu, kuuluu se ylt'ympäri." Ja Klaus nauroi. Majori loi filmänsä häneen. Hänkin nauroi. Hän ei tiennyt tällä puheellaan näyttäneensä sydäntänsä. —

IV.

Mitä tanssihuwisia majorin luona tapahtui.

Illalla lainehti wäkeä majorin huonehissa. Majori oli sama hywä isäntä kun aina ennenkin. Hänen karkea äänensä kuului ylt'ympäri. —

Barooni Klaus, joka näitten kahdeksan vuosien kuluesssa oli tullut miehuullisemmaksi ja wakawaksi, kulki huonehesta huoneeseen. Hän kaipasi jotakin. Hän ei nähnyt, miten häntä moni äiti hywillä mielin filmäili, kun hän silloin tällöin seisahtui puhumaan jonkun nuoren neidon kanssa. Ja kun hän aina wäliin wetähyi kamariin, missä Maria mustaan puettuna istui, kun hän Marian kanssa kauwan jutteli, ei hän huomannut, miten moni nainen, joka wielä toivoi saawansa towerin ja johtajan, waikka aika jo kauwan sitten oli ollut tuossa asiassa petollinen, kateudella filmäili Mariaa, joka waaleudessaan oli yhtä kaunis ja suloinen kun ennenkin. —

Tanssi=soitto alkoi nyt. Barooni Klaus seisoi Marian wieresssä, jonka kanssa hän oli paljon puhunut, kun kreivi G., joka muinen oli ollut kaunihimpia nuorukaisia

Turusja, tuli kävelleen heidän luo. — Kreivi G. oli nyt oman itsensä warjo. Hänen mustat liherät hiuksensa olivat aikoja antauneet juhriksi irstaiselle elämälleen. Hänen päälakensa oli nyt paljas. Hänen poskensa olivat saaneet keltaisesta muistuttawan värin. Sanalla: hän oli elävä ihmisraunio.

Kreivi G. oli useammat vuodet elänyt ja ollut Ruotsissa sukulaistensa tykönä. Hän oli jo aikoja ottanut jota-wäestä eronsa, ja iänjää jättämällä waroilla oli hän himojensa orjana elänyt, kuten aika kului, sitä irstaisemmasti. Nähtyään tawaransa supistuneen kokoon, oli hän welalla elänyt Ruotsissa, aina aikoen rikkaalla naimisella parantaa asemansa, waan kun hän tuota todella rupefi miettimään, oli se aika jo mennyt ohitse, jona kreivi G. oli kaikkein suosiossa. Hänen elämänsä oli niin tunnettu jo, ettei ylhäinen nimensäkään enää woinut parantaa, mitä hän ihmisenä oli rikkonut. Silloin, hawaiten aikansa kuluwan turhaan Ruotsissa, palaui hän Suomeen sillä warmalla päätöksellä, ettei kiehlaamattomana wiettää nimipäiwäänsä. Kreivi G. oli pitännyt sen siks, että mies awioliitossa joutuu orjuuteen, johon ei hänen pidä antautua, ennenkuin tähtymys pakoittaa.

Kreivi-nimensä tähden oli hän majorin wieraista etewin. Hänen tuli nyt niinkuin kahdeksan vuotta ennen majorin salissa alkaa tanssit. Hän lähestyi Mariaa hymyillen, ajatellen hänessä löytävänsä sen asemansa parantajan, jota hän oli kauan takaa ajanut.

„Kuin on hän vanhennut!“ puhui naapurilleen kreivin siwumennesjä moni nainen, joka muinen oli nähnyt hänen.

„Onko tuo kreivi G., jonka kauneudesta olen kuullut niin paljon puhuttawan!“ kysyiwät kummastellen ne naiset, jotka ensikerran hänet näkiwät.

Tietämättä näistä kysymyksistä, jotka eiwät suinkaan olisi olleet kreivin mieleen, kulki hän wafawilla askelilla Marian luo.

„Kreivi G!“ kuisutti Klaus Marian korvaan, kun kreivi lähestyi. — „Hän tulee vaatimaan teitä tanssiin.“

„Hän tulkoon!“ vastasi Maria.

„Voinko uskoa vielä olevani neito Marian muistossa?“ kysyi kreivi suloisella äänellä, kumartaen Marian edessä.

„Minä en saata muistaa nähneeni teitä,“ vastasi Maria, ja teeskennyllä uteliaisuudella kääntyi hän parooni Klaus'een kysyen: „Mutta parooni Klaus saattaa ehkä auttaa muistoani, jos niin olisi, että olisimme ennen tawanneet toisiamme.“

Tämä Marian vastaus oli jotenkain pahamainen, kreivi tunsi sen hywin; mutta hän ei sitä näyttänyt. Hän lausui äänellä, jossa oli määränä olla jotakin surullista: „Di, aika, aika! kuinka kova olet sinä! Kahdeksan vuotta takaperin juuri tänä päivänä seisoin minä, niinkuin nytkin, teidän wieresjänne ja silloin ei minun tarwinnut kysyä, tunteeko neito Maria kreivi G—n.“

„Kreivi G—n! Di antakaa anteeksi, etten kohta tuntenut teitä. Mutta niinkuin sanoitte, aika muuttaa kaikki.“ Maria silmäili tätä sanoessaan kylmästi kreiviä. „Waan,“ lisäsi hän, „minä olin syhtön, min'en tiennyt teidän olevan nyt Turussa.“

„Minä tulin wasta eilen aamulla,“ sanoi kreivi.

Tanssi-soitto oli kuulunut ison aikaa. Hansikat käsisä seisoiwat herrat odottaen waan alkua. Waan alkua ei niin pian tullut.

„Minä pyhittäisin saada kunnian, jota minulta kahdeksan vuotta takaperin ette kieltäneet, minä pyhittäisin saada kunnian teidän kanssanne, neito Maria, alkua illan iloa.“

„Älkääte herra kreivi pahaksuko; tänä iltana en tanssi. Älkääte myöskään kysykö syhtä tuohon päätökseen, sillä eu kumminkaan woisi sitä sanoa.“

„Olenko minä jollakin minulle tietämättömällä tawalla wihoittanut teitä?“ kysyi kreivi, kuullen kummakseen Marian äänestä, että Maria tahtoi päästä hänestä wapaaksi.

„Kuinka niin? Olenko mitään sanonut, josta sitä voisitte päättää? Minä en tanssi kenenkään kanssa tänä iltana.“

„No, mutta Maria!“ lausui majori, joka nyt lähestyi heitä, rukoilevaisella äänellä.

„Isä!“ vastasi Maria samaten rukoilevaisella äänellä. Muuta hän ei sanonut, muuta hänen ei tarvinnut sanoa; sitä ääntä kuuli majori harvoin, ja kun hän sen kuuli, oli hän voitettu. „Antakaa anteeksi kreivi!“ sanoi hän. „Maaillassa on väliin kummalliset iilit, joita me miehet emme hymärrä.“

Kreivi kumartaisi ja vetäysi herrojen kamariin. Hän oli myöös päättänyt olla tämä ilta tanssimatta.

„Missä Anna on?“ kuisiasi majori tyttärensä korvaan.

„Hän ei tule näkhyiin tänä iltana,“ vastasi Maria, „ja minä sanon teille, isäni, niinkuin sanoin kreiville vasta, älkääte kysykö syhtä, mikä hänen tulemasta estää. Hän istuu ja lukee minun kamarisfani.“

Klaus loi hymyillen silmiänsä majoriin. „Neito Marialla on samat ajatukset tuosja asiassa, josta äsken puhuimme, kun teillä.“

„Mutta minä tahdon näyttää, ettei minulla ole niitä ajatuksia, jotka kieltäisivät Marian ystävää tanssimasta Marian syntymäpäivänä. Mene Maria, ja sano Annalle että hän tulee tänne.“

„Älkää isä häntä pakoittako, hän ei tulisi kumminkaan, ja nyt isä, menkää huolimatta hänestä wierastenne tykö, ne kaipaavat teitä.“

Sanaa sanomatta meni majori. Maria oli komentoisanan sanonut; majori ei hymärtänyt, miten tällaista sanaa vastaan kukaan saattaisi sanoa.

Klaus ja Maria istuvat taas kahden. He jatkavat taas puhetta, joka jo ennen wierasten tuloa on alkanut.

„Se on siis varmaa päätöksenne! Min'en voi sitä estää, waan minä sanon suoraan, ettette kiellollanne miuua onnelliseksi tee.“

„Älkää luulko minua itsekkäiseksi,“ vastasi Maria konnaan toisella äänellä kuin äsken kreiwille, „minä en saata enää sitoa sydäntäni keneenkään. Johannes sai sen, sai konnaan ja Johanneksen on se kuolemaan saakka. Minä tekisin väärin teille, jos minä ottaisin teidän nimenne, minä tekisin väärin omalle sydämelleni, minä tekisin väärin Johannekselle, joka siinä elämässä, missä hän nyt on, saattaa minulta waatia, että, palkitakseni mitä minä rikoin, minä häntä muistaen elän ja kuolen. Waan ystävättären rakkauden minä annan teille koko sydämestäni; minä en walehtele, kun sanon teitä ystäwänä rakastaneeni aina. Waan Anna sopii teille, Annan kanssa te eläisitte onnellisena ja minä luulen, että Annaa odottaisi sama onni teidän siwullanne.“

Klaus huokasi ihwään. „Olsoon sitte niin,“ sanoi hän surullisesti. „Annaa minä kunnioitan, kunnioitan suuresti, waan yksin teitä minä rakastan. Olsoon niin kun tahdotte, minä olen asiani sanonut, te olette wastanneet. Me olemme, minä uskon sen, molemmat puhuneet sydämemme pohjasta. Mitä muuta sitten, kun jättää tämä asia sillensä.“

„Kiitoksia näiden sanain edestä. Waan minä tiesin jo edeltäpäin teidän niin vastaawan. — No, Anna . . .!“

„Älkää Annasta puhuko! — Waan muistoksi minulle tästä illasta kutsukaa minua, niinkuin te ystäwiänne kutsutte, sinuksi, Klaus’eksi.“

„Mielelläni minä sen teen, siinä muistat myös, että minun nimeni on paljas Maria.“

He olisimat kenties vielä paljon toisilleen puhuneet, waan nyt tuli majori kiiruhusti heidän luoksensa. „Oletko sinä riiwattu, Klaus, ettet tanssi. Kaikki nuoret herrat rupeewat jo hätäilemään.“

Klaus nousi. „Jos Maria suwaitsee niin — — muuten en tanssi.“

„Kuulithan itse mitä Maria wastasi kreiwille“ — sanoi majori, mutta hän ei saanut sanojansa sanotuksi. Hän hämmästyhi. Barooni Klaus wei jo Marian tanssiin.

„Sumal'auta,“ mumiji majori, „nyt on maailman loppu tulosja! Mikä meteli nyt syntyh! Minä tein hullusti kun kreivin tänne käskin.“ Majori koettaakseen, jos mahdollista oliji, lepyttää kreiviä, kulki kiiruhusti kamariin, waan kun hän siellä näki kreivin yksin istuvan pöhdän vieressä, josta ei sopinut nähdä saliin, ei hän mitään sanonut. Hän jäi waan pitkään silmäilemään kreiviä, joka tutkisteli vähäistä kirjettä.

Syytä oli majorilla kummastellen katjella kreiviä, sillä tämä oli waalea ja wapiji.

Ja syytä oli kreivillä siihen!

Kun hän wihan kuohumalla sydämellä mahtawilla askeleilla wetähji kamariin Marian tyköä, kuin hän, jos waan esinettä wihalleen oliji löytänht, oliji ollut walmis antamaan riitaan, tuli, juuri päästhänjä herrain kamariin, palwelia sinne kshyen kreiviä.

„Mitä sinä tahdot?“ huusi kreivi wihan liikutetulla äänellä.

„Tässä oliji kirje teille,“ wastasi palwelia kummastellen, miten niin loistawissa pidoissa lukaan saattoi olla kärtyinen. „Kyhökiin tuli wast'ikään mies, joka kiiruusti käski minun laittaa tämä kirje teille; se kuuluu olewan warjin tähellinen.“

„Anna se tänne,“ huusi kreivi. „Onko se tähellinen, sitä et sinä hymärrä.“ Ja kreivi otti kreiwillisjin käsiinsä tarkealle paperille kirjoitetun kirjeen, repi äkkiä sinetin ja luki. —

„Hywä!“ janoi hän ja hänen kätenjä, joka kirjettä piti, wapiji. „Saat mennä.“

Ja palkollisen menthä laskeusi kreivi tuolille, jossa hän nyt istuu. —

„Pakene! Boston päivä lähestyh. Minä tiedän että olet Turusja. Pelkää! — Lapji Aurajoesta huutaa. — Turhaan se ei enää huuda. Ruotsiin et ijäksi jätsi, minä tiesjin sen. Kosto oliji sinua sielläkin odottanut, waan täällä

„pitää koston toteen-kähmään. Se on kauan odottanut, sitä
„kewempi se on. Muista Katria.“

Semmoinen oli kirjeensä. Ja kreivi wapii! Hän oli unhottanut koko asian. Hän ei enää Katria muistanut. Hän ei tiennyt, miten hän oli Katriin sidottu; mutta nyt hän ymmärsi tuon. Lause: „Lapsi Nurajoesta huutaa,“ hirmustutti kreiviä. —

„Biru!“ jupisi hän kätkien kirjeen lakkariinsa. „Mitä olet sinä tehnyt!“

Hän nousi ylös ja ennenkuin majori, joka oli kuullut kreivin sanat, jolla luuli hänen tarkottaneen Mariaa, ennätti mitään wirkata, kumarssi kreivi majorille sanoden: „Suofaa anteeksi, että minun nyt jo tähtyh jättää teidät; minä en woi hywin.“

„Minä myönnän, että Maria teki pahasti, mutta ei teillä kuitenkään ole syytä sitä niin pahaksi ottaa,“ sanoi majori sowingon äänellä.

Mutta kreivi ei wirkkanut sanaakaan. Hän haki lakkariinsa, ja tuossa työssään näki hän miten Klaus wei Marian tanssissa. Hän ymmärsi nyt majorin lauseen, hän kiristeli hampaitaan.

Syvästi kenenkään sanomatta, samosi hän ulos ja kun hän hiljaisena kesäiltana kulki kartanopihan poikki portille, näki hän, luoden silmiänsä hrttitarhaanpäin, siellä neidon istuwan. Waan hänellä ei ollut aikaa seisahdtaa. Wiha ja kummallinen tunne, jonka ehkä saattaisi katumuksiksi kutsua, poltti hänen rintaansa.

Waan neitonen ryhtimaassa, Anna se oli, oli nähnyt, oli tuntenut kreivin, ja nähdesään hänen kiiruusti kulkewan pois, iloitsi hän. —

Anna, kun kuuli kreivin käskethksi majorin luo, ei enää mielinnyt tanssiin. Hän oli jo tanssipuvussa seisonut Marian vieressä, kun heidän välillään nousi puhe kreivistä.

„Kuuletko että hän tuntee minua?“ kysyi Anna.

„Kuulen ja luulen hänen häpeewän, jos hän enää saattaa häwetä,“ vastasi Maria.

Tästä lauseesta oli Anna ruwennut miettimään ja hetken aikaa mietittyään oli hän riisunut yltään tanssipukunsa. Hän oli freiwin tähden päättänyt olla tanssista pois. Kaikki Marian pyhynöt eivät auttaneet. Marian täytyi myöntää, että Anna teki oikeen. Tilaa olisi ollut kostaa freiwille, tila, jota ei moni olisi saattanut olla käyttämättä. Anna saattoi tuon. — Kun rupefi wieraita kokoontumaan ja Maria jätti hänet, otti hän kirjan ja rupefi lukemaan. Mutta ilta oli soma ja lämmin, kewät oli awannut kuffaiset, taiwaan sini oli kaunis. Anna ei saattanut istua kamarissaan. Hän meni ulos rhytimaahan, hän luuli saawansa siellä istua yksinäisyhdessä, hän ei luullut kenenkään malttawan jättää tanssijalia. Rhytimaahan oli hän tuskin tullut, kun hän näki freiwin menewän ja tuon nähthä pisti hänen mieleensä ajatus: „Nyt vois in minäkin mennä tanssijaliin.“

Waan Annan iloinen mieli katosi. Hän hämmästyi ja jäi istumaan. Hän näki rhytimaan-aidan takaa naisen äkkiä nousewan. Hän kuuli naisen sanowan: „Nyt paha henki! auta minua,“ ja äkkiä juoksewan freiwin perään. — Waipuneena sywiin mieliin jäi Anna istumaan.

Nämä tapaukset olivat semmoisia, etteivät ne vaikuttaneet muihin kuin niihin, joilla niihin osaa oli. Ne olivat tuollaisia salafareja elämän pauhaawassa meressä, joista ei tiedä kukaan muu kun se, jonka elämän alus niihin sattuu. Ne olivat salafareja, joissa elämän alus ei tosin rikkoonnu, mutta joissa se kumminkin saa tuntuwan loukkauksen.

Mitä majorin salissa tähän saakka oli tapahtunut, ei tiennyt muu kun freiwi. Hän oli salafarille sattunut. Anna näki miten hän kiiruhti pois, Anna näki lainehen, joka talana hyskshi. Mutta Anna ei hymmärtänht, että freiwin wuoro nyt oli tullut! Anna tiesi, että niin ihana ja suloinen kun rakkaus on, kuin hiljainen lännen henki tähttää elämän aluksen purjehet ja saa aluksen seisahdumaan kuffaiselle

onnen-saarelle, niin kolko ja korkea on laine, joka, aluksen tultua karia lähelle, äkkiä nostaa hyökhyen keskeltä terävän huippunsa ja waahtoisilla, kowilla kourillaan nieläsee kaikki. Mutta Anna ei tiennyt, että salakareja löytyy, joita ihminen itse on etehensä heittänyt, joita omin ehdoin on kaswat-
tanut. Anna ei osannut, kun hän rakkauden, joka ei rak-
kaudelle vastaa, piti hirmuisimpana maailmassa, aavistaa-
kaan, että asema vielä hirmuisempi voisi löytyä. Jos Anna
tuon olisi tiennyt, ei hän olisi iloinnut kreivin lähtöä. Mutta
Anna ei tiennyt siitä tunteesta ihmisessä, jonka katkeruutta,
ehkä erimuotoisena, Maria oli maistanut. Anna ei tien-
nyt mitä se kärsii, joka kärsimiseensä itse on syhllinen.

Anna hämmästyhi kuin nainen, jonka olosta pihalla
hän ei tietänyt, samosi kreivin perään. Waan hän ei hym-
märtänyt, kenelle nuo sanat olivat sanotut. Anna ei tien-
nyt, mitä sana kosto sijältää.

Tuo vähäinen seikka teki kumminkin sen, että Anna jäi
istumaan.

Tällä aikaa nousi ilo nousemistaan tanssijalisissa.

Barooni Klaus oli tavallansa onnellinen ja Mariakin
tunsi itsensä onnellisemmaksi nyt kun ennen. Totinen ystä-
vyys vaikuttaa meissä paljon. Se oli tehnyt sen, että vä-
häinen jäännös Marian entisestä kewytsmielisyhydestä leimusi
ylös hänessä ja sai matkaan, että hän huolimatta kiellostaan
kreiwille, tanssi paroonin kanssa. Kun kreivi kiristi wi-
hasta hampaitaan nähdesjään Marian kumminkin tanssiwan
ja luuli Marian tahtowan hänelle näyttää suurinta ylön-
katsetta, lujeni päätöksensä lähteä pois seurasta, jossa hänen
kreiwillistä nimeä ei tuon enemmän kunnioitettu. Hän lähti;
ja kreivin lähdettyä tuli Maria vielä iloisemmaksi. Hän
puhui Klaus'en kanssa kuin weljen. — Hänessä ei nyt olisi
luullut asuwan sydäntä, joka kowimpia elämässä oli koittanut.

Mutta majori ei nyt ollut oikeen hywillä mielin. Hän
pudisti päätään ja arweli, kun näki Marian tanssiwan, tuosta
ei syntywän hywää. Hän luuli yhä vielä kreivin tästä

suuttuneena lähteneen. Hän oli Klaus'elle sanonut: „Varo itseäs, kreivin mielessä asuu kosto. Maria on näyttänyt, että hän sinusta pitää enemmän kun kreivistä ja jos osasin oikeen lukea kreivin ajatukset hänen silmistänsä, kun lähti, eivät ne hyvää tarkoittaneet.“ — Mutta Klaus nauroi majorille. Klaus tunsi paremmin kreivin. Hän tiesi kreivin urooksi, jonka urhoollisuus oli loppunut, kun mies, joka taisi leikille, mutta myös totuudelle antaa arwoa, seisoi hänen edessään.

Näin olivat asiat majorin huonehessa, kun kello löi 10. — Siihen aikaan, jossa nämät seikat tapahtuivat, oli tämä tunti jo enemmän hölki kun illaksi luettava. Kadulla kävelijöitä ei silloin enään näkynyt. Turku nukkui unessaan. Se oli siis kummallista, kun ääni, jonka jo kahdessa tilassa ennen olemme kuulleet, herrain kamarissa kowasti, että se saai kuului, huusi: „Hi, hi, hi, hoo!“ —

Naiikki herrat kääntyivät raatimieheen päin, joka affunan vieressä istui ja affunasta silmäili ulos.

„Hi, hi, hoo! saawatko hänen? Hi, hi! hän on wälewä!“

Herrat kamarissa ja naiset salissa samosivat affunain luo. He näkivät kolme miestä hätyyttävän yhtä, joka woi-mallisesti, seisoen selin seinää vastaan, affunan vieressä kadun toisella puolella, puollusti itseään.

Klaus oli ollut puheessa erään herran kanssa, jonka me myös ainakin nimeksi tunnemme, entisen kapteinin nyt majori Leistin kanssa. Uteliaisuus pakoitti hänenkin lähestymään affunaa. Hän siirsi tuon laihakinttuisen raatimiehen, joka nyt oli entistä laihempi, syrjälle, nähdäkseen paremmin.

„Mitä on mies tehnyt, miksi häntä niin ahdistetaan?“ kysyivät naiset ja pian sama uteliaisuuden kysymys asui herrojenkin ajatuksissa. He seisoiwat ja katsoiwat kummittuksena miten kaupungin wahtimiehet kaikin mokomin koetti-wat saada miestä korjuunsa ja heistä oli hupaista nähdä mi-

ten voimallisesti mies puollusti itseään. Mutta silloin kun odottivat päätöstä ja riitelivät toistensa kanssa kumpika puoli voittaa, wäshi mies katsojiinsa. Hän sai hyppylle. — „Oli hupaista tietää saawatko hänen,” sanoivat herrat ja mielestänsä pitivät he tämän tapauksen hupaisena.

Klaus kun näki, että mies lähti hyppähyn, oli muita uteliaampi. Hänellä oli syhtäkin siihen.

Klaus oli kohta miehesjä tuntenut Rhyöstin, Johanneksen weljen. —

Muistaen aamullista puhettaan neito Marian kanssa, pelkäsi Klaus jonkun muun tietävän kuka tämä mies oli, jota takaa ajettiin. Hän tiesi miten Marian äkinäinen luonto ottaiji pahaksi sanoman, että mies oli Metsämaan Rhyösti. Hän pelkäsi Marian saawan tuon tietää. Mutta toiselta puolen ei hänen uteliaisuutensa sallinut hänen jäädä kamaariin. Hän halusi saada tietää saatiinko Rhyösti kiini, wai onnistuisiko hän karkaamaan. Hän halusi etenkin saada tietää, mikä syhnä oli siihen, että Rhyösti nyt oli Turussa, jossa kiinitulemisen waara oli hänelle suurin. Klaus ei eninkään epäillyt, ettei Rhyösti juuri se ollut, joka Kärnäälän surmasi.

Klaus rienji kiiruusti ulos. Waan ei hän porttia edemmäs tullut. Portissa seisoi Anna. Ja nähthänsä Annan seisahdutti Klaus. „Te tiedätte mitä kadulla on tapahtunut?” sanoi hän.

„Minä tiedän sen,” wastasi Anna surullisesti. „Tänään on Rhyösti viime kerran kulkenut wapaana. Hän lähti juoksemaan, waan kompastui, lankesi, saatiin kiini ja wiettiin juuri nyt. — Tuolla näette hänet vielä.”

Klaus silmäili katua pitkin. Annalla oli oikeen; Rhyösti wiettiin. „Mikää ilmoittako tätä Marialle!” rukoili Klaus.

„Minä aiwoin samaa teiltä pyytää,” wastasi Anna, ja hiljemmalla äänellä lisäsi hän: „Minä ehkä olen syhpää Rhyöstin kiinitulemiseen. Minä istuin rhytimaassa, jossa ajattelin tapausta, joka siellä äsken tapahtui.” Ja nyt jut-

teli Anna mitä oli nähnyt ja kuullut äsken. „Mitä kuului puhe kadulta. — Mitä siinä seisot? kuulin minä sanottawan. Mitä tuohon kysymykseen vastattiin en kuullut. Mutta kun samalla alkuna rikkoutui ja sama ääni kiljasi: „Minä tunnen hänen, häntä on täällä ennenkin takaa ajettu warkaudesta,“ luulin minä kuulleeni Johanneksen äänen vastaawan: „Menkää hiiteen!“ Ja samalla alkoi melste. Minä pelästyin, istuin muutama silmänräpähdys voimatta lähteä katsomaan, mitä mieleni teki, mutta vihdoin nousin ja kiiruhdin portille. Minä tulin juuri nähdäkseni, miten joku kynnäspäällään oli rikkonut alkunan ja siitä ehkä pelästyen lähtenyt paioon. Hän olisi juossut meidän kartanopihalle, mutta juuri tullessaan portillemme, näki hän minun ja hänen piti silloin kääntymän, waan tuossa kompastui hän ja samassa olivat wahtimiehet hänen päällensä ja vielä filmänräpäyksen kuluttua olivat he matkalla linnaan. Waiwainen Ryösti.“

„Ettekö neito Anna osaa aavistaa, mitä hän täällä on?“ kysyi Klaus, joka kummastellen oli kuullut naisesta rhytimaan aidan takana.

„En enemmän kun teidän. — — Nyt kääntyvät he Rinna-kadulle . . . Sumala auttakoon häntä!“

„Neito Anna surkuttelee Ryöstii; ette olisi suonut hänen kiini tulewan?“

„Jos hän on syhllinen, niin käräköön töittensä jälkeen, waiikka se minun sydämeeni kipeästi pistää. Hän on kumminkin minun orpanani.“

„Olewä neito!“ lausui parooni.

Näin olivat he puhelleet ison aikaa kun Anna kuuli jonkun hiljaan tulewan. Pikaisesti kiiruhti hän rhytimaahan, jonka weräjälle hän Klaus'en kanssa oli kulkenut. Waan se joka lähestyi ei ollut muu kun majori, joka Marian käsikystä tuli hakemaan Annaa, ilmoituksella, että kreivi oli mennyt. Majori ei mitään pitänyt miehestä, se oli hänen mielestänsä huwikki huwituksen keskellä, sillä hän ei tiennyt

miestä syhylliseksi. Hän näki Klaus'en, hän näki Annan kii-
ruhtawan ryhtimaahan ja ensimmäiset sanansa eivät olleet An-
nalle vaan Klaus'elle, ei ollut kysymys miehestä — oli ky-
symys: „Toko nyt on korkea muuri kaatunut?“ Sen kysyi
hän hymyillen.

„Jo,“ vastasi Klaus. „Surmaaja ei enää surmaa.
Kyhösti on saatu kiini. Waan sitä älkää Marialle puhuko.“

„Noo!“ mumisi majori, „wai oli se Kyhösti, sitä en
minä tiennyt.“

V.

Petetty.

Olijin kuollut kurja raukka,

Olijin katkennut katala,

— — — — —

Nämät kummat kuulematta,

Saikeat hawaitsematta.

Kalewala.

Kontiojaarella on Lemmon luola autio. Laseinen on
kiini, paatonen suulla paikallaan. Lemmon luolan asukkaat
ovat lentäneet ulos. Mutta Lemmon ovat he luolasta mu-
kaansa wieneet.

Ihmisen sydäntä ja naisen semminkin! — kuka on niitä
tutkinut? — Se ylemyys, joka sitä voi täyttää, ulottuu tai-
waasen saakka; se julmuus, joka sitä voi täyttää ulottuu aina
manalan mustimpiin majoihin asti. — Ylemyyden ja jul-
muuden henget, ne eivät sowingossa voi elää samassa sydä-
messä. Toinen voittaa tahi toinen. Tahi jakawat he sydä-
men, kufin ojaansa halliten. Jos ne näin molemmat alal-
lansa ajuvat, toinen toista voittamatta — fiinä on tawal-
lisen ihmisen kuwa.

Waan jos toinen voittaa, mikä siitä syntyy? Riitos
tahi wiha. Niin lähellä toifiansa ovat nämä, ja kumminkin
niin kaukana.

Mutta siemen kun se itää, tietääkö se mimmainen hedelmänsä tulee?

Ei!

Miten siemen hoidetaan, mimmoiseen maahan se on istutettu, siitä riippuu tulevaisuutensa. —

Niin ihmisenkin laita.

Minä näin kerran kolme siementä laskettavan maahan. Ne olivat yhtäläisiä, ei toista saattanut toisesta eroittaa. Kolmen nuorukaisen hallussa olivat nämä siemenet. Samana päivänä ne kylwettiin. Ne kasvoivat, mutta niitä hoidettiin eri tavalla. Ensimmäinen kasvoi maassa, jota kuiwana kastettiin, ruohottuneena perattiin, aikaa voittaen mullattiin ja siivottiin. Toinen kasvoi ohdakkeiden keskellä, kuiwana, nääntywäisenä. Pouta sai taimen keltaiseksi, sade sai sen wetiseksi ja rumaksi — se kasvoi kumminkin. Kolmas kasvoi huoneiden suojassa myös hoidotta, roskaruohojen keskellä. — Niin tuli syksy. Nuorukaiset menivät taimiaan katsomaan. Ensimmäisen seisoi kauniina, se kantoi runsaat saaliit; sen istuttaja iloitsti. „Sinä olet palkinnut waiwani,“ sanoi hän. Toisen oli keltainen, lehdetön. Suruisesti kallisti se päätänsä maahan päin, ja ainoan hedelmän kantoi se, mutta sekin oli kuiwa ja huono. Sen istuttaja nauroi: „Et sinä istuttama-waiwaani palkinnut,“ sanoi hän ja repi taimen juurineen maasta. — Me menimme nyt kolmannen luo. Minä ajattelin: Onko toinen forjuutta kaswanut, vielä enemmän forjuutta kolmas. Mutta kumma! Taimi seisoi ensimmäistä ihanampana, mettiset lentelivät sen ympärillä, sen oksat olivat täynnä suuria ihania hedelmiä.

Istuttajansa seisoi taimen wieresessä. Hän ei ollut iloinen. „Minä en saata ilolla nauttia hedelmiäsi, minulla ei ole ollut mitään waiwaa sinusta,“ — sanoi hän.

Minä läksin sywiin mieliin waipuneena pois. Että ensimmäinen palkitsi istuttajaansa, ettei toinen sitä tehnyt, sen hymärtsin minä. Mutta miksi kolmas oli kaikkein ihanin, sitä en silloin hymärtänyt. Nyt hymärrän minä sen. —

Bertaa nuo siemenet ihmisiin. — Tuolla laskee vähäinen lapsi leikkiä, hänen vanhempansa hoitavat häntä. Häntä varotaan niin, ettei mikään vahinko saa saavuttaa häntä, ja vasta silloin kun hän on kasvanut mieheksi, jätetään hän omiin valtoihinsa. Ja hän kantaa silloin runsaasti hedelmiä. — Mihin lapsuudessa on oppinut, sitä vanhana tekee. — Tuolla hyppelee vähäinen kedolla, häntä ei seuraa vanhempainsa filmät; vanhemmat kurruttavat häntä väliin ja huutavat hänelle kovia sanoja. Vähäinen tulee mieheksi. Jätettyinä omiin valtoihinsa iloitsee hän siitä. Hän ei ole oppinut mitään hyödyttäväästä. Hän on niinkuin lintuinen ilmassa. Kuinkauan luonto hänet elättää elää hän, mutta kun aika talwelle joutuu ja kysymys on: mitä olet latoihisi talweksi tallentanut? Kas silloin ei siellä ole mitään muuta kun kuiva hedelmä, jonka nimi on nälkä. Hänen tähtyksi nyt näänthä, mutta sitä ei hän tahdo. Hän hakee elatusta ja hänelle on yksikäikki, mistä hän sen saa. — Mutta tuolla hyppelee myös vähäinen järwen rannalla, hän tietää, että hän on yksin maailmassa. Hänellä on tosin vanhemmat, waan ne eivät hänestä huoli mitään. Hän on elämänsä aamusta oppinut ohjaamaan ajatustiansa, hän tietää, että tulevaisuutensa onni tahi onnettomuus riippuu hänestä itsestään. Sen tietää hän, ja asiat maailmassa auttavat häntä. Hän kulkee tietä, minkä tietää wiewän onnen satamaan. Hän on lapsuudesta waiwoihin oppinut, hän kulkee tietään pelkäämättä. Hän kasvaa mieheksi ja hänestä on miehenä mieheksi. — Maailma kuulee silloin wasta hänen tähän saakka oudon nimensä, kun se hedelmät näkee. Ja maailma kiittää häntä.

Missä ihminen kasvaa, miten hän on kaswatettu, siitä riippuu kaikki. — Mutta ei kaikki kaikissa kumminkaan. Niitä löythy, jotka tietämättä missä kasvavat, kasvatusetta miehistyvät. Näissä riippuu kaikki siitä, mikä puoli henkien sotiesja heidän sydämesjään woittaa — sodassa, jossa ei mikään hellä äiti, eikä mikään hurstkas isä ole woittoa kummal-

lekaan valmistanut. — Näistä tulee wäliin neroja, wäliin riettaimpia ihmisiä maailmassa.

Mutta minä näin myöskin laskehtawan maahan siemenen, joka oli kaunis ja verraton. Sen kaswaessa kävi monta sitä hoitamassa. Toinen hoiti paremmin, toinen huonommin. Siemen kasvoi taimeksi, ja taimen kauneus ei ollut siemenen kauneutta vähempi. Silloin tuli taimen luouto wieras, hän silitti taimea, hän houkutteli sitä ja taimi rakastui hoitajaansa. Mutta tämä ei mikään hoitaja ollut. Hän leikkasi taimen poikki ja hynnäsi siihen oksan toisesta puusta. — Olisko se taimen syh, ettei se hyviä hedelmiä kantanut, että hedelmät olivat karwaita ja vähitellen juuria myöten pilasivat koko puun? —

Waan ken tuntee ihmisen sydämen?

Olen kuullut jonkun sanowan, tahi olen jossakin lukenut, että nainen voittaa miehen sekä ylemyhdessä, että myöskin pahassa, ja minä luulen että niin on. Naisen sydämessä on jänteitä, joita, jos ne loukataan, ei elinkauden aika voi enää saada entiselleen. — Ne soittawat surullisesti epäilyksen soittoa ja kun soiton ääni on kajahtanut, niin musta hönne irwistelelee siitä sydäimestä, jossa alkuaansa asui päiwä. Siitä sydäimestä nousee nyt kuohuwa myrsky, joka ei haltiata tunne, joka kiihtyen kiihtymistään rientää edelleen ja musertaa kaikki, mitä eteensä tulee. Muistamatta, että lähteensä kerran on ollut ilosta sykkiwä sydän, nousee se ylös taiwaan rajoille ja taas laskeupi se alas Tuonen waltaan saakka. Se ei tiedä esteitä, se runtelee sydäntä, se sammuttaa toiwon. Mutta sydän tuntee kumminkin ja kuta enemmän se tuntee, sitä julmemmin myrsky riehuu. Waan täällä myrskyllä on wäliin satamansa, johon se kiiruhtaa, satama, jossa waltansa ja kiwautensa murtuu. —

Myrskyn nimi sydämessä on epäilyks, sataman nimi on kosto. —

Tämän myrskyn wallan alaisena, satamaan päästäk-

senjä, hymyilevät neidon huulet; hänen sanansa ovat usein suloiset ja kauniit, mutta niinkuin thynen, kauniin, kesäisen meren pinta voi allansa kätkeä olennoita julmia julmempia, kätkeyhi epäileväisen sydämessä sitä hirmuisempi epäily. Sydämensä katkaistut jänteiden jäännökset ovat vielä soiwinaan, waan se soitto on petollinen; ja itse huultenkin hymyily ja nauru, ne eivät ole muuta kun päivän kuuma, auringon wäsyttävä loiste ennen alkawaa ukkosen myrskyä. —

Aningaisten mäellä Turussa oli wähän matkaa maalepäin siitä, missä siihen aikaan porwari Hellman asui, wäyhäinen tölli, josta aika ja ilma oliwat wieneet kufin osansa. Se oli autioeksi jätetty, se oli määrätty häwitettäväksi, mutta sen häwityksen päivä ei ollut vielä tullut. Sen lattia oli lahonnut, sen seinät oliwat mädänneet, sen akkunat oliwat pirstana. Se oli raunio. Siinä ei ollut kukaan moniin aikoihin enää asunut. Ei kerjäläinenkään siinä suojaa haftenut. —

Tämä tölli tallentaa nyt kesäisenä yönä ihmisen. Waan se ihminen on itse raunio. — Hänestä on asukas muuttanut pois.

Hän ei nuku, waikka yö on tullut; hän ei makaa, waikka wäsymys waiwaa; hän ei hae ruokaa, waikka nälkä kalwaa.

So olet arwannut. Hän on Katri.

Kaksi tuntia on hän näin istunut. —

Miten istun hän?

Kädet owat ristissä rinnalla, pää nojaa seinää wastaan, silmät tirkistelewät ylöspäin.

Hän ei liiku. Olsi luullut hänen kiweksi tai puuksi. — Mutta silmäile hänen sydämensä sijalle. Siikkuuko siellä mitään? —

Yöwartia huutaa wakawalla äänellä: „Kello on 12 yönnyt!“ Keski-yön hetki herättää naisen. — Onko hän nukkunut? — Ei.

Hän hypähtää ylös, hän ajaa syrjälle kaswoilleen wa-

luneet hiuksensa ja nyrkkinsä ovat puristetut . . . Hänen filmänsä iskewät tulta.

„Wielä osajit sinä wiivyttää kostoani, wielä sait sinä juuni lufitukse, wielä — — mutta wielä ei ole iäkäsi.“

Kuwa on hän tuossa elävä, ei ihmisen enää, — epäilyksen.

Keskityn tunti on aaveitten. Nawe oli hän. Nuo mainitut sanat sanottua waipui hän jälle istumaan. Muuta sanaa ei hö kuullut hänen sanowan.

Hän oli alkanut kostonsa. Hän oli luullut koston ihanaksi, hän oli luullut sen antawan lepoa sydämelle, joka wuosia oli kärsinyt. Waan hän hawaitti nyt, ettei kosto niin ihana ollutkaan; sen wuoksi pääsee se epäilyks walloilleen, jota koston-pyhintö tähän saakka on pidättännyt. — —

Katri oli saanut Kjöstin kokonaan puolelleen. Hän oli saanut Kjöstin niin kauwas pahuuden tielle, ettei enää pelännyt hänen palaawan. Nyt oli Katri walmis kostoonsa rhytymään.

Hän tuli Turkuun.

Hän haki kreiviä. Hän olisi ollut walmis maailman loppuun kulkemaan tawataksaan häntä.

Silloin tuli Turkuun juuri se, jota hän odotti. Katri näki hänen ensikerran lankeemuksensa jälkeen, kun kreivi majori —s'en pitoihin meni. Hän kirjoitti silloin kirjeen, jolla oli määrä herättää hirmua kreiwissä. Kjösti kuletti kirjeen sille, jolle se oli tulewa. Kjöstillä oli käsky kun näki kreiwimajorin luo poikkeewan, huoneen edessä odottaa, kunnes tämä sieltä palasi. Waan Kjösti ei huomannut kreiwimajorin poislähtöä eikä Katrin, joka innossa seuraten kreiviä ei muistanut apumiestään. Kahden kulkivat he siis, pettäjä tosin sillä mielellä, minkä kirjeellä oli ollut määrä herättää, mutta samassa wihan kuohuwalla tunnolla, ja petetty seurasi häntä.

Vähellä tölliä, missä Katri oli asumansa ottanut, asui kreivi, talossa, jonka huoneet yhdistyiwät tuon äsken mainitun porwarin taloon. Katri samosi kreiwimajorin jälkeen kun

kreivi astui kamariinsa. Ja kun kreivi heittäysi sohvalleen, kuuli hän Katrin kimeän äänen:

„Tunteeko kreivi G. vielä minua?“

Kreivi hypähti ylös. Hän oli pelästynyt.

„Lapsensa surmaajan kanssa ei ole minulla mitään tekemistä,“ sanoi hän kiiruusti, kiivaasti, kolkosti. —

Tuollaista vastaanottoa ei ollut Katri odottanut. Hänen huulensa menivät siniseksi. Hän seisoj muudan silmänräpäys liikkumatta. Hän tunsi kuuman tulen polttavan rinnassaan. Hän kuuli itsensä ensikerran kutsuttavan lapsensa surmaajaksi. Kreivi silmäili häntä kolkosti. Se oli Katrista kuin olisi hän seisonut tuomarin edessä.

Ufema oli muuttunut.

Katri ei voinut kärsiä kreivin silmäilyksiä; hän kii-ruhti pois, hän juoksi majaan ja siellä kohtasi häntä se tuska, joka olisi saanut hänen lopettamaan waiwaloisen elämänsä, ellei himeä muisto siitä, että monen vuoden waiwat silloin olisiwat turhat, olisi estännyt häntä.

Katri oli alkanut kostonsa, waan tästä ei hänellä iloa ollut. Hän ei saanut nähdä, miten hän juuri pakenemisellaan kreivin tyköä oli kreivissä herättännyt paatumuksen unesta nukkuvan omantunnon. Hän ei tiennyt, että kreivissäkin rikoksensa julmuus tuli ilmi, nyt kun näki mitä muutamat sanansa Katrisja oliwat waiwuttaneet. — Ei antanut kukaan Katrille sitä iloista sanomaa, että kreivi wääntelihe ja kääntelihe wuoteellaan, koettaen unen helmaan nufuttaa kipeät tuntonsa. Ei ollut Katrille suotu tietää, että kreivi, kun keskihön tunti astui sisään, juuri näki hänen kumansa, näki miten hän, Katri, waaleilla kaswoilla, tuulessa liehuwilla hiwukjilla rannalla seisoj ja lapsensa Uurajoen aaltoihin upotti. — Ei ollut se suotu Katrille tietää. Molempain oli suotu kärsiä toisesta tietämättä. —

Uuden päivän aamu-koitteesja nousiwat he molemmat.

Kreivi koetti kirouksella poistaa mielestään kaikki, ehkä turhaan. —

Katri seisoi wilustuneena töllisjään, wiluansa kummin-
 fin tuntematta ja filmäili ulos. Katri muisti nyt Rhyöstiä.
 Hän ei tiennyt, että Rhyöstikin oli unettoman yön wiettänyt
 Turun linnassa.

„Olisiko Rhyösti pettänyt minua?“ — kysyi hän itsel-
 tään. „Olisivatko ne siteet, joilla hänen itseeni fidoin, ol-
 leet niin kehnot, että katketa olisivat tainneet; wai olisiko
 häntä onnettomuus kohdannut?“ Näin kysyi hän, ja war-
 hain aamulla, kun Turku wielä nukkui, hiipi hän ulos tie-
 dustelemaan. Hän kulki sen huoneen siwu, joka ei sallii asu-
 jaintensa kulkea ulos ja sijalle oman tahtonsa mukaan. Hän
 filmäili raudoitettuja akkunoita ja kah! Siinä särkyi yksi, siitä
 tirkisteliwät Rhyöstin waaleat kaswot.

Katri oli saanut kyllinsä tästä näöstä.

Hän palasi nyt tölliinsä takasin, ja siellä huokasi wai-
 wattu sielu ensikerran: „Mitä olen minä syntynyt?“ — —

Kolmen kuukauden ja wiiden päivän kuluttua Katri
 tuon jai tietää.

VI.

Taifauskoinen.

Kesä oli kulunut. Syksyn sateet ja myrskyt oliwat
 alkaneet. Harmaalan isossa kartanossa kulki Klaus yksin.
 Hän ei enää ollut sama mies, mikä kertomuksemme alussa.
 Hänen rakkautensa Mariaan oli ollut se kiristys-tuli, se puh-
 distus-walkea, joka oli hänestä eroittanut sen kuonan, mikä
 ollessaan sotawäessä oli ruwennut häneen tarttumaan. Hän
 oli nyt wakawa hiljainen mies, joka oli oppinut näkemään,
 mitä niin harwa hänenä olisi nähnyt, että kansallakin on ar-
 wonsa. Wanhan paroonin kuoltua wiisi vuotta takaperin,
 oli hänen pyrintönsä ollut, kun nyt isäntä-wirka laskettiin
 hänen niskoilleen, olla isä — ei ainoastaan isäntä — ala-
 maisilleen. Tuossa toimessaan oliwat kaikki ylhäisyyden aja-

tukset, joita vielä isällään oli jotenkain runsaasti ollut, konnaan kadonnut. Hän ei pitänyt itseään työmiestä parempana, joka pellollaan kynti. Ja kun hän väliin halusi seurastaa jonkun kanssa, jonka järki ulottui edemmäs kun talonpojan, meni hän kirkkoherran luo. Siellä oli suloinen Ellen aina iloisesti häntä vastaanottamassa. —

Näin oli Klaus'esta vähitellen tullut talonisäntä, joka parooninimensä heitti selkänsä taakse, tuskin muistaen, että hänen sukunsa waakuna ritarihuoneessa meren tuolla puolen rippui. — Rakkautensa Mariaan oli tehnyt hänen alafulioiseksi, mutta kun nyt ne vuodet olivat kuluneet, joiden kulluttua tavallisesti nuoruuden into muuttaa muotonsa, kun Klaus nyt waatiessaan Marian sydämen rakkauden, sai hänen sydämensä ystämyyden, oli Klaus tyydytetty. Hänen luonteellisensa ei woinut rakastaa niinkuin Johannes Mariaa ja vieläpä Annakin Johannesta.

Nyt on tullut syyskuun 4 päivä. Klaus istuu pöytänsä edessä. Niinkuin toimellinen maa-patrooni lukee hän nyt muistinkirjastaan, mitä peltonsa edellisinä vuosina owat antaneet. Hän wertaillee paljoko siitä riikestä, joka tänään puitiin, tuli viime- ja edellisinä vuosina ja arwiolta miettii hän tulonsa ylipään tänä vuonna. Tuota juuri tehdesään, kuulee hän kamarinsa owen aukeneman ja kääntyen näkee hän kummastellen miehen, jonka kanssa hän eläessään on tuskin sanaa puhunut. Ulkonäöltään tunsi hän kumminkin miehen.

„Noh, mikäs nyt on saanut wältwääpelin matkaan?“ kysyi Klaus kättä antaen tulleelle, käskien häntä istumaan.

Wältwääpeli, tuo Sarmälän serkku, joka oli niitä, joihin ei aika nähä pystyvän, puristi kowasti Klaus'en tarjottua kättä. —

„Mikä mun sai matkaan, häh? — Luulen, että ma luolen.“

Klaus säpsähti. Hänellä ei ollut vastaamista tuohon muuta kun kysymys: „Kuinka niin?“

„Ma tunnen sen. Te olette wiisas, olen kuullut sen. Ma luulen, että ma kuolen; mitä tekisin etten kuolisi?“

„Olenko minä Jumala? Jumalan kädessä on elämä ja kuolema.“

„No, sitten ei auta mikään. Ma kuolen — mua ei sure kukaan. Häh!“

„Oletteko sairas, wai mistä niin warmaan tiedätte kuolewanne?“ kysyi Klaus yhä enemmän kummastellen. „Kuollahan meidän kaikkein pitää!“

„Häh! Kaikkein? Wale! Löytäisinkö elämän kiwen — enpä kuolisi.“

„Elämän kiwen?“

„Niin, elämän ki— kiwen. Luulin teidän tietävän siitä. Häh? Ette tiedä? — Tiedätte kai. Se on musta. Korpit sen on munineet . . . Se tekee näkymättömäksi terween ihmisen, sairaalle antaa se terweyden . . . Häh? Tiedätte kai siitä?“

Klaus ei tiennyt oliko hänellä hullu wai taikauskon kahleisiin sidottu ihminen edessänsä. Hän ei wastannut mitään.

„Häh! Tiedätte, kosk'ette wastaa? . . . Mietitte paljonko teidän pitää siitä tahtoman? Minä maksan, määrätää hinta. Paljonko?“ — huusi wältwäapeli innossa. Hänen soinnutoin äänensä oli kuin haudasta tulewa.

„Olkaa waiti . . . Elämän kiwi, se on yksin Jumalalla, ja Jumala ei ole sitä ihmisille antanut, ei pyhimmälekään,“ sanoi Klaus wakawasti.

„Teillä se on, teillä se on! Minä maksan, minulla on rahoja. Häh? Piisaako Kärnäälän maa? Se on hywä maa.“

„Olkaa waiti hulluutenne kanssa . . . Kuka on teitä opettanut uskomaan tuollaisia?“

„Kuka . . . Häh? Minä olen wanha mies. Minä olen paljon kokenut. Minulla on tässä kiwi; sen omistaja elää kakswertaa niin kauan kun Wapahhtajamme ja puolen hänen elämänsä ajan lisäksi, se on: 82 ja puoli wuotta

... Häh? — Mutta jilloin sen voima loppuu. Uskovi-
silleen jatoi Wapahtaja noita kivejä, 10 kappalta niitä on
maailmassa. Mutta eräälle Suutalaiselle, waikk'ei tiedetä
mistä syystä, Wapahtaja antoi Elämän kiven. Sen omis-
taja elää niin monta tuhatta ajastaikaa kun Wapahtaja wuo-
sia, sitten hän otetaan ylös taiwaasen. Häh! Se kiwi on
usjammasta kappaleesta; sen woi jakaa osiin, ja kullakin osalla
on kokonaisen kiven voima. Häh? Kuka sen mulle antoi,
tämän Mikakausien kiven? . . . Sen antoi isäni. Häh!
ja isäni sai sen isältään; tämä taas sen isältään. Se on yksi
niitä kymmeniä maailmassa."

"Ja kaikki sen omistajat ovat eläneet 82 vuotta?"
kysyi Klaus, joka ei ensinkään ollut aawistanut noin paljon
keskiajan taikauskoa eläneen hänen lähisyydessään.

"Kaikki, paitsi isäni . . . Hän ei elänyt muuta kun
60 vuotta, sillä kivestä oli, sen ollessa hänen hallussaan,
kulunut pois tämä kulma . . ." Wältwääpeli osoitti kul-
maa, joka oli paikattu . . .

"Ja te paransitte sen? Millä?"

"Kun kymmenen korppi=lintua keittää, saa niistä oi-
wallista lääke=rasvaa. Häh? Ulkomaalla asuu tohtori, joka
osaa rasvaa kowakki keittää ja liittää kivehen. Mutta ki-
weä on warowasti pitäminen, ettei liite putoa pois."

"Ja te käwitte ulkomaalla?"

"Minä käwin ja löysin tohtorin Ruotsin maalla . . .
Hän oli vanha pappi; Häh! hän keitti rasvaa kiini kivehen."

"Ja otti siitä aika maksjon?"

"Otti," sanoi wältwääpeli huoaten.

Klaus naurahti. "Heittäkää nyt tuo kiwi järween,"
sanoi hän.

"Häh!" huusi wältwääpeli. "Se on kallis kiwi, se
maksaa paljon. Minä annan sen teille ja mitä tahdotte wä-
liä, jos te mulle Elämän kiven annatte."

"Te olette petetty," sanoi Klaus, joka ei saattanut olla
surkuttelematta ukkoa. "Te olette petetty. Se joka esi=ijil=

lenne antoi kiiven oli konna; tohtori, joka raswan kiini keitti, oli konna. Uskofaa se . . .”

„Minä olen sen tallentanut filmäteränäni. En ole siitä muille kuin tohtorille puhunut, sillä silloin olisi kiivi kadottanut voimansa, häh! Huomenna tähtän minä 82 ja puoli vuotta ja huomenna, ellen saa teiltä Elämän kiiveä, kuolen minä. Kiivi kadottaa voimansa nyt, sillä minä olen siitä puhunut, mutta kun kiivi voimansa kadottaa, niin tapahtuu samalla jossakin hirmuisen suuri wahinko.“

„Kuka on sanonut teille, että tuo Elämän kiivi on minulla, ja jos minulla se olisi, miten luulette minun niin hulluksi, että sen teille antaisin?“

„Kuka on sanonut? Minä olin 21 vuoden vanha kun minä Mikakausien kiiven sain. Se on minulla nyt ollut 61 ja puoli vuotta. — Se tohtori, joka kiiven paransi, sanoi: „„Missä sinä asumaasi rakennat, siinä asuu likishydesäsi oiva aatelisherra, hänellä on Elämän kiivi. Sen kiiven voima on ääretön, mutta se vaatii monen koman ehdon tähttämistä pitääkseen voimansa. — Luopuuko hän siitä kiwestä, sitä en minä voi sanoa. Hän ei ole itse uskoviinaan sen voimaa . . . Jos hän sen antaa, ei anna hän sitä kumminkaan ennen kun sinä olet 82 vuotta, 5 kuukautta ja 29 päivää vanha. Silloin antaa hän, jos antaa.““

„Wiijas weitikka,“ mumisi Klaus.

„„Ja hän sanoo sulle ehdot, mitkä kiiven voimassa pitää““ — „niin puhui minulle tohtori.“ — Wältwääpeli lopetti ja filmaili rukoilewaisesti Klaususta.

„Sofea wanhus,“ sanoi Klaus. „Te olette suuresti petetty.“

„Minä petetty. Häh! niin sanoi tohtorikin teidän sanowanne.“

Klaus kulki kamarissaan edestakasin miettien. Wältwääpelin filmäilykset seurasiwat häntä, ikäänkuin tahtoen lukea, mitä hän ajatteli. Wihdoin seisautui Klaus wältwääpelin edessä: „Te olitte muistaakseni kerran huonona sairasma?“

„Sairasja, häh! olin, olin! Siitä on nyt puolen seitsemättätoista vuotta, silloin luulin minä kuolemani mutta kiwi auttoi. Häh!“

„Ja te kutsutitte silloin luoksenne kirkkoherran?“

„Niin, ma pelkäsin kuolemaa.“

„Menkää nytkin kirkkoherran luo. Hänellä on ehkä Elämän kiwi.“

„Kirkkoherralla. Häh! Ei — — Ei, teillä se on, teillä se on?“

„Minulla ei se ole. Se Elämän kiwi, josta puhutte, ei löydy maailmasja,“ sanoi Klaus. „Mutta näyttäkää minulle tuota Mikakauden kiiveä.“

Peläten antoi wältwääpeli kiiven. „Pitäkää se waro= wasti, se on kallis kiwi, minä olen sitä seitsemättä kymmentä vuotta kaulallani pitänyt.“

Klaus otti kiiven. Se oli neliskulmainen, tasainen. Sen siwulla oli kummallisia piirtoja ja merkkejä. Se oli musta, mutta tuo musta wärinsä oli yhdeltä kulmalta kulunut jotenjakin waaleaksi. Klaus lähestyi pöytää, otti äkkiä weitsen ja leikkasi kiiveen. Wältwääpeli huusi hirmustuen, waan naurusuin lähestyi Klaus häntä: „Tuossa on kiwi,“ sanoi hän. „Se on hywää lujijä.“

Wältwääpeli ei puhunut isoon aikaan, hän wapii ja huulensa sinerthiwät. Wihdoin painaen hellästi kiiveä rintansa vastaan huokasi hän: „Elämän kiiven, annatteko — häh? Kaikki mitä minulla on, on teidän.“

Klaus näki, miten ukko oli waiwattu. „Sinä wan= hus, sinulla ei ole mitään maailmasja muuta kun tawarasi; ne olisit sinä walmis uhraamaan henkesi pelasteeksi kuole= masta,“ sanoi hän. „Minä olen jo sanonut, te olette pe= tetty. Menkää kirkkoherran luo.“

Wältwääpeli ei kuullut muuta kun ensimmäiset sanat. Hän nousi, hänen huulensa sinerthiwät yhä enemmän. „16 vuotta takaperin, kun olin 66 ikäinen, sairastuin minä, luu= lin tohtorin parannuksen mitättömäksi, lupasin sieluni pelas=

tufseksi tulewassa elämässä tawarani. Häh! lupasin tawarani pitäjän köyhille. Waan ma paranin. Häh! Kirjoitakaa minun testamenttini; minä annan kaikki köyhille. Luulen, että ma jo kuolen!”

Klaus hämmästy. Wäلتwääpeli oli kuoleman näköinen. „Heittäkää tyköänne tuo kivi, niin ette kuole,” sanoi hän.

Wäلتwääpeli filmäili häntä kolkosti. „Ei,” huuksi hän. „Se on kallis kivi; en minä kuole ennenkun huomenna. . . Kirjoitakaa.” — —

Klaus istuikse pöydän wiereen. „Minä kirjoitan,” sanoi hän.

„Minä, joka tämän testamentin alle nimeni puumerkin panen, annan kaikki omaisuuteni tämän pitäjän köyhille — Häh, joko sen kirjoititte? — — mutta 1000 rikkiä puhdasta rahaa annan minä Sakari Sakarinpojalle, joka nyt on wasta 12 vuotta wanha, Raisolassa, koska hänen isänsä isä minulle kerran ilman edestä antoi kymmenen korppia — Häh? joko se on?”

Klaus oli ensimmäiset ukon lauseet kirjoittanut, kun satui filmäilemään ulos. Kynä ei enää lähestynyt paperia. Klaus oli nähnyt yliopistolaisen, joka majori — s'en kamarissa asui, waahtoifella hewoifella tulewan ratsastaen kartanolle.

„Häh! joko sen kirjoititte?” kysyi wäلتwääpeli.

Mutta Klaus, joka näki yliopistolaisen kiiruhusti sänäävän hewoifensa selästä, ei enää ukkoa kuullut. „Mikä tuo yliopistolaisen niin kiiruhusti nyt tänne?” kysyi Klaus itseltään.

Yliopistolainen kysyi kartanolla paroonia. „Hän on kamarissaan,” sanottiin ja ennenkuin Klaus ennätti mennä tullutta wastahan, kuuli hän yliopistolaisen tulewan ylös kamariinsa.

„Häh! joko sen kirjoititte?” kysyi ukko kolmannen kerran. Mutta silloin awasi yliopistolainen kamarin owen ja astui sisälle.

Wältwääpeli lätkki kiiruhusti kiven rinta-lakkariinsa.

„Mitä Jumalan nimeen on tapahtunut? Te tulette juuri kun tuuliaispää,“ huusi Klaus, lähestyen tullutta.

„Majori —s on tullut halwatuksi,“ wastasi hengästynyt nuorukainen. „Hänellä ei ole monta tuntia enää; hän kuolee, waan ennen kuolemaansa tahtoo hän tawata teitä. Onko teillä tilaisuutta, niin älkääät filmänräpäystä wiipyykö,“ ja yliopistolainen antoi Klaus'elle vähäisen kirjeen.

Klaus repi filmänräpähtsesjä sinetin. Hän näki kirjeessä nimen „Maria.“ Hän luki:

„Klaus! Minun ystäväni! Jos on sinulle mahdollinen tule tänne; minun isäni tahtoo tawata sinua. Hän kuolee . . . Tule Jumalan tähden, pyytää Maria.“

„Minä lähden, minä lähden kohta!“ huusi Klaus. Hän kiiruhti ulos, mutta owelle tultua tarttui häneen wältwääpeli. „Te jätätte testamenttini tekemättä. Häh?“

„En minä jouda, en minä jouda,“ huusi parooni. „Menkää kirkkoherran tahti nimismiehen luo, ne osaawat paremmin;“ ja ulos kiiruhti parooni Klaus.

Wältwääpeli seisoi muudan filmänräpäys ääneti. Hän katsoi pitkään yliopistolaiista, joka wäshyeenä sohwalle oli waipunut. Hän awasi suunsa pyytääkseen ylioppilasta kirjoittamaan, mutta samalla samosi Klaus kamariin takaisin.

„Menkää nimismiehen tahti kirkkoherran luo,“ huusi hän, nähdessään wältwääpelin. „Minä lähden kohta Turkuun.“

„Noo! Lähdette! Luulen teidän jäävän, aiwon teillekin antaa vähäisen; häh?“

„Menkää!“ Urjasi Klaus. „Kuulette, ettei minulla ole aikaa.“

Wapisevilla askelilla wetäysi wältwääpeli, vielä kerran silmäilthyään ympäriinsä, kamarista. „Ma menen, ma menen!“ jupisi hän.

Buolen tunnin kuluttua istuiwat Klaus ja yliopistolainen hewoisten selässä ja rientsiwät kiiruhusti Turkuun päin.

VII.

Syy Marian kirjeesen.

Waahtoiset hewoiset lentävät, heidän rautaiset kawionsa iskewät tulta; heidän ratsastajansa hikoilewat ja manaawat, itse wäshyneinä, wäshyneitä hewoisiaan. Klaus'en mieli palaa Turkuun, mutta sinne on matkaa vielä; se näkhy nyt Klaus'elle loppumattomaksi. — Yliopistolaisen silmät owat hietaa ja tomua tähnnä: hän on näänthä, mutta hän on nuori, hän tahtoo woimiansa koittaa, mitä kestävät. Kello on jo lähestymäisillään 8 ehtoolla.

Me kiiruhdamme heidän edellä Turkuun. Päiwä on ollut jotenkatin lämmin. Syys-aurinko on aina wäliin heittänyt hellät säteensä hattara-pilvien wälistä. — Ihmiset owat tänään, niinkuin aina ennenkin tehneet töitään, mitään pahaa aawistamatta.

Majori, Maria ja Anna owat kufin nousseet iloisella mielellä warhain, niinkuin heidän tapansa aina on ollut. Majori on kulkenut edestakaisin salinsa lattialla ja puhunut puheitaan, tuollaisia yksinäisiä sanoja, joita Maria ja Anna wäliin kuunteliwat, wäliin oliwat kuuntelematta.

„Minun mieleni tekee rhytимаahan; seuraatteko minua?“ kysyi majori, seisahduen Annan ja Marian eteen. „Tamu on tosin wähän kylmä, mutta te olette nuoret ja minun ei ilma pysty.“

„Minä tulen,“ wastasi Anna ja oli kohta walmis seuraamaan majoria, jonka silmistä hän aina koitti lukea, mitä hän tahtoi, saatikka sitten kun hän sanoilla jotakin waati.

„Entä sinä, Mariani?“

„Minä istun mieluummin täällä, minulla on jotakin miettimistä.“

„Tee sitten niin,“ wastasi majori ja Annan kanssa meni hän alas rhytимаahan.

Aurinko wälkkyi silloin kauniisti korkeain huoneitten

ylitse. — „Nyt on aamu kaunis,“ puhui majori. „Mutta Anna, etkö luule monen nyt unhoittaman auringon lämpöyttä ja suruisilla silmillä filmäilevän alkavaa päivää vastaan. Suuletko kaikkein niin iloisesti tervehtävän päivää kuin linnut, jotka aamuvirsiään laulavat tahi tuo nuorukainen, joka Johanneswainaan kamarissa jo kirjainja ääressä istuu?“

„On onnettomia,“ vastasi Anna ja istuikse majorin viereen. „On onnettomia maailmassa, mutta harvoin me niitä muistamme, itse ollessamme onnellisia, ja jos olisimme onnettomat, muistaisimme toisia onnettomia vielä vähemmin.“

„Se on tosi,“ lausui hiljaisesti majori, „se on tosi.“ — „Vaan kuules Anna“ — alkoi hän vähän aikaa ääneti istuttuaan, äänellä, josta entinen karkeus oli niin kadonnut, että Anna kummastellen loi filmiänsä häneen — „Kuules Anna! Minä tiedän, että Maria nyt on niin onnellinen, kun hän saattaa olla. Hän elää muistoissaan ja jos hän väliin unhoitaisikin kuollutta ylkäänsä, palaa ajatuksensa kumminkin aina häneen . . . Maria on onnellinen, minä olen onnellinen. Mutta sinä, miten on sinun onnesi kanssa? Älä salaa minulle mitään; sinä tiedät, että sinä hellälle isälle puhut.“

„Minä olen onnellinen,“ vastasi Anna ja hänen filmisjään välkkyi kirkas khynele kun hän majoria filmäili.

„Sinä et koskaan erkane Mariastani?“

„En. Ellei se ole Jumalan tahto.“

Majori ei enää kysynyt mitään, hän heittäytyi nojamaan ruoho-sohvan selkää vastaan ja Anna rupeesi ompeluunsa.

Muutama minutti kului. Anna ei ehtinyt luoda filmiänsä ylös, hän pelkäsi majorin taasen ottaman puheeksi Klaus'en, jonka nimellä majori Marian syntyäpäivästä saakka aina väliin oli saanut Annan punastumaan.

Mutta vihdoinkin ei majori isoon aikaan mitään ollut wirkkanut, loi Anna filmiänsä häneen. Ompelu putosi

hänen kädestänsä; hän hypähti ylös, hän oli nähnyt hirmus-tuttawan näön.

Majorin pää oli laskeunut hänen oikealle olalleen; hänen kasvosensa olivat siniset ja wahto käwi hänen suustansa. Majori oli tullut halwatuksi; niinkuin wältiin tapahtuu, niin huomaamatta, ettei Anna, waikka pian wieresessä istui, siitä mitään tiennyt. —

Anna oli kowasti hämmästynyt. Hänen ensi työnsä oli juosta yliopistolaisen kamariin ja toinen ylös Marian luo.

Sa Maria! Hän waaleana wapii nähdesseen isäänsä, mutta hän ei nyt mennyt tainnoksiin. —

Tohtori tuli pian, suonta iskettiin majoriin. Maria ja Anna seisoiwat hänen wuoteensa wieresessä. Silloin awasi majori silmiään ja wähän ajan takaa tunsi hän ympärillään seisowaiset.

„Isä! Osaatteko puhua?“ — huusi Maria iloisella äänellä kynnelten keskeltä.

Majori wiittasi oikealla kädellään, tarttuen sillä Marian käteen.

„Maria!“ sanoi hän.

Tohtori kielsi häntä puhumasta, waan majori katsoen lepphiisesti tyttärtään, sanoi:

„Rohta olet sinä yksin. Jos minä vielä saisin Klaustatawata! Onko ketään, jonka saisi Harmaalaan — —.“

VIII.

Petetyin kosto.

Waan majorin sairastuwuoteen wiereen emme nyt saa jäädä, emmekä myöskään mennä vastaan niitä, jotka kiiruhusti Turkua lähestywät. — Emme myöskään saa jäädä sil- lalle katsomaan laiwaa, joka lauan odotettuna nyt wihdoin ulkomaalta tulee.

Me riennämme kiiruhusti suuren herrasjoukon läpi, jonka keskuudesta me kuulemme tutun äänen huutavan: „Hi, hi, hi, hoo!“ — Laima, joka tulee, on tuon laihan raatimiehen.

Me kiiruhdamme erään lihavan rouvan siivu, joka on ollut saattamassa miestään vähäiselle alukselle, jolla mies jälkeen puolenpäivän on lähtenyt Ruotsiin lihoja viemään.

Me kiiruhdamme erään sotaherran siivutse — majori Veist on hänen nimensä — joka aikoo maalle lystäilemään. Minne niin kiirut? —

Kello on kohta kahdeksan. Pimeä on tulossa ja tapaukset tänä iltana ajavat kiiruusti toisiaan.

Meidän on kiirut, ennättääksemme seurata niiden wirtaa. —

Kello on kohta kahdeksan. — Kreivi G. kulkee edestakaisin kamarissaan. Hän on saanut kirjeen, joka hänelle ei ole mieluinen . . Kirje uhkaa rhyöstöllä.

Kreivi kiroilee. —

Sinnassa istuu raudoitettu mies. Hänen hiuksensa ovat harmaat ja kumminkin ei hän ole vanha.

Hän on siis kärsinyt paljon?

En! —

Porvari Hellmannin talossa on päivällä teurastettu. Hellman itse on lähtenyt Ruotsiin lihoja viemään; rouwansa seisoo pöytähuoneessa kartanopihan toisella puolella. Palwelustyttö keittää siellä talia.

Tuo pöytähuone ja kamari, missä kreivi G. asuu, ovat vieretysten. Kreivin affuna viittaa Hellmannin kartanopihalle. Kaksikymmentä syntä hänestä kiehuu tali, — —

Mutta tuohan on kaikki tavallista? — — En.

Maan töllissä vähän matkaa Hellmannista on asukas. — Se ei ole tavallista. Me olemme tosin kesällä nähneet hänen siellä, maan hän on sittemmin pian kolme kuukautta ollut pois. Nyt on hän tullut kotiaan, jos töllä hänen kodoksansa voi kutsua.

Katri tuo on.

Waan hän ei enää ole se Katri, jonka viimeksi näimme. Että nuoren naisen otsassa on suuret rypyt, että kauris neito äkkiä muuttuu vanhaksi ämmäksi, waikka ei sairastustauti ole wuoteesen kiini iskenyt häntä; — se ei ole tavallista.

Että hän terävän asean terää koettaa, leikatén sillä sywälle käsiwarteensa; — ei sekään ole tavallista. —

Hän ei nyt istu nojaten seinää vastaan. Hän seisoo suorana töllissään, jonka katto nyt taivas on. —

Päiwä rupee ehtoolle raukenemaan. Hämärän pimeys on jo yön pukuun ruwennut pukemaan kaupunkia. Vielä ei näy kynttilän waloa misjään. —

Waan kohta rupee näkymään, eh'ei tänä iltana sitä paljon tarwita.

Waiwainen Katri! Hän on sianja saanut tässä kertonuksessa, mutta hänen elämänsä on itse kertonus. Niinkuin warjo pitkin maata matala, josta ei kukaan huoli, on hän nyt ihmiskunnan hylkymarjo. Warjo ei katso eteensä, se laskeupi milloin sywyhkyisiin, milloin nousee se wuorien seinä. Minnepäin se menee, sinne menee se, sitä ei mikään estä. Wäliin seisoo se ja taasén, kohta, hiipii se edelleen. Muringon paistaessa tulee se ilmi, silloin näkyy se, muuten se pimeyttä rakastaa. Kumminkaan ei Katri ollut warjo. Hänellä on tunne, hänellä on sydän, hänellä on järki. Waan kaikki nuo owat nyt pimitetyt. Ainoastaan kun aurinko paistaa, ne tulewat näkymiin. — Waan nyt ei paista tuo aurinko; nyt on pimiä ja nyt warjona hän maata matala.

Paljon on Katri kärsinyt. Hän on uskollisesti wadannut saalistaan, waan saalis ei ole ansaan mennyt. Se on lentännyt pois. Katri on sitä hakenut — on löhtännyt, sillä nyt tietää hän wihdoin saaliinsa olewan otettawana pesästä, josta Katri kerran päästi hänen lentämään. Katri oli silloin vielä tottumaton. Nyt on hänen aseensa rautainen; saaliin kynnet eiwät enää häneen pystyisi. Hän on

nähtyt miten käy, ellei waroin kulje. Hän on nähnyt to-
werinsa lankeeman ansaan, kuin sitä muille walmisti.

Ratri on nähnyt päiwällä kreivin tulewan Turkuun
maalta, jossa kreivi pian koko kesän on ollut.

Ta nyt on kello 8. Nyt alkaa työnsä. Hän käy ulos
töllistä, hänen ei tarwitse lukita kiini omea takanansa, sillä
töllissä ei ole omea. Hän käy ulos, hän on rhyssihin kää-
rinyt oikean kätensä; siinä pitää hän teräkalun. Wasempaa
kättä pitkin juoksee weri haawasta. Hän ei siitä huoli, hän
tietää, että — terä wie.

Mitä ajattelee hän? — Mitä ajattelee ilma, kun luon-
non woimat iskien tulta lyöwät yhteen, kun wuoret kaikuu
ja myrsky pauhaa? — Ujatusten sefasotkuisuus asuu Rat-
rin sydämessä. Hän ei enää tiedä, mitä hän tekee. Hän
tuntee waan, että hänen pitää niin tekemän. Hän tietää,
että hän on paljon kärsinyt. —

Warowasti kulkee hän; silmäilyksensä lentäwät nyt oi-
kealle, nyt wasemmalle puolelle, waan eteenpäin kulkee hän.
Hän ei näe mitään, joka häntä woisi häiritä. Hän ei tiel-
lään tapaa ketään. Ne jotka eiwät ole kotiammattinsa toi-
missa, owat wetähneet katsomaan komean laivan tuloa.

Turku on tän'iltana warsin rauhallinen.

Hän seisautuu porwari Hellmannin talon pihalla. Hä-
nen huulensa wetähwät julmaan nauruun, joka ei äänehen saa.

Hän on nähnyt kynttilän walon huoneesta, johon hän
silmäilee.

Hän lähtee kadulle pihalta. Waan kohta on hän ka-
donnut lähimäisestä portista. —

Kreivi G. istuu nyt sohwallaan. Pöydällä palaa kynt-
tilä. Pöydällä makaa kirje. Toinen affuna-liinanen kätkee
puoleksi affunan.

„Se on pirua!“ huutaa kreivi wäliin. „Huomenna ra-
haa! 300 rikkiä! Ei niitä niin pian saa. Hullu, kun tu-
lin tänne vielä! — — No, noh! . Ehkä saisin raatimie-
hen odottamaan, kun nähtän hänelle tämän formuksen ja sa-

non: „Tätä seuraa 20,000 rikkiä ja vanha ämmä-raato!“
 Ha! ha! . . . Kreivi G. menee naimisiin! Hänen koukkuunsa tarttui viimein kala. — — — Minun suloinen Josefani!
 Ha, ha, haa! Karvas=filmäinen, puna=tukkainen, neljäntymmenen vanha neito! Mutta itsepäinen, kun p—le. . . .
 Jos hän näkisi tämän kirjeen, hyvästi silloin awiosatamani rakastettu syli, johon olen aikonut upottaa, en itseäni, mutta laikkikar hulaiseni ja sitten rahojen jäännöksillä jättää . . . No, noh! — Se aika tulee, kun joutuu. Joka nääntymäisillään on, kiittää itse paholaista, kun hän apua tarjoo! — Hm! Majori Leist saa mennä takaukseen. . . . Mutta se peto ei mene; sen on hän minulle suoraan sanonut. — No.. nero keinon kekii. Huomenna on myöskin päivä. Ei hätääkään!“

Kreivi loi filmiänsä pöydälle päin. Siellä makasi kirje ja sen nähtyään hän taas rupeesi kiroomaan. — Mutta äkkiä nousi hän ylös. „Niin! Huomenna lähtee posti. Pitäähän toki sulhasen kirjoittaa morsiamelleen, että hän onnellisesti on kotonaan, että hänen sydämensä palaa rakkaudesta!“ ..

Silloin kolkutti joku owelle. Kreivi säpsähti.

Kuka piru se on? kysyi hän itseltään. Rowasti huu-
 taa hän: „Astukaa sisälle.“ —

Ja kolkuttaja totteli käskyä. Hän tuli.

Katri seijoi kreivin edessä.

Kreivi hämmästyhi. Hän oli wetähtänyt takasiin. Hän odotti Katrin sanowan jotakin, mutta Katri ei sanonut muuta kun:

„Kuule!“ —

Hellmannin piika, joka talia keitti, istui leipohuoneen portaalla, kutoi ja lauloi:

„On minullakin kulta, waan

Ei tiedä siitä hän.

Sen kullan, jos sen kerran saan

Kuin olen iloinen!“

Paulu waiikuti kummallisesti kreiwisfä.

„Nyt kreivi! Olette kuulleet! Muistatteko vielä Katriä? Muistatteko sanoja, joita taivas ja maa kuuli?“

„Mitä sinä täällä teet. Eikö lapsesi surma minua päästä ajattelemattomasta walastani?“

Kaijen silmät iskiwät tulta.

„Lapsesi surma!“ kertoi hän. — „Niin, surmattu on lapsi, waan ken oli hänen surmaajansa?“

„Kuule Katri!“ sanoi kreivi leppiästi. „Ole wiisas. Mitä kerran on tapahtunut, se on tapahtunut. Siihen emme enää voi mitään. Sano, paljonko tahdot ja minä olen walmis maksamaan.“

Katri astui askeleen kreiviä likemmäksi. Werisellä kädellään pyhki hän kaswoiltaan hiwukset. —

„Rahaa!“ huusi hän. „Rahaa! Sinä tarjoot minulle rahaa!“

„Niin!“ sanoi kreivi, jos'ei hymärtännyt Katrin sanoja.

„Ja minä olisin rahalla surmannut lapseni!“ huusi hän kimeästi ja surkeasti.

„No, mutta mitä sinä tahdot, hymärtänethän, että minulla on muuta tehdä, kun tässä jutella sinun kanssasi. — Sano, mitä sinä tahdot?“

„Ja sitä kysyy kreivi G. Katrielta! Mitä hän tahtoo, hän, joka kahdeksatta vuotta on kärsinyt enemmän kuin helwetisjä tuomittu!“

Kreivi pelästyi. Katrin ääni oli ytimeensä saaffa tunkenut. Kreivi silmäili häntä tarkemmin. Pirullinen ilo loisti Katrin silmissä.

„No, mutta Jumalan nimeen, mitä sinä tahdot?“ huusi kreivi, wetäntyen vielä edemmäs Katrin tyköä.

„Sinä pakenet! Niin et sinä tehnyt, kun formuksen, joka Aurajoen pohjalla lapseni kanssa on, laskit minun formelleni. . . Mitä minä waadin? . . . Kreivi, minä waadin rauhani takaisin.“

„Hullu!“ sanoi kreivi. „Voitko ajatellaakaan, että minä sinun ottaisין puolisoikseni?“

„Niin eiwät sanasi olleet kahdeksan vuotta takaperin. — — Ja jos nyt sillä tahtoisit parantaa, mitä silloin ri-
 loit, luuletko, että minä nyt suostuisin? Luuletko, että lapsi
 Aurajoessa sillä olisi tyhdytetty? Luuletko, että hän, joka
 Turun linnassa odottaa tuomionsa, olisi sillä tyhdytetty!“

„Sumalan nimeen, älä huuda niin suuresti!“ änktytti
 kreivi wawisten. — „Mitä sinä tahdot? Minä olen wal-
 mis tekemään kaikkea.“ — —

„Sinä wieläkin kyhyt! Etkö jo hymmärrä? Parempi
 kosto oli minulla aiheessa, mutta se, joka aiheeni olisi täht-
 tänyt, kärjii nyt wiattoman kuolemasta.“

Katri tätä sanoessaan oli heittänyt ryhdyt pois oike-
 asta kädestään.

Kreivi hymäräsi nyt. Hän oli kuolemaa waaleampi.
 Hän törmäsi owelle huutaen apua. Mutta hän törmäsi kuo-
 lemaan.

Silloin töyhtäsi hän pöhdän kumoon, ja kynttilä pöyh-
 dän kaatuesja sytytti affuna-liinan.

Waan walkea tuossa oli aiwan vähäinen. Tuli lii-
 naisessa olisi pian ollut sammutettu, sillä tuon oli joku
 toinenkin nähnyt.

„Nyt on sun kaunis kuolla!“ sanoi Katri.

Kreivi ei wastannut mitään. Hänen wielas sydä-
 mensä oli puhjennut. Katrin terä oli puhkaisjut sen.

Kostaja seisoi kreivin wieressä kauan. Näky oli hä-
 nen mielestänsä ihana ja kaunis. Hän ei huomannut, että
 tuli kamarissa yltä. —

Kello oli puoli yhdeksän. Hän seisoi siinä wielä. Hän
 ei kuullut ulkoa huutoja, jotka enenemistään enenthiwät.
 Wihdoin lähti hän ulos, mutta weitfen kantai hän muassaan.

Kosto, jota warten Katri seitsemän vuotta oli elänyt,
 joka näiden vuosien kuluesja oli saanut koko hänen järkensä
 ja mielensä pauloihinsa — kosto oli tehty. —

Waiwainen Katri ei tiennyt kuinka paljon hänen kos-
 tonsa maksoi.

VIII.

Turku palaa.

Vaiwa edustalla on lähestynyt rantaa. Vaiha raatimies kävelee edestakasin rannalla, suuren ihmisjoukon keskellä. „Hi . . hi . . . hoo!“ nauroi hän. —

Silloin kuului, kello lähes 9 illalla, kamala huuto pohjaisesta päin:

„Walkea on irti.“

„Sammutettafoon,“ sanoi raatimies, kun sai kuulla aina Aningaisten mäellä waaran olewan. —

Majori —s makasi liikkumatta sairastus-wuoteellaan. Hän puhui wäliin muutamia sanoja; hän oli toimesja.

„Eikö jo Klaus tule?“ kysyi hän aina wäliin.

„Ei vielä,“ wastasi Maria huواتen ja hänen khyneleenjä waluiwat alas majorin kädelle.

„Älä itke!“ sanoi majori silloin.

Lääkäri ja Anna sekoittiwat rohtoja lähimäisesjä huoneesja. „Mitä luulette?“ kysyi Anna, jonka silmät myös khyneleistä oliwat punaiset.

„Että majori on kuollut ennen aamun koittoa.“

Silloin rupefi kello olemaan 9 paikoilla ja nyt kuului huuto kadulta:

„Walkea on irti.“

Sen sanoman kuuliwat kaikki, itse majorikin. „Missä?“ kysyiwät he kaikki yht'aikaa.

„Aningaisten mäki palaa,“ huudettiin kadulla.

Majori, Anna ja Maria sanoiwat: „Kiitos Jumalan! Ei ole meillä waaraa.“

Nuori lääkäri hämmästy. Hän antoi muutamia kashjä Annalle ja rienjä kiiruusti pois. Hänen kotonja oli Aningaisten mäellä; siellä eli hänen wanha äitinsä.

Mutta Aningaisten mäellä einyt kiitetä Jumalaa. Porwari Hellmannin ja lähimäiset talot owat yhtenä tuli-

pesänä. Tulen liehuwa moni=teräinen nuoli lipoo jo kiel=tänsä ja ympäri Hellmannin kartano=pihaa juoksee liehuwa sivistävä tali.

Hätä on käfisä. Hädän keskellä kuullaan monen ki=roowan sitä, joka tähän hätään on syhllinen. Syhllisenä pidetään palveluspiikaa.

Onko hän syhllinen?

Kiehuwan tali=patansa wieresä on hän istunut; hän on, rouwan menthä, somiin unelmiin waipunut. Siljaisessa syhs=illassa on hän laulansa laulanut. Hän on muistanut Röhrin lähestywän, jona hän saa rakentaa oman pesänsä sen kanssa, jolle sydämensä antoi. Silloin on hän awannut lei=pohuoneen owen, istunut kynnhykselle ja siellä laulanut omalle sydämelleen. Hän unhoitti silloin tehtävänsä. — Ja nyt, nyt kuulee hän kummallisia sanoja kreivin kamarista. Hän hämmästyh, hän kuuntelee tarkemmin. So näkee hän wal=kean=waaran. Hän näkee kynttilän sytyttävän affuna=liinai=sen, samalla kun hän kuulee kowan kolahduksen. — Hän huutaa silloin. Hän odottaa, että kreivi sammuttaisi tulen, waan kun kamarin affuna silmänräpäyksessä on yksi tuli, silloin säntää hän rouwan luo.

Waiwainen tyttö! Jos olisi hän jättänyt kreivin ka=marin sillensä, jos olisi hän ammattiansa toimittanut, niin ei häntä ihmiset sittemmin olisi kironneet. Hän luuli teke=wänsä oikein, kun hän emäntänsä luo juoksi, waan kun tuli takasin pihalle, hirmustui hän. Walkea oli, omiin haltui=hinsa jätettynä, pääsnyt leipohuoneessa walloilleen. Kiehuwa tali oli syttynyt, oli halkaisut padan ja kastaa nyt kuumilla pisaroillaan lakastumaisillaan olewan kartano=ruohon.

Nyt ei enää huomattu walkeaa kreivin kamarissa. Se siellä rauhassa syö seinät ja huonekalut — syö ahnaasti.

Lähimäiset naapurit kuuliwat huudon. He tuliwat apuun, he pelkäsiwät omia huoneitaan. Waan mikä woi sammuttaa tuli=meren, jonka laineet ulottuwat huippunensa huoneiden korkeudelle saakka. Silmänräpäyksen rähiisee tuli

wihoisjaan, että on joku uskaltanut ruweta sitä häiritsemään. Sitten ylthj se ylthymistään, näyttäen waltansa suuruuden wdimattomille ihmisille.

Mikä on se kaiku, joka kummallisesti jäweltää tätä tulen omituista laulua?

Tuomiofirkon kellot soivat! —

So tietää Turku, että Turku palaa, waan mitä woi se siihen? Ohä enemmän kiihtyh tuli.

So rupeawat kauempanakin asuwaiset pelkäämään. Huoneesta huoneesen kantawat he tulen edestä kapineitaan.

Waan kiiruusti seuraa heitä tuli! —

Joen toisella puolen on kumminkin turwa! Kartanoilla Muran toisella puolen on kaluja, on tawaroita!

Eihän joen yli walkea pääse! Pelännee toki tuli nyt niinkuin ennenkin lainehtiwaa wirtaa! —

Hirmustuneina hyppelivät jo ihmiset, mikä sinne mikä tänne. — Siellä juoksee wanha rouwa, hän on saanut käsiwartenja alle Raamatun ja Wirsi kirjjan. — Siellä kulkee waalea kauppamies, hän wie rätinkikirjat muasjaan, waan hän on unhottanut rahansa. Hän koettaa ehkä rahalla lepyttää surmaawan woiman! — Siellä palajaa hätääntynyt perheen isäntä synthymätaloonsa wielä ferran. Hän tahtoo pelastaa jotakin. Hän samoo tulen keskelle huoneesensa. Nyt tulee hän takasin, hänellä on kissa toisesja, hiilihanko toisesja kädessjään. — Siellä huutaa joku: „Missjä owat lapseni, onko kukaan nähnyt niitä?“ Toiset: „missjä on äitini?“

Waan nyt ei ennätä kukaan wastata. Kaikki on ylösalasin. Tuskin tietävät ihmiset henkiänsjä pelastaa.

Mikä kumma! Ilma ja tuli owat palaneita papereita täynnä, jotka liehuwat tuulen käjisjä? — Ne owat Suomenmaan kalliimmat muistot, jotka nousewat taiwaalle, loistawat ja sammuwat. — Ne owat aarteita Akatemian kirjastoista, joita walkea lainaa.

Tuli ei ole tnyhtynyt wähään. Se on siltaan asti kulkenut, on tullut Muran toiselle puolelle. Promesjori Häll-

strömin katkertaiseen huoneeseen pistäyhi se. Ei ottanut sitä lokaan vastaan, se jäi sinne ja lähetti seuransa — kiivaita tulinuolia — ympäri. — Silloin lakkajäi kaikua ääni kuulumasta. Kellojen soitanto ei kestänyt tulen kanssa kilpaillessa. Ja kun ne waikenivat, nousi hirmuisempana tuli. Mutta tuuli ja tuli owat aina olleet sovinnossa. Uudenmaankadun warret, Mätäjärwen kaupungin osuus yhdistyivät weljeinsä kohtaloon. Koko Turku joi samasta pitarista.

Tuli oli yleinen.

Tänä yönä eiwät nukkuneet Turussa muut kuin kuolleet. Elävät oliwat koettaneet hämmentää tulen woimaa, waan ruislut oliwat wuotawat, mikä poikki, mikä halki ja tuli sai tehdä, mitä halusi; sai niinkuin pian kymmeniä kertoja ennen sanoman Suomen ympäri soimaan, sanoman: Turku on palanut supiksi.

Waan meidän on palaaminen niihin, joiden elämää tässä kertomuksessa olemme seuranneet.

Majorin huone oli kaukana siitä, missä walkea syntyi. Me olemme jo nähneet, etteiwät he, jotka siinä asuiwat, pelänneet kun kuuliwat walkean päässeen irti.

Vääkärin menthä, joka tuli parahiksi nähdäkseen, miten syntymäkotonsa paloi, walmisti Anna rohdot majorille ja Marian kanssa, jonka filmistä yhä aina khyneleet waluiwat, auttoi hän ukkoa istualleen. Majori itse oli kankea, koko hänen wasempi puolensa oli halwattu. Hän ei itse olisi liikkumaan päässyt. Kun hän oli ottanut rohdot, waipui hän jälle wuoteelleen ja molemmin puolin sitä istuiwat nyt Anna ja Maria, pitäen hänen molempia käsjiään.

Anna, joka tiesi majorilla olerwan viimeisen illan kässissä, jilmäili aina wäliin Mariaa, ja nähdessään Marian katkerasti itkewän, ei hänkään saattanut khyneliään pidättää. Mutta majori itse makasi lewollisena.

„Kuule kuinka soitetaan,“ puhui hän hiljaisella äänellä. „Älä itse Maria! kohta olen minä päässyt!“

Mutta Maria itki sitä katkerammasti.

Huuto kadulla enentyi enentymistään. Wäkeä kulki edestakasin.

Walkea on irti! . . Mene . . katsomaan, Anna! . . eikö . . sammu," puhui majori äänellä, joka aina sanan sanottua oli loppua.

Anna totteli. Rhyneleet pyhki hän pois suruisista silmistään ja juoksi ulos, juoksi wäen joukkoon, joka nyt rupeesi yhä enemmän enentymään, aina lähelle paikkaa, missä paloi. Hän näki kauhistavan näön. Walkea oli jo saanut hirmuisen wallan. Liekit sähisiwät ja rähisiwät nousewassa tuulussa ja kiiruhusti, kun mennessään, samosi Anna takasin.

„Tuli on walloittanut kaikki!“ huusi hän hengästyneenä. „Waiwaiset ihmiset! Kiitetty olkoon Jumala! Se ei kumminkaan tänne saakka ennäätä.“

Neljännksen tuntia kului. Mielke kaduilla oli aina waan enentymässä. Kattaat kulkivat edestakasin. Majoria waiwasi tuo rauhattomuus nähtävästi.

„Mene vieläkin katsomaan, Anna!“ sanoi hän. „Eikö jo Klausta . . kuulu?“

Ja Anna meni, mutta pikemmin kun ennen hän nyt tuli takasin. „Herra Jumala!“ huusi hän. „Walkea on päässyt yli sillan. Prowessorin Hällströmin talo palaa!“

Maria nousi äkkiä. Sanaa sanomatta kiiruhdi hän ulos, mutta äkkiä tuli hän takasin. Hän huusi epäilyksissä: „Herra Jumala! Koko Turku palaa.“

„Palaa! . .“ kertoi majori syvästi huoaten. „Eikö Klausta . . kuulu?“

„Ei, . . ei!“ wastasi Anna ja ulos hakemaan apua riensä hän.

Waan mistä apua tämmöisinä hetkinä! Kaupungissa oli jokaisella omat tawaransa pelastettawina ja miten he omanja pelastiwat, olemme jo näyttäneet. Turhaan huusi Anna, turhaan itki hän. Ei kuullut kukaan hänen huutoansa; tuhannet huusiwat vielä kowemmin. Ei nähnyt ku-

kaan hänen itkuaansa. Niitä löytyi, jotka itkivät vielä enemmän. Hän tunkeutui väen joukkoon ja vihdoinkin — vihdoinkin onnistui hän.

Anna tapasi kaksikin, jonka kanssa hän ennen oli tuttu ollut ja niiden — kahden nuorten miesten kanssa — samoin Anna majorin luo. Anna parhain luotti näihin, hän ei tiennyt, että nämä miehet toisen hädässä ainoasti omaa etuaansa katsoivat. Anna luuli saavansa majorin pelastetuksi.

Mutta majorin palkolliset? Niistä ei ollut kysymystä, sillä majorilla ei ollut, siitä kun Maria oli tähtikasmuuseksi tullut, muuta kun yksi ainoa piika, mutta hän oli nyt pois maalla, ja se, joka majorilla oli siaisena, oli tulen syntessä mennyt vanhempainsa luo.

Apumiesten kanssa tuli Anna pian majorin portille. Mäki oli kallias, tulimeren laineet lähestyivät.

„Joka auttaa tämän arkun wiennissä talteen, saa 25 rikkiä,“ kuului huuto siitä huoneesta, josta Johannes muinainen oli kirjoja ostanut. Anna kuuli huudon, vaan hän ei arvannut sanojen arvoa. Hän huusi samalla: „Tänne,“ ja wetähti majorin huoneeseen.

Vaan miehet silmäilivät toinen toistaan. „25 rikkiä! kuulitko?“ sanoi toinen.

„Kuulin,“ vastasi toinen ja kun Anna silmäili taakseen, hän ei apumiehiä enää nähnyt.

Anna oli unhottanut puhua palkasta.

Silloin heittää tuuli suuren tulisen liikkeen majorin huoneen katolle. Siinä seisoo Anna, seisoo kuin patjas. Minne mennä, mitä tehdä?

Tuomiofirikon kellot olivat soittaneet loppu-soitonsa. Ei enää kuulunut niiden ääni. Tuli oli kellojen vai'ettua saanut vastaananomattoman wallan. Tuuli kiihtyi samassa ja vielä Annan seisoesssa kartanopihalla leimusi katolla ilmiwalkea.

Tietämättä vaaran suuruudesta makasi majori. Mutta yhä enemmän pelkäsi Maria, kuta enemmän Anna wiipyi.

Hän puristi hellästi isän kättä ja hän, isä, puristi oikealla kädellään Marian.

„Minun päiväni loppuvat, Maria! . . .“ puhui majori hiljaan. „Minun ystäväni ovat kaikki nukkuneet . . . Minä menen niiden tykö . . . Anna minun kuolla sillä tiedolla . . . että Klaususta . . . minun kuoltuani et enää . . . hyökää?“

Maria painoi waaleat kaswonsa vuoteen peitteeseen. Hän ei mitään vastannut.

„Sitä olen minä kauan . . . toivonut. Älä . . . viime lohdutusta isältääsi kiellä. Vastaa, Mariani! Vastaa! Sinä . . . olet yksin, turwatta maailmassa, kun minä kuolen.“

Suruiset silmänsä loi Maria ylös. Hän puristi kovasti sairaana kättä. Rhyteliltä katkaistulla äänellä puhui hän:

„Teidän viimeinen tahtonne on minun lakini. Mutta vielä kaksi vuotta! Sallikaa se aika minulle mietintö-ajaksi. Ellei Johannesta silloin kuulu, olen minä Klaus'en morfin.“

„Kiitos, lapseni! tästä sanomasta. Nyt kuolen minä lohdutettuna. Mutta, missä wiipyy Klaus? Missä . . . on Anna? Walkea kiihtyy . . . Kuule! . . . kuinka se . . . pauhaa.“

Marian kummalliset tunteet, jotka tämän puheen kestäessä olivat estäneet häntä ajattelemasta tulipaloa, waikeniivat nyt. Hän nousi, hän loi silmänsä ulos, ja hän tuli affunan eteen, ennättäen nähdä miten naapuri-talon katto jo ilmiwalkeassa paloi. Silloin hämmästyhi hän hirmuisesti.

„Herra Jumala! Me palamme! Missä on Anna?“

Se oli nyt kun Tuomiokirkon kellot waikeniivat.

Maria riensi kartanopihalle. Siellä oli Anna. Sa molemmat tervehtiwät toisiaan sanoilla: „Jumala! mistä apu?“

Ymmärrettänee, mitä naisten sydämissä liikkui, paremmin kun kertoja taitaa kertoa. Ymmärrettänee, mikä epäilystunkefi niihin, epäilyst, joka wälewänä tulwana riensi edelleen,

antamatta ajatukselle ja järjelle vähäistäkään sias. Mutta niin on aina maailmassa. — Epäilykseen joutunut ei voi itse auttaa, nerokkaankin aivoista wie epäily ei ainoastaan neron, vaan myöskin hymärryksen.

He koettavat nyt, nämä kassi, omin voimin auttaa sairasta. Soka jäsen on piukoitettu; heidän mieltensä on kullattaa halvattua hädästä pois, vaan he eivät saa vuodetta, missä sairas makaa, liikkumaan.

„Meidän huoneemme palaa, palaa!“ huusi Maria wäänellen. Käsiään, ja nyt ei hän enää itkenyt.

„Älä sure . . Maria! Kuolla minun kumminkin pitää . . . Walkeasahan minä nuoruuteni olen elänyt . . . Minä olen sille tuttu Menkää . . Jumalan tähden . . Pelastakaat itsenne . . Sättäkää minua . . Maria, suudelma vielä. Hyvästi! . .“

Waan Maria ei kuullut isänsä ylewää neuwoa. Hän kulki edestakasin painaen tykyttävää sydäntä vastaan kätensä.

Anna epäilyksen alaisena oli taas rientänyt ulos. Oli walkean pauhinan, yli leimut ja tuulen sähinän kuuluivat epäilyksen huudot:

„Auttakaa, auttakaa! Majori —s palaa!“

Waan ei kukaan kuullut hänen huutoansa — — Ei, he kuuluivat sen, wäärin minä sanoin, vaan he eivät olleet kuuleminaan. Kullakin oli omainsa kanssa tekemistä.

Oli yksi, joka kuuli huudon: „Majori —s palaa,“ vaan hän oli vielä kaukana. —

Ei ole toiwomista enää. Majorin huone on ilmituksessa, ylt'ympäri on kiehuwa tulimeri. Ei ole toiwomista enää. Hirmuinen kuolema odottaa majoria ja naisia, jotka hänen wuoteensa wierestä eivät luomu.

So lakasee sawu sitä palikka, jota pitkin majori salissaan niin usein on kulkenut, jo hikoilewat wanhat seinät salassa säilytettyä pihtaansa, jo seisoo sumussa wartsoma kuoleman enkeli.

Parina ympärillä on hirmuinen.

Pölvillaan majorin vuoteen wieresjä seisowat Maria ja Anna. Kuolewainen on kätensä laskenut heidän päälle. Hän siunaa heitä sanattomasti. Hän ei enää puhu.

Ei! Sillä halwaus on nyt toistamiseen saawuttanut häntä. — Hän on kuollut. Kuoleman enkeli on sumusta astunut vuoteelle, on kattaisjut elämän nuoran. Walkea ja tuli ei enää häneen pysty, hän on ruumis! — — —

„Ih!" huutaa Maria äänellä, jota turhaan koettai-
simme selittää.

Hän ei vielä tiedä, että se, jolle hän tämän nimen antaa, on muuttanut pois murheen laakfosta. — Majorin viimeiset sanat oliwat:

„Sammuta, tahi wie pois kynttilä, min'en kärji sen waloa.“

Waan aina lähemmäksi tulee walkea, aina enemmän enenee sawu huonehesja. Maria ja Anna eiwät näh siitä huoliwan.

Nyt on kowa kohta edessä, nyt ei ole ajatuksella sias enää, nyt on turmio edessä. Vielä neljännes tunti ja ihmisten apu ei olisi enää auttanut.

Katsele näitä naisia. Epäilys loistaa heidän filmistänjä, jotka eiwät enää mitään näe; sawu ympäröitssee heitä ja heidän päänsä päällä pitää walkea peliänjä. Edessänsä makaa rakas isä, rauhan sinetti on otsallensa painettu. Hän ei enää tämän elämän vähäijistä murheista tiedä.

Huuto ja hälinä kadulla on loppunut. Ei palaa enää tukaan huoneijinsa mitään noutamaan. Elämä wetäythy aina edemmäs ja edemmäs majorin talosta ja nyt, nyt on awun viimeinen hetki.

Waan awun viimeistä hetkeä ei anna Tjankaifkinen ohitse kulua . . Maria ja Anna eiwät auttajasta tiedä, eiwät enää ajattele mitään.

Mutta auttaja tulee.

Walkeaa kiiruumin samoo hän huoneesen. Hänkään

ei näe mitään, joutu täyttää hänen suunsa, hänen kurkkunsa, ja kumminkin saliin tultuansa seisautuu hän.

„Maria! Maria!“ huutaa hän epäilyksen äänellä.

Hän odottaa vastausta, waan hän ei vastausta saa.

Surjana rientää hän eteenpäin, kädet suorana edessään. Waan hän osaa täällä kaikki paikat, hän ei tarvitse haperoiden sulkea. Marian kamariin samoo hän, filmänräpäyksessä on hän hawainnut, ettei siellä ihmisiä löydy, ja nyt, jos olisit woinut nähdä hänen filmiinsä, olisit nähnyt, kuinka kirkkaat ne olivat, kuinka sielunsa läpi lensi ajatus: „Ne ovat pelastetut.“

Waan turhiin luuloihin tämä jauska kulkia ei tynnyt. Kiiruhusti rientää hän majorin kamariin — — ja siellä! — —

IX.

Pelastus.

Minne sielu palaa, sinne rientävät sen ajatukset; matkan pituus ei esteitä tee. Ajatuksella on siivet, joita lennossa ei woita kukaan, ei tulen leimuawa liekkiään, joka puhenneista pilwistä säntää. Ajatukset, jotka mieltä suosittawat, wiewät kaikki mitä meissä hengellistä löytyy, ajan ja paikkojen rajoista huolimatta, perille esineittemme luo.

Tällainen on parooni Klaus'en laita. Hänen waahtoowa hewoisensa lentää eteenpäin. Yhennemistään lyhenee matka, waan Klaus ei siitä tiedä mitään. Hän iskee kannuksensa hewoisen jo werisiin siwuihin; siitäkään ei hän tiedä. Hänen ajatuksensa owat jo aikoja olleet perillä, olleet Marian luona Turussa. Kentiesi aawistaa hän, mikä sanoma häntä odottaa, sen tiesi sanoo hänen sydämensä, että nyt wihdoin on se odotettu hetki tullut, jona hän saa syliinsä omanaan sulkea sen, jonka kuwaa hän vuosia on sydämessään kantanut.

Oliopistolaisella hänen wieresensä ei ole mitään Tu-

rusša, joka sai niin sinne wedettyksi hänen ajatuksensa, että woisivat saada hänen unhottamaan matkan waiwaloisuutta. Hän on jo kauan ollut nääntyä. Woimansa eivät enää pidä häntä yläällä, se on ainoastaan nuoruuden kerskaus, joka, luonnon woimia wäkewämpi, on ikäänkuin iskenyt hänen satulaansa kiini. Mutta tämäkin uhkaa jo antaa myöden. Hän on waalea ja hänen horjuvat liikuntonsa antawat aawistaa, ettei hän kauan satulassa pysy.

Hänen ylpeytensä rupee jo antaumaan ja hiljaisella äänellä sanoo hän paroonille: „Minä en voi teitä enää seurata.“

Waan Klaus ei kuullut hänen sanojansa. Ohjaksat, jotka löyhänä owat hewoisen kaulalla maanneet, wetää hän lujasti tyköönsä ja waahtoinen hewoinen seisahtuu. Klaus oli nähnyt jotakin outoa. Hän huomaa nyt, ettei hän vielä olekaan Turusša.

„Mäettekö?“ kysyi hän kiiruusti yliopistolaiselta, joka koettaen parantaa asemansa oli istunut poikkipäin satulaan. — „Mäettekö! Minä luulen walkean olewan irti Turusša.“

Yliopistolainen silmäili sinnepäin, minne Klaus wiit-täsi, mutta samalla, ennenkuin hän ennätti mitään wastata, huusi parooni kiivaasti:

„Sumal'auta, walkea on irti.“

Nyt ei ollut enää ajatuksilla suurta sias. Miten pikemmin päästä matkan perille, oli nyt kysymys.

Ta yliopistolainenkin! Hän, joka oli ollut wäsymykseen nääntyä, ei enää ollut wäsynyt. Hän näkee, kuta lähemmäs tulewat, yhä selwemmin waaran suuruuden. Hänen mieltensä palaa sinne, missä waara on. Waara on se kannus, joka hänen wäsymyksensä woittaa.

So lähestywät he kaupunkia, jo kuulewat he kellojen soittoa. Ryhmä hiki juoksee pitkin Klaus'en kasvoja. Hänen korwissaan soi ääni, wältwäapelin ääni: Ellette anna kiiveä, tapahtuu onnettomuus. — Hän näkee nyt, että wältwäapeli oli oikeassa. — Hän pelkää vielä suurempaa onnettomuutta.

„Me emme enää pääse perille,“ sanoi yliopistolainen, kun Pyhän Marian kirkon seuduilta filmäili tulipesää. „Kaikki täällä puolella on yhtenä leimuna. Paras ehkä olisi, jos kohta täällä laskeisimme jokeen.“

Klaus ei kuullut mitään. Kun kuoleman edestä henkeänsä rakastava rientää pakoon, riensi hän, heiluwillä hiwukfilla, hewoinen pian suorana pitkin maata. Marian hätä oli hänellä filmäin edessä.

Waan mitä nyt? Miksi ei hän mene, miksi ei hän siirry paikasta? Onko unhottanut mitä wasta muisti?

Ei, waan hän ei woi; hänen wäsynyt hewoisensa on kuolemaan saakka uskollinen ollut. Ikäänkuin olisi se tiennyt waaran suuruuden, on se wiimeiset woimansa pannut; nyt owat ne loppuneet. Hewoinen kompastuu, näänthy, kaatuu.

Yliopistolaisen awulla pääsi Klaus kuolleen hewoisensa alta. Klaus oli pudotessaan wähin tyrmistynyt, mutta nyt on hän taasen jalkeilla ja nyt esittää hän samaa kun yliopistolainen äskän.

Yliopistolaisen hewoinen oli wanfempi; molemmat istuivat he sen selkään ja wähän ajan kuluttua pysähtywät he Muran rannalle.

Klaus'en wahinko on wiivyttänyt heitä. Yhä kylmempi hiki waluu pitkin paroonin kaswoja, yhä enemmän kiihuhtaa hän, waan Mura, ehkä thyni se on, nieläsee kitaansa yliopistolaisenkin hewoisen. —

Klaus päästyhänsä Murajoin toiselle puolelle huiskutti märkää ruumistaan. „Kiitos Sumalan! me olemme kohta perillä,“ sanoi hän.

Mitä nyt näkiwät edessänsä, oli hirmuista.

Waan Klaus'ella ei nyt ollut aikaa katfella. Hän riensi kiihuusti eteenpäin huutaen: „Onko kukaan nähnyt majori —s'tä.“

Hän ei odottanut wastausta, ei huomannut, että yliopistolainen, hänen matkatowerinsa, jäi, hän ei huolinut ihmisiistä, jotka usein estiwät hänen kulkuansa. —

Hän lähestyi yhä lähestymistään tulipesää. — „Oletko hullu, kun sinne vielä palaat?“ huusivat hänelle maalaiset.

Mutta Klaus ei kuullut, ei nähnyt mitään. Hän ei antanut estää itseänsä; waikka kuoleman awoimeen syliin olisi rientänyt, ei hän siitä olisi huolinut. Majori on sairas, — sen muistaa hän. Kuka tämmöisessä melkskeessä hänen pelastaisi! —

Wihdoin on hän majorin huoneen vieressä. Tuli ja walkea tervehtiwät häntä täällä. Ei ole ainoatakaan ihmistä kadulla hänen lähyydessään.

Waan Klaus ei mieti. Hän sântää huoneesen. Hän huutaa. Waan ei vastaa kukaan. Moki musta, karwas sawu on häntä wastassa minne hän kääntyy. —

Salin ja Marian kamarin on hän tarkastellut. — Ne ovat tyhjät ihmisistä.

Hän samoo nyt majorin kamariin. Hän haperoitsee ympärilleen, hän tapaa wuoteen. — Ah! siinä makaa wihdoin ihminen. . . Waan missä on Maria! Maria! Missä on hän? Maria, ja Anna owat hyljänneet isänsä, owat pelastaneet oman henkensä. — —

Mitä tekee Klaus? Hakeeko hän vielä? So on aika wallan tärkeä, jo uhkaa katto pudota, jo kiljuwat tuliliekkit hirmuisesti. —

Peitteesen käärii Klaus majorin, sulkee hänen syliinsä, lohdutetulla sydämellä. Maria ja Anna owat pelastetut, muuten olisi hän ne löhtänyt täältä. Niin hän arwelee.

Kuormansa kanssa kiihuhtaa hän ulos. Hänellä ei ole aikaa mitään majorilta kysyä nyt. Hän on wuoteen vieressä kysynyt, waan ei hän silloin wastausta saanut.

Tosin pitää sen, joka niinkuin Klaus näin waarallisesa tilassa on, joka näin waarallisia teitä kulkee, tuntea paikat missä on, missä kulkee. Wähäinen ekshymys mustassa sawussa ja kaikki työnsä olisi turha ollut; hän olisi ollut itse kuormanensa arwothyönsä uhri. Waan näitä paikkoja ei Klaus

fulje ensikertoja. Ne paikat, missä Maria on liikkunut, on elänyt, ovat hänelle enemmän kuin tutut.

Yhtymäri häntä palavat huoneet. Mustan savun keskeltä nousee lieska, kaunis, loistava taiwaalle, niinkuin hurstkaan henki, joka on ollut sidottuna elämänsä päiwinä maalliseen ruumiiseen ja kuolemassa nousee murhelaakson mustan hunnun läpi ylös vapauteen. Nähinä roikuu joka haavasta, polttava on kuumuus. Tuolla kumhahtaa jo huone siisään, täällä toinen pian peittää sankarin tulisen raunionsa alle. Steenpäin rientää Klaus. Hänen märät vaatteensa höyrhävät, hänen rintansa on savua täynnä, hänen järkensä juoksi on hetkeksi loppunut. Askeleen otettua on hän kumpastua. Huonekaluja, huoneista heitetty kadulle, kantajain puutteesta sinne palamaan jätetyt, estävät hänen kiiruuttaan. Waan ihmisten kummafsi lähestyhi wihdoin hän niitä paikkoja, mihin ihmiset askelittain takaperin ovat wetäyneet. Hän ei vielä tunne, että hänen woimalliset ruumiinsa woimat ovat loppumaisillaan; hän ei vielä tiedä, että hän ruumista kantaa. — Waan kun hän saa tuon tietää, mitä tekee hän silloin?

Nyt nousee sywä huofaus hänen rinnastaan. Se merkitsee, että waara on mennyt ohi, että hän kuormansa kanssa on pelastettu. Joukko joutawia katsojia filmäilee kummatellen häntä kun hän kysyy:

„Onko lukaan nähnyt majori — sen tyttäätä Mariaa?”

Wihdoin on Klaus saawuttanut erään kulkulan noista, joita Turun ympärillä on niin paljon. Sinne ei woi waltkea päästä, sen rataa ei ole tännepäin wiitoitettu. Klaus laskee alas kuormansa, hän kysyy nyt majorilta kysymyksen. — Waan kysymyksensä jää kesken; hän näkee, että hän on kantanut ruumiin. —

Silloin huutaa hän folkosti:

„Suuri Jumala, mikä yö! Missä ovat Maria ja Anna?” — Hän filmäilee taakseen. Koko kaupunki on nyt yhtenä tulena. Ei muu kuin se, joka tahtoo henkensä alt-

tiiksi antaa, sinne enää palaa. Klaus näkee tuon, hän hymärtää että, elleivät Maria ja Anna nyt ole kaupungista poisja, ovat he jo kuoleman tulesja maistaneet. — Waiwattulla sydämellä waipuu hän maahan majorin wiereen. —

Turku palaa. Suomen emä-kaupunki muuttuu rannioiksi, tuhaksi.

Lieska leimuaa pilviin saakka, mustan syys-hön se walloillaan walaisee. Nuran wanhoista akatemian saleista muuttawat wiisauden haltiat pois. Ei kummaa, että Turku itkee; ei kumma se, sillä tämä walo, joka wie taimahalle kii-toiset vuosijatojen siunatuista, ehkä waiwaloisista pyrinöistä, merkitsee enemmän kun lyhyt ihmisjärki woi käsittää.

Mäetjen! Itää kohden kääntyy kirkas lieska, itäänpäin tupruaa sawu.

Kun Turku herää tuhasta, on nuori kaupunki Suomen lahden rannalla wienyt kruununsa; kun se herää ei ole se enää Suomen ensimmäinen kaupunki!

Waan palatkaamme sankarimme luo. —

Klaus on wäsyneenä heittänyt lepäämään yhä filmäillen tuleen. Tuollaisia wasta lausuttuja ajatuksia ei tosin liiku hänen aiwoisjaan, mutta kumminkin saa leimuawa tulisoitto hänen kumituksensa liikkeelle. „Noin katoowat minun nuoruuteni ihanat unelmat,“ ajattelee hän. „Minun toiweeni owat nousseet korkealle, owat olleet mahtawat, ne haihtuwat ilmaan kuin mahtawa sawu: ja kun sawu on haihtunut, mitä on jälellä? Tuhka waan!“

Ihmisten huudot ja melskheet hänen ympärillään eiwät häirinneet hänen kumituksensa juoksua, sillä ihmiset oliwat hänelle oudot. Mutta nyt, nyt kuulee hän tutun äänen. Reskellä itkua ja walitusta tähtyy hänen naurahtaa.

„Hi . . hi . . hi . . hoo! Sumalan kiitos, että sain arkkuni pelastetuksi! Ei hätää!“

Klaus nousi ylös. Hän oli tuntenut naurusta raatimiehen. Waan raatimiehen luona eiwät hänen filmänsä kauan wiipyneet; ne oliwat nähneet jotakin oudompaa . . .

Wähäisen peniaan suojaaja, suuren kaluso'on tafana näkee hän walkean loisteessa ihmisen, jonka muoto oli hänelle tuttu, ehkä hän muistanut, missä tilassa hän ennen häntä oli nähnyt. Kummallinen tunne heräsi hänen sydämessään, wainu sanoi hänelle, ettei tämä mies hänen ystävänsä ole. — Tämä tuntematon seisoi nojaten erästä arkua vastaan ja hänen filmänsä katselivat maahan, esineesen, jota Klaus ei woinut nähdä. —

Klaus'en mieli muuttui, hän ei itse tietänyt miksi. Hän koetti tirkistellä arkun taakse, nähdäkseenä, kutka sen suojaaja kätkeysiwät, waan hän ei woinut sitä. Arkku oli korkea. . . Taasen luo hän filmänsä tuohon mieheen, ja yhä selwemmin muistaa hän nähneensä häntä ennen — ja kumminkin on mies puettettu ulkomaalaisen pukuun — waan missä, sitä ei Klaus muista.

Silloin kuulee hän äänen, joka saa hänen unhottamaan wieraan, äänen arkun takaa, Marian äänen. Klaus'en sydän tykyttää kowemmasti, hänen mielsensä muuttuu iloiseksi. —

„Minun isäni, minun isäni!“ kuulee hän Marian sanowan ja nyt kuulematta mitään enää, säntää hän sinne, mistä ääni kuului.

Ja Klaus ei kuullut wäärin. Marian oli ääni. Arkun takana löysi hän haetun, löysi hän Marian.

„Maria!“ huusi hän tultuaan naisen luo. „Sumalan kiitos! Te elätte!“ —

Maria loi filmänsä häneen. Waaleilla huulilla huusi hän: „Barooni Klaus! — — Minun isäni, minun onneton isäni!“ —

„On pelastettu, on tallella, on sinua aiwan lifellä,“ lisäsi Klaus. „Sumalan kiitos, minä en tullut liian myöhään. Waan te, kuka teitä on pelastanut. — Sinua ja Annaa?“

Anna, joka istui Marian wieressä ja kauan oli tarfasti katsellut ulkomaalaista, wiittasi Klaus'en kysyessä häneen. — „Tuossa on pelastajamme!“ sanoi hän.

Taasen tähtyi Klaus'en kääntää filmänjä outoon, taasen tunsi hän jotakin vastahakoista wierasta vastaan.

„Sinä olet pelastanut minun ijäni, Klaus! Missä on hän, wie minua hänen luo, hän on sairas!“ huusi Maria innokkaasti. Waan hänen intonsa loppui pian.

„Älkää menkö, teidän ijänne ei enää ole sairas,“ lausui wakawalla äänellä wieras. „Teidän ijänne on kuollut.“ —

Klaus filmaili wihajesti ja kummastellen wierasta.

„Mistä teillä se tieto on?“ oli hän kysyvä, waan hän ei saanut tilaisuutta siihen. Hän pelkäsi Marian ottaman pahaksi kuollon sanoman.

Waan hän jäi ihmetellen seisomaan.

Maria ei enää kysynyt iäänsä. Maria oli kääntänyt filmänjä outoon pelastajaansa. Maria wapii. — Tunsi ko Maria kuka oli hänen pelastanut? —

Klaus'en huulilla kuoliwat sanat.

Kummallinen asema! Maria ja Anna oliwat äsken majorin wieressä istuneet. Anna oli majorin tahdon mukaan sammuttanut kyttilän. Sitten oliwat he epäilyksen käsissä tietämättä mistään, waipuneet siihen uneen, josta askele ijanlaskijuuuteen on aiwan vähäinen ja lyhyt. Sawu oli saanut heitä kuoleman rajoille. Silloin tuli apu. — Duto wieras oli kuollut Annan huudon kadulla: „Majori — s palaa,“ oli tuulen kiiwaudella tunkenut wäkijoukon läpi, oli onnistunut pääsemään majorin huoneesen, majorin kamariin, oli käsin kamarissa haperoanut ympäri, oli tawanut naiset, oli tuntenut, ettei majorin sydän enää tihyttänyt, oli woimallijilla käsillä kantanut naiset, jotka tainnuksissa oliwat, ulos; oli kantanut ne tänne suojaan. Tiellä jo oliwat Anna ja Maria wironneet wähitellen. He tunsiwat, että heitä kannettiin, waan kuka kantoi ja mihin, sitä eiwät he tienneet, heistä oli kaikki kun kolkko unelma waan. Wasta silloin kun wieras heidät maahan laski ja syksyjelle kylmälle maalle lewitti lawean päällähystäffinsa, tointuiwat naiset. He eiwät pelastajaa muistaneet, he muistiwat, he huusiwat ma-

joria. Ja tuo huuto oli se, jonka Klaus, joka tuskin kolme minuuttia wieraan jälkeen majorin huoneesta lähti, oli kuullut.

Kun wieras nyt sanoi ensimmäiset sanansa, tunsi Maria kummallisen tunteen sydämessään. Wieraan ääni oli Marialle tuttu, hän oli kuullut saman äänen ennenkin, hän oli kuullut, hän tiesi kenen se ääni oli, sen wuoksi wapisi hän. Hän loi silmänsä wieraasen.

Tunsiiko hän wierasta?

Di owat kummalliset elämän vaiheet! Miten voi kaiikki niin muuttua, niin äkkiä, niin odottamatta! Kuinka woimallinen mahtaa sen waltikka olla, joka hallitsee korkeudessa, joka laulaa tuo awun, kun apu lähempää ei ennätä, joka äkkiä eläwästä tekee kuolleen ja kuolleesta elämän!

Maria tunsi pelastajansa, tiesi nyt kenen syhissä hän oli ollut, kenen sydäntä vastaan hänen sydämensä oli tihlyttänyt — —

„Johannes! Johannes!“ huusi hän ja pelastajan syhissä uudestaan nuorta pelastettua naista. —

Kummallinen kohta häwiön keskellä!

Rakki sydäntä on saanut toinen toisensa. Klaus ja Anna oliwat todistajana, mutta waaleat, waaleat oliwat molemmat. —

Kuollut oli ilmestynyt elämään, oli niinkuin kummitus tullut, oli saanut lapsuutensa morfiamen pelastaa.

X.

Wähän itsekkäisyyttä; paljon rakkautta.

Syhyyn puwussa on Harmaala. Lehdet puistossa kella-
lastuwat, kukat owat jo lafastuneet. Beltomies on niittä-
nyt, mitä on kylwännyt, ja taasen kylwännyt, walmistaen uu-
delle wuodelle niittämistä. Puut eiwät wielä ole hedelmiään

antaneet; runsailla lahjoillaan ne seisovat Harmaalan yrittäjäkassassa — ja siitä näemme, ettei syksyn päivät vielä ole kauas ehtineet. —

Talonpojat toimittavat askareitaan; he tekivät tehtävänsä, he menivät töihinsä; waan he eivät nyt juttele teoffistaan, he eivät puhu päivän vähäisistä asioista. Heidän mielessä on se onnettomuus, joka on kohdannut Suomen etewintä kaupunkia. He tietävät, että Harmaalan parooni on eilen ehtoolla Turusta tullut, että hän on sieltä myötänsä tuonut kaksi naista, jotka vähää ennen ovat rikkaita olleet, mutta jotka nyt ovat köyhät. He sanovat: „niin pian voi kaikki muuttua.“

Mutta kuka on tuo herra, joka paroonia seurasi?

Hän on ulkomaalainen. Hän on pitkä, kaunis mies. Hän oli erinomaisen kaunis, ellei tuo pitkä paksu partansa pian koko kasvonsa kätki. Parooni puhuttelee häntä tohtoriksi. Totta lienivät he tutut? —

„Minä tiedän, minä tiedän, kuka hän on!“ — sanoo eräs palveluspiika. „Arvatkaa nyt! Hän ei ole ulkomaalainen, hän on täysi Suomalainen, hän on ennenkin ollut Harmaalassa.“

„Se ei ole totta,“ vastaa vanha wouti-ukko. „Minä olen viidettäkymmentä vuotta täällä ollut ja minä woin autuuteni walan tehdä, ettei hän ole täällä ennen käynyt.“

„Teillä on huono muisti,“ vastasi piika. „Ette muistane maisteria, joka saarnasi kun minä ensikerran kävin Herran ehtoollisella?“

„Mitä! Olijako wieras maisteri Johannes, Metsämaan Saakkowainaan nuorin poika, se on mahdotointa. Näissä ei ole mitään yhtäläistä. Maisteri Johannes kulki kuin unessa; tämä on wirkku ja elävä kuin kewät-lintu.“

„Saattaa Miina olla oikeassa,“ lausui toinen piika. „Mitä olisikin hän muuten eilen kohta tultuansa kysynyt niin tarkoin Metsämaan Saakosta, Kärnäalan Ryöstistä ja

Kaisolan Apostosta! Ei tottamari! Hän on maisteri Johannes, joka ulkomaalla on tehty tohtoriksi."

"Sen sanon vieläkin walheeksi!" ärjäsi ukko. "Maisteri Johanneksen hiukset olivat mustat, liberät, tämän ovat jotenjakin waaleat ja suorat. — — Sanalla kun sanoin, niissä ei ole mitään yhtä."

"Onkohan siinä perää, että Kyösti palohönnä on hirttänyt itsensä linnassa?" kysyi toinen piioista, "ja että Rämälän entinen Katri on palanut?"

"Piru niistä, jos he hirttivät tahi polttivat itsensä, pirun ne olivat. Hän kyllä ne muutenkin oliji korjannut," ärjäsi ukko. "Mutta miten on kultasepän ja suutari Stenströmin laita, paloikohan niiltä kaikki? — — — Kas tuossa tulee parooni ja ulkomaalainen kamarista — — — Wai niin! Talolan waari juttelee heille luulen wältwäpälin kuolemasta. Kukahän hänenkin saa periä? Saakohan Talola kaikki?"

"Menes kysymään, Miina, paroonilta, kuka tuo wieras on!" sanoi toinen piika silmäillen herroja, jotka saattoivat ulos talonpoikaisen miehen.

"Mene itse, minä sen jo tiedän. Soka ei sanojani usko, kysyköön itse."

"Jos tuo herra oliji Johannes, Metsämaan Saakkowainaan poika, totta mari tietäisi Sakku siitä," puhui nuori trenki, joka oli Miinan ylkä. "Mitä sinä sanot Sakari, onko tuo herra sin setäsi?"

"En suinkaan tiedä," wastasi vähäinen kahdentoista wuotinen poika, joka wäen puhuesssa oli trenki-tuwasta heidän luoksensa tullut. "Wastahan minä eilen illalla tänne käskettiin."

"Möh! Ei enää joutawia, olkoon kuka hywänsä, nyt wäki riiseen," lausui ukko. "Olemme jo hulluilla puheilamme kuluttaneet turhaan paljon aikaa."

Waan wäki ei totellut isäntä-trengin käskyä.

Talolan waari tuli portaita alas, he tahtoivat häneltä

tietoja. Waan he saivat niitä, ennenkuin waari ennätti heidän luo tulla.

„Tule tänne Saku,” huusi parooni. „Tule tänne setääsi tervehtimään!”

Saku juoksi paroonin luo ja Miina arveli ilvenaurulla ukolle:

„Kas nyt, oliko minulla oikeen, kuka on nyt ulkomalainen?”

„Ole waiti, en usko sittenkään, wai enkö minä maisteri Johannesta muistaisi,” ärjäsi ukko. „Mitä tuo meihin koskee, työhön nyt.”

„Mäette nyt itse,” wastasi Miina, kun wieras lempeästi syleili poikaa. „Tuota ei hän tekisi, ellei Saku olisi hänen sukulaisensa.”

„Pidä suusi terävä-kielinen!” lausui ukko. Hän kehoitti työhön, mutta jäi yhtä uteliaana kuin muutkin seisomaan. —

Waan kamarissa, filmäillen ulos järvelle, istuu nainen. Hänen postillansa lepää waaleus, jonka takaa wäliin puhdas ruusu pistää esiin. Hänen filmänsä owat khyneliä täynnä, mutta kumminkin niistä loistaa autuas hohde. Hän on sywiin ajatuksiin waipunut.

Maria on tuo nainen.

Eikö hänellä ole syhtä mieltä, eikö ole syhtä, että hänen filmänsä khynelillä tähttyvät!

Samassa huoneessa, missä kahdeksan] vuotta ennen, hän istuu ja kuinka toisin owat nyt kaikki asiat. Silloin eliwät wanhuksset. Hänen isänsä lempeä filmäily oli silloin häneen kääntynyt, wanha parooni istui hänen wieresfään; waan Marialla oli silloin polttawa rauhattomuus rinnassaan. Nyt on isän lempeä filmäily sammunut, wanha parooni on poissa ja nyt asuu wiehkeä rauha Marian sydämessä. Paljon on Maria kadottanut; enemmän on hän saanut siaan. Tässä samassa huoneessa, on hän tuntenut ja kärsinyt mitä kowinta ihminen saattaa kärsiä, tässä on

hänen nuori henkensä taistellut kuoleman kanssa, tässä saa hän nyt lohdutuksen. Hän muistaa kaikki ja se on tämä muisto, joka khyneleet on hänen filmiinsä saanut.

Hän on saanut Johanneksensa takaisin.

Unelmasa myrsky-hönnä tässä huoneessa ei ole wale ollut. Johanneksen sydäimestä on juossut weri, mutta sen lakattua juoksemasta, hymhy puhdas kuwa, Marian kuwa samassa sydämessä. Maria ei nyt ole iloinen, waan hän on onnellinen.

Sohwalla, jossa Maria unelmisjaan muinen näki Johanneksen, istuu Anna. Hän ei wirka sanaistakaan. Mutta hänen waaleat poskensa, se kummallinen filmäily, jolla hän Mariaa katsoo, sanoo mitä hänen sydämessään liikkuu. Rauteuden tunto siellä ei wallitse nyt enemmän kun ennenkään, mutta syvä suru, joka tietää, ettei sille lohduttajaa tule.

„Anna! rakas Anna, sinä kärjtit. Hän on tullut, sinä olet nähnyt hänen. Mutta oi! Kadottaaksesi hänen kohta taas sen,“ puhui wihdoin Maria ja filmäili rakkaasti, mutta samalla suruifesti Annaa.

Anna ei wastannut mitään. Karwas khynele nousi hänen filmäänsä. Hän käänsi kaswonja pois Marian puolesta.

„Sumala! Näinkö pitää minun palkita kaikkea sinun rakkauttasi . . . Ei Anna, ei! Sinä olet ylewä, parempi kuin minä. Kun Johannes oppii tuntemaan sinun suuruutesi, näkee hän tuon. Anna, minä luowun Johanneksesta, hän on olewa onnellisempi sinun kanssasi.“

Olijiko Maria woinut luopua Johanneksesta?

Ken tietää?

Nyt nousi Anna. Hän meni Marian luo. Hän sy-leili Mariaa hellästi. „Mitä sanoit sinä! Sinä luopua Johanneksesta, jonka Sumala niin ihmeellisesti toi tiellemme! Ei Maria, orpanaa lähemmäksi Johannesta minä en ikinä tule, mutta sinä . . . Sinun onnesi on minun onneni!“

„Di rakas Anna!“ lausui Maria hiljaisella äänellä. „Anna anteeksi minulle, minä en tiennyt, mitä minä sanoin. — Luopua Johannesesta, se olisi minun kuolemani.“

Sywään huokasi Anna. — „Yhtä pyyhän minä,“ sanoi hän puristaen Marian kättä ja silmäillen vakavasti hänen silmiinsä. „Yhtä pyyhän minä, sun tähtyh se minulle luvata. Kun joskus tulen luoksesse, ota vanhana ystävänä minua vastaan. Älä luule, että minä pian tulen. Kun on aikoja kulunut ja minä voin nähdä teidän onneanne, silloin Maria! silloin muista, että Anna, köyhän waatepesiän tyttö, on ollut sinun ystäväsi?“

„Anna!“ sanoi Maria ja hänen äänensä oli paljon nuhteita. „Anna, mitä sinä puhut! Voisinko koskaan unhottaa sinua! Di, minä luulin sinun paremmin tuntewan Mariaasi. Vättää meidät! Sitä et koskaan saa.“

Taasen nousi khynele Annan silmiin. Hän koetti estää sitä, waan hän ei woinut; khynele juoksi, putosi alas ja poltti Marian kättä. Se sanoi enemmän kuin sanat, se sanoi: „Raiikki olet sinä minulta wienyt ja tahdot minun jäämään onneksi todistajaksi.“ —

Maria hymäräsi mitä khynele kertoi; hän huokasi sywään. „Sinulla on oikeen, sinun tulee jättää meitä,“ sanoi hän. „Kiitoksia näiden sanain edestä,“ lausui Anna hiljalla äänellä.

Syys=auriongon aamu=walo pisti nyht pakfujen pilwien läpi esiin, se näki mitä harwoin maailmassa saa nähdä.

Sankarien ylewyhs on kiitoksen ansainnut, mutta ylewyhs, semmoinen kuin Annan, joka kadehtimatta, wihatta toisen helmaan wie elämänsä ainoan, suurimman onnen, joka näin woi luopua rakkaimmista toiveistaan, mitä ansaitsee ylewyhs semmoinen, werratoin! —

Raiikki kiitos mitä maan päällä on, ei kyllin palkitse sitä. Luoja tietää sen, ja sen wuoksi ei hän ole täällä maan päällä palkkaa Annalle antawa muussa kun Annan omassa=tunnossa, joka sanoo hänen tehneen oikeen.

Hmmärtäneekö kukaan mitä Anna nyt tunsi, hymmärsikö Maria, kuinka suuri Annan ystävyys ja rakkaus häneen oli?

Ei! —

Maria ei tullut ajattelemaan, että jos olisi Johannes Annaa rakastanut, Anna olisi tehnyt samate, kuu hän nyt teki, sillä Annan luonne oli itsensä kieltävän ystävyhden. Hyllätty rakkaus ei olisi Annassa koskaan woinut wihaksi muuttua, sillä Annan sydämessä oli parempi puoli woittanut.

Waan tämä puhe naisten välillä ei ilahuta heitä. He istuvat sanaa sanomatta taasen kulin paikallaan.

Maria ei ollut iloinen. Miten olisi hän saattanut olla iloinen! Hän tiesi, että Anna, joka hänelle oli rakkaampi kuin sisar, kärsi, hän muisti isäänsä, joka wielä hautaamatta oli Turkuun jätetty — mutta hän oli kumminkin nyt onnellinen. Näissä ajatuksissa, jotka lensiwät nyt sinne nyt tänne, istuu hän kun kuulee jonkun lähestyvän kamarinsa owea. Silloin katoowat kaikki hänen suruiset ajatukset, hänen poskensa kukoistawat.

Anna taasen waalenee yhä enemmän. —

„Onko lupa astua sisään?“ kysyy ääni owen toiselta puolen.

Se ääni ei ollut Johanneksen, se oli Klaus'en.

Maria nousi, meni awaamaan owea.

„On lupa,“ wastasi hän, ja nähtyään Klaus'en silmäili hän saliin nähtävästi luullen saawansa nähdä jonkun toisenkin.

Waan hän pettyi, Klausista ei seurannut kukaan. —

„Sinä odotat yhtä toista,“ sanoi Klaus suruisesti hymhillen, nähdesään Marian filmäilyksiä. „Hän, tämä toinen, tulee kohta, hän jäi puhumaan sisarensa pojan kanssa, joka eilisestä saakka on Harmaalassa ollut. — Maria, minulla olisi kanssasi vähän puhumista.“

Maria seurasi Klausia tihyttävällä sydämellä saliin.

„Minä tiedän nyt, mitä minulla on odotettavana, kun

Johannes on ilmestynyt," sanoi Klaus hiljaisella äänellä. „Sinä tiedät, Maria, mitkä tunnot sinua kohtaan ovat minussa eläneet. Minä koetan nyt ne tufehuttaa; mutta anna minulle anteeksi, että pyyhän sinua wastaamaan kshymykseen: Oletko, Maria, nyt onnellinen? Minä kshyn isäsi nimeen, jolle minä olen luvannut olla sinulle isän jiasfa, ellen saifi olla muuna. Wastaa nyt rafas hstämä, oletko onnellinen?"

Kshneleet waluiwat alas Marian postilta: „Jos Johannes minulle antaa fewyhtmielishyhteni anteeksi, niin minä olen onnellinen" — wastafi hän.

„Sitten ei ole minulla muuta tehtämänä kun yhdistää teidät," sanoi Klaus huoaten. „Elä onnellisena, niinkuin sinä ansaitset."

Owi aukeni ja nuoren Sakarin kansfa tuli Johannes sijään.

„Minä olen kuullut sanafi Maria, minä kiitän sinua. Raitki, kaikki on unhoitettu. — Sinä olet nyt minun, elämäsfä ja kuolemasfa." Ja Johannes hyleili hellästi lapsuutensa morsianta.

Waan filmäilkäämme Johannefta nyt, mimmainen on hän, joka kowaan epäilykseen waipuneena niin äkkiä tietämättömiin katosi. Onko hän sama nuorukainen nyt, sama kun se, jonka wiimekfi näimme täällä Harmaalasfa?

Ei! —

Kowaa koulua on hän kähnyt, tutkintonfa elämässä on hän seisonut ja woiton seppelen on hän woittanut.

Hänen innokas tietohalunfa ei tofin ole tyhdytetty, mutta hän hymmärtää nyt, että ihmisen tulee oppia koko elämänsä ajan; tietohalunfa ei enää ole mikään tauti.

Ja rakkautensa?

Se on maailman myrskshysfä puhdistunut. Se fairas wiehkeys, se luulewa itsekkäishyhs, joka nuoressa innollisessa aina pisti esiin, joka sai hänen hlönkatfomaan ihmishukua, sai hänen walehteliakfi itseänfä kohtaan, on nyt kokonaan

poisfa. Maailma on ollut se tahto, joka hänen luonteensa terävät sbrjät on tasoittanut.

Johannes on miehistynyt, hänen ulkomuotonsa on samalla kuin hänen sydämensä muuttunut. Hänen poskensa ovat punaiset, hänen huulensa nauruiset. — Niin hän ei hän ollut ennen! Toinen tuli, toinen meni.

„Minun tähtyy sanoa: Tämä on Jumalan tahto,“ sanoi Klaus nähden Johanneksen syleilevän Mariaa. — „Minä tunnen morsiamenne ja minä sanon teille, Johannes, te saatte aarteen. Pitäkää se hyvästi.“ —

Maria hymhili ja loi rakkaudesta loistawat filmänsä Johannekseen. —

Ovi oli tällä wälin kamariin mennyt ra'olle.

Ei huomannut lukaan Annaa, joka siellä lunta waa- leampana seijoi. Mariaakaan ei häntä muistanut. Tämä hetkenä oli Maria unhottanut senkin, että hänellä ei enää isää ollut. Marian onni oli tällä hetkellä tähdellinen.

Uteliaasti pyhyi Maria Johanneksen kertomaan matkoistansa, waan Johannes wastasi hymhillen: „Minä olen itselleni luvannut elämäni tapaukset kertoa ainoastaan istuessamme eräässä wanhasa huoneessa jollakulla saarella, arwannet Mariani misä!“ —

X.

Rostajan loppu.

Töllin poika, alhaisen lapsi oli saanut takasin nuoruutensa morsiamen.

He käweliwät edestakasin onnellisina salin lattialla, kun owi äkkiä aukeni ja nuori yliopistolainen astui sisään. Että hän matkalta tuli nähtiin kohta. Maria muisti nyt isäänsä ja kiiruusti, ennenkuin Klauskaan ennätti mitään kysyä, huusi hän:

„Te tulette Turusta?“

„Turusta,“ vastasi yliopistolainen. „Siellä on surfeus yleinen.“

„Onko isäni arku valmis?“ kysyi Maria suruisesti.

„On. —“

„Mitä muuta kuuluu?“ kysyi Klaus, kun vihdoinkin hänkin sai puheen vuoroa.

„Hirmuisuutta! Rauhistavia! On huomaittu, että vähintäinkin wiifi henkeä on palanut.“

„Herra Sumala! Elävänä!“ huusi hirmustuen Maria. „Mutta,“ lisäsi hän surullisesti, „niin olisi meidänkin käynyt, ellei sinä olisi tullut, Johannes.“

„Minä näin itse yhden näistä palaneista onnettomista“ — lisäsi yliopistolainen. „Hän oli vielä elossa, mutta konnaan palohaavoja täynnä. Jos hänen puheessaan oli perää, on hän julmia töitä tehnyt. Kahdeksan vuotta ennen on hän hukuttanut lapsensa ja palohöinä on hän werisesti koistanut houkuttelijalleen freivi G—lle.“

Anna oli yliopistolaisen tultua tullut saliin. „Herra Sumala! Nainen luultavasti, joka seurasi freiviä synthemäpäimäsi ehtoolla, Maria!“ huusi hän.

„Minä jo aavistan,“ lausui kolkosti parooni. „Työväkeni jutteli aamulla hänestä. Nainen ei ollut muu kun Kärmlän Katri.“

„Hän käppyröitsi niinkuin räkäty mato“ — lisäsi yliopistolainen. „Hänen omalla-tunnollansa oli sitä paitsi murha, joka samana yönä linnassa oli tapahtunut. Kärmlän surmaaja, tuo kuuluisa Ryösti on hirttännyt itsensä.“

„Minun setäni!“ huusi pieni Sakari, joka owen wieressä seisoi.

Johannes waaleni. Hymhily hänen huuliltaan katosi.

„Onnetoin welijeni!“ huokasi hän. „Sinä et palanut pahoilta teiltäsi. Sinä sait töitteesi palkinnon, sinä wiekoiteltu, onnetoin weli! — Waan jatkakaa julmaa kertomustanne, herra!“

„Hän oli wiekoiteltu, sen sanoitte oikeen,” sanoi yliopistolainen. „Katri tunnusti firoillen olewansa syhyä hänenkin onnettomuuteensa, tunnusti kehoittaneensa Rhyöstiä tuota tekemään. Kun Turku paloi, oli Katri seisonut linnan edessä ja wiittauksillaan kehoittanut Rhyöstiä itsensäsurmaan.”

„Elääkö Katri vielä?” kysyi kolkosti Klaus.

„Ei. Hän kuoli pahat tekonsa tunnustettua. Hän oli koettanut pelastaa erästä wanhaa rouvaa, jonka luona hän oli hyvää muinoin saanut nauttia. Hän onnistui, mutta poltti samassa pahasti itsensä. Hän kuoli julminta kuolemaa.”

„Sumala olkoon hänelle armollinen!” sanoi Anna hiljaan. — „Hän onneton eli pahasti, waan uhraten henkensä hywäntekijänsä pelastukseen todisti hän samalla, ettei omatuntonsa ollut kokonaan uupunut paatumukseen.”

„Waan mikä oli hänellä syynä, että hän petti Rhyöstin ja häntä wiekoitteli?” kysyi Johannes. „Oliwatto he liittolaisia?”

„Siltä näyttää,” sanoi yliopistolainen. „Katri ei paljon tuosta syystä puhunut. Hän mainitsi waan, että olisi paremman koston saanut, jos ei olisi Rhyösti joutunut kiini.”

„Ja freivi G.?” kysyi Johannes.

„On luultawasti nyt toisessa elämässä. Ei ole epäilemistä, ettei Katri kuoleman reunalla olisi totta puhunut. Warmaa on, ettei freiviä ole missään nähty, waikka majori Leift ja tuo naurawa raatimies, jolle freivi oli welasja, owat tehneet mitä owat tainneet, löhtääksensä häntä.”

„Sumala, Sumala, missä ajassa elämme!” huokasi Maria ja painoi päänsä Johanneksen rintaa vastaan.

Barooni Klaus kulki edestakasin salinsa lattian poikki. Wihdoin seisahtui hän.

„Tällä aamulla näkyy olewan sallittuna ilmoittaa meille ihan julmia; kuulkaa nyt wähan, mitä minullakin on sanomista. Minäkin olen äkkinäisyhydessäni tehnyt pahasti.”

Raikki loiwat filmänsä kummastellen parooniin.

„Niin! Te olette uteliaat. Kuule pieni Sakari, tahdotko ruweta lukemaan? Ehkä tulee sinusta niin oppinut mies kuin sedästäsi?“

„Poika hypähti kohoksi ilosta. „Woi, woi! Jos saisin ruweta lukemaan!“ huuksi hän.

„Sen sinä saatkin,“ wastasi Johannes. „Se on minun melwollisuuteni . . .“

„Ei! Minun se on,“ lausui Klaus ja lähestyen pöytä, jossa wältwääpelin testamentin alkua makasi, nähtti hänen sen Johannekselle, jutellen mitä hänen ja wältwääpelin välillä oli tapahtunut. „Wältwääpeli olisi sinulle Sakari lahjoittanut rahoja. Minun oli syh, että jäit ilman. Talolan ukko, joka kaukaa on sukua wältwääpelin kanssa, perii kaikki —.“

„Hän on siis kuollut tuo wältwääpeli, jonka hengen minä kerran pelastin?“ sanoi Johannes, joka kummastellen oli kuullut paroonin jutteleman wältwääpelin omituisesta taifauskosta.

„Niin, kuollut samana ehtoona, jona Turku paloi,“ wastasi Klaus.

„Hänellä oli niinmuodoin oikeen ennustuksessaan ja siinäkin että kuolemaansa seurasi onnettomuus“ — sanoi Johannes. — „Waan, herra parooni! Minä en wieläkään anna perään. Sakaria tahdon minä opettaa. Tehkää te hänelle mitä hywää muuten tahdotte.“ —

„Onneton Ryösti, onneton Katri!“ huokasi Anna itsekseen, huolimatta wältwääpelistä.

XII.

Johannes ja Maria.

On ilta, kaunis, ihana, waikka syksyinen ilta. Tyhni kuin peili on järwen pinta ja kirkas, sininen on taiwaan laki. Kesän wielä olewan käsisjä olisi luullut, ellei kaikki luonnossa

olisi näyttänyt kesän jo kuluneeksi. Huone Kuufiston saarella vanha, rapistunut, seisoo autiona, itse kuva sykkystä.

Tyhnen järven pintaa soutaa vakava mies. Hän soutaa vähäistä wenettä, jossa myöskin nainen istuu. Hän soutaa Kuufiston saarelle. Hän ei puhu mitään, vaan silmäilyksensä osoittavat, että hänellä on paljon puhumista, että hänen sydämensä on sanoja täynnä.

He laskevat maalle. Nainen ei nyt kuffakenttää polje. Kuffat ovat lafastuneet. Nainen ei nyt nuoruutensa ilosja juokse, ei jätä toweriaan. Ei, käsi kädessä wierethysten he kulkewat ja lähestywät vanhaa huonetta saarella.

„Olemme tässä muinoin näin istuneet,“ sanoi hiljaisella äänellä Johannes, sillä hän oli soutaja. „Maria! sinä muistat Johannesspäivän aamua! — Silloin paistoi aurinko kuumasti, alkaen uutta päivää; sininen oli silloin taivas, mutta sen sinen kätkiwät pian mustat sumuiset pilwet. Ne ovat nyt haihtuneet. Taasen paistaa aurinko, mutta sen paiste ei nyt polta.“

Maria puristi ylkänsä kättä, hän ymmäräsi mitä Johannes tarkoitti.

„Suruiset ovat päiväni olleet,“ jatkoi Johannes, „mutta, Jumalan kiitos, ne puhdistiwat ilman, ne antoimat minun vielä nähdä elämäni auringon, salliwat minun omanani syhleillä sydämeni omaa. Niin! Laske kätesi minun pääläni, minä kertoessani elämäni waiheet muistan silloin, ettei tämä ole mikään unennäkö, mikään walekuwa, että sinä, sinä Maria nyt olet minun.“ —

Maria ei paljon näitä Johanneksen sanoja kuullut, hänen sydämensä, hänen sielunsa läpi lensiwät ajatukset muinaisista ajoista, jona hän iloisena, kewyhtmielisenä täällä oli juossut. Waan kun nyt Johannes rupeä kertomaan, mitä kaikkea tämä kewyhtmielisyys oli saanut matkaan, silloin kuunteli Maria tarkasti ja kyyneleet waluiwat usein hänen poskiansa pitkin.

„Minun elämäni sopii jakaa kahteen osaan“ — alkoi

Johannes — „kahteen osaan, joilla ei ole toistensa kanssa mitään yhtäläisyyttä. Musta, kolikko, kamala oli edellinen, jossa sinun kuvaasi, Maria, hetken aurinkona loisti, mutta joka, kun tuo aurinko pilveen kätkeysi, yhä enemmän musteni. Siihen ei sowy verrata taistelua ja meteliä luonnossa, joka hirmuisesti waltasi kaikki, silloin kun tuon auringon samuneeksi luulin. Ei! Eläwänä olin minä silloin kuollut. Se aikakausi on muistossani nyt kuin julma, hirmuinen unelma. Mutta Jumalan kiitos! Minä olen herännyt tästä unesta.“ Ja kummastuneelle Marialle puhui Johannes nyt minä jo tiedämme. —

„Minä tulin Aapan ja Sakarin minun weljeni kanssa Turkuun,“ jatkoi Johannes kertomustansa. „Miten sinne tulin, sitä en itsekään tiedä. Oman itseni warjo olin minä. — Minä olisin tahtonut paeta pois koko maailmasta. Minun tähtyhä tunnustaa, ettei paljon puuttunut, etten olisi surmannut itseni. Minä kulin, Maria, kahdesti sinun kotosi luo; ensikerralla tapasin minä luutnantti Leistin ja serkkuni Annan, toisella kerralla juoksi luutnantti Leist minun edelläni, minä näin, miten hän horjui siltapuuta vastaan, miten hän waipei Uurajokeen. Minussa ei ollut miestä häntä pelaastaa, waan minä huudollani herätin wäkeä. — Kuten olisi omalla tunnollani luutnantin surma ollut, riensin minä Auran rantoja alaspäin, minä näin laiwan, joka oli walmiina lähtemään, minä löysin weneen wesiällä ja soudin laiwalle. Ei liikkunut, ei näkynyt ketään laiwan kannella, kun minä sinne tulin. Tyynyrien wäliin kätkeysin minä kofkaan ja kun aamulla laiwa purjeitaan tuulelle antoi, ei tiennyt kukaan minusta.“

„Di Maria! nämä päiwät oliwat hirmuiset.“ —

„Weljellisesti hoiti Sakari, Mikko ja wieläpä kapteini minua, kuin wihdoin kummakseen saivat nähdä oudon laiwassa. Minä olin sairas, minä olin kuolemaisillani. Kaikki sijällinen waiwani oli ruumiilliseen tautiin antaunut. Tästä meriretkestä en minä muista mitään. — Me tulimme Eng-

lantiin. Ei ollut minusa paljon henkeä silloin. Minä heitettiin lasarettiin. Laiwa meni matkaansa, meni, niinkuin vuosia jälestäpäin sain kuulla, perikatoonsa, minä jäin elämään."

Johannes lasi päänsä Marian olkaa vasten. — „Niin! Minä jäin elämään. Minä paranin, mutta mikä oli elämäni! Minä päästettiin ulos lasaretista; minun oli elättäminen henkeäni maassa, jossa ei kukaan minun kieltäni hymmärtänyt, jossa ei minulla ystävää ollut. Waaleana, horjuvana, nälkäisenä kulin minä Lontoon suuren kaupungin katuja. Suomi ja sinä Maria olitte minun mielesjäni. Minä kumminkin kiitin Jumalaa, että olin teistä eroitettu. Minä koetin eroittaa teidät mielestäni, waan turhat olivat semmoiset koetukset. Muistot sydämestäni eivät siirtyneet." —

„Minä olin nälkään näänthä, minä rukoilin ruokaa, waan ei hymmärtänyt kukaan minua. He katsoivat kummastellen kerjäläistä, he tekivät pilkkaa hänestä. Ja kerjäläinen! Hän kärsi, hän luuli nyt wihdoin kuoleman saawuttawan hänen. — Waan silloin kun oli hätä suurin, oli apu lähinnä. Minä kuulin puhuttawan Ruotsin kieltä; minä heräsin surullisista unelmistani. Minä menin puhujan tykö. Kerjäläiselle, joka tunkeusi herran tykö, naurettiin, waan kerjäläinen ei siitä huolinut. Autakaa minua, jos sen voitte, sanoin minä oudolle, joka hymärsi minun kieltäni. Hän ja se jota hän puhutteli, silmäilivät pitkään minua. — Te katsoitte kummaksi täällä tawata tämmöistä miestä, sanoin minä, te ehkä tahtoistte päästä minusta? No, antakaa minulle leipämuru ja te pääsette. — Oi, wäärin tein minä näille rehellisille ihmisille. — Ne eivät minulle leipää antaneet, waan ne weivät minun sinne, missä asuiwat; ne kysyiwät, mistä minä olin, ne kysyiwät nimeäni, säätyäni, ne saiwat tietää tuon. — Ja nyt! Ei hätää enää. Rakas kun weli olin minä heille. — Arwaa, arwaa Mariani kuka

tämä herra oli! — Ei vähän-arvoisempi kuin Ruotsin val-
lan ministeri. —“

„Waan tässä alkaa elämäni ensi osa loppua. Sen su-
muiset pilvet rupeewat nyt haihtumaan ja uuden päivän
koite nousee. Tämän ylewän ministerin luona tapasin minä
miehen, jota minun tulee ijäti kiittää, jos on minus-
saa muutosta tapahtunut. Hänen nimensä oli Marthany,
hänen sukuperänsä Puolalainen. Hän oli wanha mies. In-
non myrskyt eiwät häntä enää ajaneet sillä merellä, jossa
minä olfena olin heilunut. Mitä kowinta elämä saattaa
wastahakoisuutta antaa, oli langennut hänen osalleen. Hä-
nen perheensä oli miekka wienyt kuolemaan, hänen surus-
tansa oli hän yksin jälellä, waan hän ei näänthynyt tämän
suru-kuorman alle. Walkea kuin lumi kirrkaana Soulu-yönä
Suomes-
sa, olivat hänen harwat hiwuksensa, koukkuisiksi oli-
wat wuodet saaneet hänen niskansa, mutta se tuli, joka pa-
loi hänen suurista, aina ystävällisistä filmistä, näytti hä-
nessä asuwan sielun, jota tämän maailman wasta-tuulet ei-
wät woineet karille heittää. — Marthany yksin hymär-
si minun tilaani ja isänä tarttui hän melaan, ohjaten satamaan
minun elämäni kuohussa pian haaksirikoon joutuneen aluf-
seni. So ensikerran nähdes-
säni hänet oli kuin olisi sieluni
kauan tuntenut häntä. Hän näytti minulle awun, joka sil-
loin maata kämpii ja kärsii, kun into mustilla suurilla sii-
willänsä sydämessä lentää. Minä juttelin hänelle elämäni
waiheet, hän hymyili ystävällisesti. „Sinä olet kärsinyt
enemmän kuin minä,“ sanoi hän, „waan kuule nyt mitä mi-
nua on kohdannut.“ Sa hän las-
ki eteeni nähtäväksi elämän
kohtalon niin kauhean, että minun hiwukseni hirmusta ko-
hosivat. Hän jutteli nuoruutensa innosta, jonka rinnalla
minun oli aiwan mitätöin, hän näytti, miten tämä into wä-
hitellen sammui ja miten hänelle nyt oli mahdollinen on-
nellisena elää. Minä häpejin itseäni; mitkä olivat minun
kärsimiseni tämän miehen surujen rinnalla! Hän hymyili
minulle, niinkuin ainoastaan ylewa saattaa hymyillä, kun

tämän hänelle tunnustin. „Sinä olet kovan koulun käynyt sinäkin, mutta Jumalan kiitos! Minä näen, mitä minä näen,“ sanoi hän ja laskien kätensä päälleni lisäsi hän khyneleet filmisjä: „Minä wihin sinua elämään.“

„Ja sinua, hlewä Marthany, tulee minun kaifista kiittää. Minä tunfin sen vuoden kuluessä, jonka elin Kontoossa hänen huoneessansa, päivä päivästä yhä paremmin, miten hywää hän minussa waiutti. Hänkin oli nähtävästi sitoutunut minuun jos minäkin häneen. — Minä sain sittemmin tietää, että yksin minun tähteni hän lähti pitkälle retkelle, jossa näytti minulle Euroopan kummimmat ja ihanimmat paikat; minä tiedän, että ainoastaan minun tähteni hän isot ajat wiipyi niissä kaupungeissa, joissa oli kuuluisia oppineita. Mutta Marthany oli itse oppinut ja hänen ystävälliset neuwonsa ja opetuksensa, ne kylwettiin hywään maahan — minun sydämeeni. — Ainoa asia löytyi, jossa emme sopineet. Marthany oli katoollilainen, oli nuorena käynyt Jesuitain kouluissa ja näitten opetukset eliwät nuoruuden jäntewyydellä hänessä wielä wanhoilla päiwillänsäkin. Mutta toiselta kannalta katsoen oli hän mies, joka ei wäkisir omaa uskontoansa tahtonut muihin tuffia, ja waiffa meillä näin oli eri uskontomme, oli meidän wälimme muuttumatta niinkuin isän ja lapsen. Hän, Mariani! Hän oli se, joka wiritti minun sammuwaiset toiveeni. Hän puhui sinusta hellästi ja kun minä ajatuksiini waiwuneena alakuloisena istuin, tuli hän ja lyöden minua ystävällisesti olalle, sanoi hän: „Nyt muistaa Maria sinua! —“. Sannalla: Marthany oli kaikin puolin minun hywän=tefijäni. Hän waiutti kummallisesti koko minun olentooni. — Usein kysyin minä itseltäni syhytä tuohon, waan nyt wasta ymmärrän, että syhy siihen oli hänessä, hänen hlewyyhdesään, niissä awuissa, joilla awun tiellä kulkewa aina waiuttaa jokaiseen, joka kanssansa kanssakäymiseen tulee. — Wertauksilla koetti Marthany opettaa minua tuntemaan omaa itseäni ja kuta enemmän minä tätä opin, sitä sywemmät oliwat hä-

nen vertausensa. Ja kun hän näki, että minä ymmärsin mitä luonteeni wifaa hän tarkoitti, nauroi hän ystävällisesti, eikä sen enempää siitä asiasta puhunut. — Oi, Mariani! Olijit kuulleet hänen sanojansa, kun me Italiasa, korkean wuoren kukkulalla seisomme. Allamme lepäsi tuo ihana ikui-
nen maa, jota tuhannet suuret runo-sankarit owat lauluil-
laan ijankaiken kuuluisaksi tehneet; meidän ylitsemme nousi
alkawa päivä sanomattoman kauniina, kirkastaen aamu-wa-
lollaan kukkulat ympärillämme. Silloin, silloin lienee wan-
hus tuntenut suuruutensa enemmän kuin muulloin, sillä hä-
nen filmänsä oliwat kirkkaat kun aamun koite ja se khynele,
joka auringon hohteessa wälkkyi hänen filmäripsisään, oli
kauniimpi mielestäni kun kalliin helmi. Minä filmäilin kum-
mastellen häntä. Hän ei nyt ollut sama kun ennen, hän
muisti nyt hänkin ja khyneleensä oli tälle muistolle pyhi-
tetty. Kauan istui hän tuossa ääneti. Wihdoin alkoi hän
puhumaan. „Minä muistan,“ sanoi hän, „maan. Galisia
on maan nimi. Siellä eli nuorukainen wanhan setänsä ty-
könä. Tällä sedällä oli kaswatus tyttö, kauniimpi kuin ihmi-
nen saisi olla. Hänen filmänsä! Katsele, Johannes, tuonne
missä aurinko nousee, semmoiset oliwat hänen filmänsä. Hä-
nen kaswonsa! Luo filmäsi alaspäin; kaunis, ihana kun tämä
maa oliwat hänen kaswonsa. Ja hänen sydämensä! Se oli
puhdas kuin tämä ilma, jota täällä hengität. Nuorukainen
rakasti tätä tyttöä, ja tyttö ei nuorukaiselle kylmä ollut.
Nuorukaisen wanha setä, ukko, joka paljon maailmassa oli
fokenut, yhdisti nämät rakastawaiset. Khyh, Johannes, eli-
wätkö he onnellisina? Waan Puolan maa oli nuorukaisen
foto ja sinne wei hän rakastetun puolisonsa. Silloin syntyi
Puolassa tuo foto, jonka uhrina nuorukainen maastansa
muukalaisena kulkee. Sinne jäi hänen puolisonsa, sinne jäi
kaikki mitä hän elämässä rakasti. Särjetyllä sydämellä on
tämä nuorukainen kulkenut ympäri maailmaa. Hän ei woi
unhottaa, waan hän on nyt oppinut luottamaan Jumalaan.
Sitä hän ei ennen tehnyt. Se oli hänen voittonsa. Jo-

hannes, sinä tiedät, että tämä nuorukainen on — minä. — Älä epäile, anna ajan kulua. Minä en saa enää tässä elämässä takaisin sydämeni helmeä, sillä hän ei täällä maan päällä enää ole, vaan sinä — sinä saat helmesi, kun on aika kulunut, ja olet oppinut tuntemaan oman sydämesi! Ole waikuttettu siitä!" . . . „Silmäile ylöspäin," puhui hän oltuaan hetken aikaa ääneti. „Taiwas on puhdas. Niin on kerran jokaisen ihmisen sydän ollut. Waan nuoruuden yhä aina kaswawa into sumustaa pian sydämen. Nuorukainen ei tyhydy omaan onneensa, hän ei hymärrä, että sydämensä on täynnä, kun se puhtautta täynnä on. Nuorukainen tahtoo waikuttaa elämässä. Niinkuin tämä kaunis taiwas pian on pilwiä täynnä, niin on pian myös nuorukaisen sydän ajatuksia täynnä ja niinkuin pilwet wetäywät kokoon, niin nuorukaisen ajatuksetkin. Waan hän näkee pian erehtyneensä. Kuka silloin poistaa pilwet sydämeästänsä, kuka voi hallita niiden paljoutta? Myrsky nousee, kuka voi sitä lepyttää? Silloin on jota ihmisen sydämessä, kowa jota. Waan niinkuin luonnossa myrskyn jälkeen ilma wäliin lämpiää, wäliin jähtyy, niin on ihmisenkin sydämen laita. — Sinun sydämesi, So-hannes, on tuntenut sywyhdesfään jota soidittawan; vielä ei ole jota loppunut; loppumaisillaan se on. So wälkky auringon ensi säteet pilvien ra'osta. Waro itseäs! Pilwet woivat jälle wetäytyä kokoon, ja silloin! Sinä sanoit, että elämäsi aamu oli sumuinen, olkoon niin. Mutta oletko miettinyt, mitä ne pilwet oliwat, jotka sinun aamuksi sumuun saiwat? Ne oliwat hattara-pilwiä waan, ne wetäyiwät siwulle, kun Mariaasi näit ja kun sinä luulit hänen hylänneen sinua, silloin musteni koko sydämesi taiwas. Miksikä? Sen wuoksi, ettet sinä woinut näitä pilwiä hallita, että luottamus itseesi, sinun suuri itsekkäisyhytesi, silloin tyhjään raukeni, sen wuoksi, että näit woimaasi loppuwan, näit oman itseksi mitättömyhyden. Minä olen rakastanut sinua enemmän kun ketään nuorukaiista maailmassa, minä olen koettanut puhdistaa sinun sydäntäsi, minä en tiedä miten olen onnistunut.

Sumala tietää sen. Minä tiedän, näetsen, Johannes, minä tiedän että sydämen jota on terveellinen, mutta tiedän myöskin, että myrskyninen sydän on suuriin töihin voimaton, että puhtaasta sydäimestä vuotawat puhtaat työt. Tuon tiedän minä ja jos olen tuon tiedon woinut istuttaa sinun sydämeesi, kun on sydämesi puhdistunut, silloin Johannes, jos Sumala antaa minun elää, tahdon minä wiedä sinun Mariaasi helmaan. — Sinä et usko minua! No niin, se on luonnollista. Mutta saat kerran nähdä minun aawistaneen totta. Minä tunnen kertomuksestasi Mariaasi, hän rakastaa sinua. Sinä olit ihminen, sinä luulit hattara=pilwet ukon=pilwikki. Niin woi ihminen erehtyä, mutta Mariaasi rakastaa sinua." —

„Minä kuuntelin vanhusta pian hengittämättä. Minä hymärjini mitä hän tarkoitti ja minä tiedän nyt, että hän on onnistuwa. Hän ei katsonut maailmaa matalalta katfanto-alalta, hän awasi minunkin silmäni ja wiisahasti paljasti hän minun wifojani. —“ —

„Sinun mielestäsi Johannes,“ puhui Marthany kerran, „on rakkaus suurin woima kaikista woimista maailmasja. Se on toji. Mutta ei femmoinen rakkaus kun sinun. Sinun rakkautesi rakastaa tuota ulkonaista kuwa, sinä rakastat Mariaa! Sinä et ole eroittanut, mitä hänessjä on rakastettawaa, mitä ei; sinun rakkautesi on sokea. — Ja kumminkin on se juuri rakkaus, jonka pitäisi tehdä meidät näkemiksi! Sinä olet puhunut minulle, mitä sinä rakkaudesta saarnasit. — Kuule! Kuka sai sinun saarnamaan? Luuletko, että se oli sinun rakkautesi, että se rakkaus oli totinen. Ei, ei! Itsekkäinen oli se, ehkä sanojasi saarnastuolisja en wääriksi sano. Sinä et itse tiennyt kuinka totta sinä puhuit, mutta wale sun sanoisjasi oli siinä, ettet sinä niin olisi puhunut, ellet olisi luullut, Mariaasi hylänneen sinun. Sinä aawistit rakkautta löythywän, joka on tätä maallista korkeampi ja kumminkin olit sinä yksin tähän maalliseen rakkauteen sidottu. Johannes, etkö jo hymärrä? Sinä

näet rakkautta, onnellisuutta maailmassa ja kumminkin kuinka laukana on maallinen rakkaus tuosta antuaasta, taiwaallisesta. Sinä olet itse maallista rakkautta koettanut; kun sen peruste waipui jalkaisi alta, olit sinä näänthä. — Näe nyt jo eroitus. Totinen rakkaus ei näänny koskaan. Minä annan myöden, että se kärsii, sillä ihminen on ihminen niin lauan kuin hän elää, mutta hän ei kärsi, niinkuin sinä kärsit. Hän, itse hylättynä, ei hylkää. Totiselle rakkaudelle on sama, jos hän saa, maalliselta kannalta katsoen, kutsua rakastetun omakseen tahi ei. — — Sinä et usko minua. Minä myöden annan, että hylätty kärsii, mutta se on ainoastaan ihmisen maallinen itsekkäinen osa, joka kärsii. — — Rakastaahan Jumala meitä, waikka emme häntä rakasta; ei hän sure itsensä tähden, niinkuin me, kun rakkaudemme hylätään, suremme; waan hän suree meidän tähtemme. — — Sinä pudistat päätäsi, Johannes! Se on mahdotonta ihmiselle tuo, sanot sinä. Minä annan myöden, että tällöinen rakkaus maailmassa on mahdotoin, mutta onko rakkaus siis maallinen? Taiwas on rakkauden koto ja juuri rakkaudella opimme me tuntemaan rakkauden isää, Jumalaa. Ja hänen rakkautensa jälkeen pitäisi meidän rakkaudemme muodostua.”

„Niin oli Marthanhyn tapa puhua ja kun hän näin puhui, oli taiwaan kirkas loiste hänen silmissään. — Niinkuin rakastettua lasta seurasi hän minua. Hän wei minua sinne, missä riettauden näimme, siellä näytti hän minulle riettauden julmuuden, ja toiste puhui hän ylemyhdestä, mutta ylemyhdestä, jonka wertaista ei maan päällä löythynt kenesään muussa kun hänessä itsessään.”

„Ja tällöisen miehen opetuksen alla on Johannes muuttunut semmoiseksi kun hän nyt on. — Rakki vuotta kulettuamme ympäri Euroopassa, palasimme Englantiin takasin. Siellä sain minä sen arwo-nimen, joka minulla nyt on. Usein pyhysin minä Marthanya seuraamaan minua tänne, sinun luoksesi Mariani! Waan aina hän hymyillen was-

tafi: „Ei vielä; kun aika tulee niin seuraan minä sinua mielelläni Suomeen.“ Ja mielellänsä on hän seurannut minua tänne, ehkä ei jinä tarkoituksessa kun minä toivoin. Hän on nyt elämänsä lopun saavuttanut. Hän on pois. Kaunis unelma on minun matkani maailmassa hänen ieresfään ollut. — Minä sanon vieläkin kerran, tällöisen miehen johdatuksen alla on Johannes muuttunut semmoiseksi kun hän nyt on. —“

„Waan Mariani! Sinä tahtoisit ehkä tietää minun retkistäni, niistä tapauksista, jotka owat minua kohdanneet? Sinä ehkä tahtoisit tietää, miten Marthany askelittain johdatti minua paremmalle tielle? — Me olemme nyt yhdistetyt, elämäni kuluessa tulee ehkä tilaisuutta vielä kertoa tuosta. Minä tahdon nyt waan mainita, että niinkuin kiusaaja muinen wei Wapahtajamme korkealle wuorelle ja osoitti hänelle kaikki maailman waltakunnat ja niiden kunnian, niin wei Marthany minuakin, mutta hän ei mikään kiusaaja ollut. Hän ei käskenyt minun kumartaa maallisia, hän käski minun nostaa filmäni ylöspäin. Hän käski minun wuorelta filmäillä alas, ei tarttua maailman mutaan, waan koettaa nostaa maailmaa woimani jälkeen ylös Herran luo.“

„No Mariani, mitä sanot nyt Johanneksesta, onko hän tehnyt oikeen, wai wäärin, seuratessaan Marthany opetuksia? Tekekö hän wäärin jinä, että hän omakseen koettaa saada nämä opetukset, waikka hän tosin hawaitsee olewansa laukana niitä, mihin hänen pitäisi ennättää?“ —

Sanaa ei wastannut Maria, hän oli waalea ja khyneleet juoksiwat hänen poskiansa myöten. Wihdoin nousten ja painaen lädet rintaansa vastaan lausui hän: „Johannes! Mitä minä olen sinulle! Oi, ennen olisit sinä saattanut rakastaa minua, nyt et enää sitä woi . . . Mutta Johannes! yksi maailmassa löytyy, joka sinua rakastaa niin, kuin sinä tahdot olla rakastettu — se yksi, se ainoa on . . . Anna. —“

„Anna!“ huusi Johannes hämmästyen — „Nyt ym-

märrän minä . . Niin, Anna on ylevä, jalosydäminen tyttö.
— — Mutta Maria! onneni maan päällä woin minä ai-
noasti sinun wieresestä löhtää. Hän, joka oli minun isäni,
hän sanoi kun minä viime kerran hänen kättänsä puristin:
„Mene, mene nyt Mariaasi luo!“ —

„Sinä luulet, että minä olen sinua parempi nyt“ —
sijäsi Johannes kun ei Marian kyyneleet lakanneet wuota-
masta, „sinä luulet wäärin — — Minä olen ainoastaan
nähtänyt wähän sitä tietä, jonka perillä minä tiedän rau-
han ja warjainaisen onnen löytyvän, minä tiedän, että Ma-
riani tahtoo minua seurata, minua johdattaa sillä tiellä.“ —

Nyt painoi Maria kaswonsa Johanneksen rintaa was-
taan. Johanneksen rinnalle wuotivat hänen kyyneleensä.

„Minä seurasin Marthanhyn lupauستا, minä astuin
laiwaan, minä sain onnen pelastaa sen, joka minulle rakas
on — — Nyt, nyt olen minä maallisen sataman, maallisen
onneni saamuttanut; kahden pyrimme nyt siihen satamaan,
jossa onnen koto löytyy.“ —

„Paljon olet kärsinyt minun tähteni, rakas Johannes,“
sanoi Maria ja katjeli filmäilyksillä, joista loisti suurin on-
nellisuus, ylkäänä. „Di, jos sillä, että sinua tahdon seurata
elämäni viime hetkeen saakka, woin mielestäsi luowuttaa mui-
nois-ajan katkeruuden, niin Johannes, tässä on minun kä-
teni, ohjaa sinä horjuwaista siihen satamaan, johon itse py-
rit. — — —“

„Maria!“ wastasi Johannes innokkaasti, „kiitoksia näis-
tä sanoistasi. — Sinä olet ollut rikas, sinä olet nyt köy-
hä. Raikki mitä sinulla oli, sen on tuli ottanut. Kuule!
Ennen aikoina oli wiisas mies, Sadi oli hänen nimensä,
Persian maa hänen kotonsa. Tällä miehellä oli hywä ys-
tävä. Tämä ystäwä tuli kerran Sadien terwehtimään ja
kun hän muutaman päivän kuluttua oli pois-menossa, näki
Sadi hänen kokeilleen ruusuja, narsisseja ja muita ihania
kukkia kaupunkiin wietäwiksi. Sadi sanoi hänelle: Ruusuilla
ei ole pitkälistä ikää, sen sinä tiedät, ja ruusutarhaston kau-

neus katoa pian. Wiisaat ovat sanoneet: Sillä, joka katoa, ei sillä suurta armoa ole. Hänen ystävänsä kysyi: Mitä sillä tahdot sanoa? Minä tahdon, vastasi Sadi, kaswattaa ruusuja, tahdon valmistaa ruusutarhaston, jonka ruusut eivät koskaan laastu, jonka kukkiin ei syksyn myrsky pysty. — Niin, Mariani! mekin. Tuli on polttanut kaikki, me seisomme tyhjänä maallisista maailmassa. Mutta niinkuin Sadi tahdon minä kaswattaa ruusuja, valmistaa ruusutarhaston, jonka kukat eivät koskaan laastu, jonka ruusuihin ei syksyn myrsky pysty. Tämä ruusutarhasto on meidän sydämemme. Itsensä tunteminen on suurin wiisaus ja hienojansa voittaa on suurin voitto. Luuletko minun saanutaneeni tuon wiisauden, voittaneeni tuon voiton, niin sinä petyt. Vielä olen kaukana siitä, mutta minä toivon kerran omistawani tuon wiisauden, voittawani tuon voiton. —

— „Johannes!“ huokasi Maria, „nyt en minä sinua hymärrä, mutta ehkä tulee aika, jolloin minulle selwenee, mikä nyt pimeydessä on. Silloin, vasta silloin on Mariaasi oikeen sinun. —“ —

XIII.

Lotuuden hetki.

Syys-yö lewenihe ja pimeys laskeusi alas kun Johannes ja Maria tulivat takasin Harmaalaan. Klaus ja Anna istuivat salissa, he näkiwät heidän tulewan, he näkiwät, että Johannes ja Maria oliwat onnelliset. He eivät puhuneet mitään. Klaus waan huokasi sywään.

Johannes ja Maria tulivat saliin.

„Nyt on töllin lapsi maallisen retkenä päähän päässyt. Klaus — salikkaa, että minä niin teitä nimitän — oletteko wihoissanne minulle, että minä olen teiltä aarteenne wientyt? Maria on tiellä jutellut, mitä minä kah-

deksan vuotta takaperin täältä lähtiesjani aawistin, että te-
fin Mariaa rakastitte.“

„Minä wihoisjani teille! Jumala olkoon todistajani
tällä totuuden hetkellä, ettei nyt vähintäkään wihaa minun
sydämesjani asu teitä kohtaan. Minä tiedän, että te olette
ainoa, joka voitte tehdä Marian onnelliseksi. Ripeästi tuo
tosin pistää minuun, waan wihasta on tuo kipu kaukana.
Kerran wihajin minä teitä, se oli silloin, kun Maria heitti
pois kädestänsä kuffani; waan siitä ajasta on wihani monin
ferroin sammunut.“

„Minä tiesin sen, minä kiitän teitä, te olette suurta hle-
wyhyttä minua kohtaan osoittaneet, minä en sitä ikinä unhotta.
— Nyt on totuuden hetki, sanoitte te. Oikeen niin . . Kuule
Anna! sinullekin olisi minulla sana sanottawana. Nurinko
on nyt laskenut. Minä sanoisin sinulle: anna rakkautesi
sammua niinkuin päivän viimeinen walo on sammunut; waan
minä tiedän, että rakkauden säde ei ikinä woi sammua. Ra-
kasta siis minua, Maria lupaa sinulle sen, waikk'en minä
woi sinun rakkauttasi kohdata muulla kun weljellisellä lem-
mellä. Mutta Anna! Minä toivoisin sinun tekewän, mitä
nyt pyhdän, waikka minä tiedän ettet sitäkään woi: sido koh-
taloosi toiseen.“ —

Johannes filmäili Klausta.

Kummalliseen ahdinkoon sai nämä Johannesen sanat
kaikki. Johannes tunsi tuon, hän näki sanoillansa koskeneen
Annan arimpaan sydän-paikkaan, mutta hänessä oli nyt
miestä hillitsemään niitä woimia, joita kutsui esiin. Klaus
loi wakawat filmänsä Johanneseseen. Nuhtelewaisella äänellä
sanoi hän:

„Tekisittekö te Annana niin?“

„Nyt on totuuden hetki, sen olette itse sanoneet,“ was-
tasi Johannes. „Tämä ilta ei siis saa kulua suorittamatta
kaikkia, mitä meidän välisjämme on. Kummalliseen tilaan
on kohtalo saanut meidät. Me kaksi, minä ja Maria olem-
me onnelliset. Te taas tunnette paremmin kuin minä sy-

dämenne tilan. Minä sanoin: minä toiwon, ettei niin olisi, että kaikki voisimme olla onnelliset, minä olen näyttänyt välifappaleen onneen, mutta sinuna, Anna, en minä voisi tehdä, mitä sinulle esittänyt olen." —

„Sinulla on oikeen Johannes,“ lausui nyt Anna suriisesti. „Tämä hetki on totuuden hetki, minä tunnen sen. Minä! minä en sido kohtaloani keneenkään.“

Klaus ei sanonut mitään.

Maria lähestyi Annaa. Hän syleili häntä. Hämärä oli salisja, waan Maria tunsi kuuman hyyneleen polttawan poskeansa, kun hän Annalle suuta antoi.

„Ihmishydänten tiet owat kummalliset,“ sanoi wihdoin Klaus. „Sntojen myrskyt eiwät enää pauhaa minun sydämesjäni, niinkuin kahdeksan vuotta tätä ennen. Minä tiedän, että sinä, Maria, olet onnellinen, se minun onneni. Ole minulle niinkuin tähän saakka ystämä ja minä en muuta pyydä. Te, neito Anna, jääkääte te tänne minun luokseni. Me emme voi toinen toistamme rakastaa, niinkuin sulhaiset rakastawat; weljen rakkauden tarjoon minä teille, antakaatte sijaren rakkauden minulle, ja ehkä saawutamme mekin hiljaisen onnen täällä.“ —

Seuraawana hetkenä olivat kaikkien kädet yhdistetyt. —

Kuu kumottawa nousi taiwahalle. Se näki mitä tällä totuuden hetkellä tapahtui, ja kun yön hiljaisuudessa sali wihdoin tyhjäksi jätettiin, näki se wanhan paroonin kuman seinällä ikäänkuin hymyilewän. —

XIV.

Wuosien kuluttua.

Päiwä kuluu, wuosi kuluu, ikä kuluu. Sadin kukkaset, Johanneksen sydämen ruusutarhasto — tahdotteko silmäillä niitä? —

Toko hän on saavuttanut sen wiisauden, joka hänen mielestänsä suurin on? — sen voitton voittanut, minkä voittaa tahtoo —?

Wuosia on kulunut, kolmekymmentä vuotta mennyt. — Jos, arwoisa lukijani, olet suosiolla seurannut töllin lasta hänen waelluksessaan mustien warjojen läpi onnensa satamaan, seuraa minua nyt hänelle jäähyväiset sanomaan ja samalla katsomaan häntä ukkona. Niin, seuraa minua hänen ensimmäiseen kotiinsa Kalajärwen rannalle.

Toisin on nyt kaikki.

Metsämaa ei ole enää metsän maa. Korjaawa käsi on täällä käynyt. Wanha tölli seisoo tosin vielä rannalla, wanha lahonnut. Johannes ei ole tahtonut häwittää sitä. Mutta muutamia kymmeniä sylväitä töllistä seisoo soma yksfertainen puurakennus kauniin ihanan puutarhan keskellä. Siinä asuwat nyt wanhat tuttavamme Johannes ja Maria.

Ohmitset owat kummakuneet, miten tohtori rouwinensa semmoiselle paikalle on rakentanut asunansa. Olisihan tohtorilla nyt ollut waroja asua waikka Helsingissä, sanottiin.

Astummeko huonetta likemmäksi. — Ne joita tawata tahdomme, istuwat puutarhassa rannalla. Niillä lience wieraista, koska ääniä kuuluu heidän lifiseudustaan. Ah! Tuulehan tuollakin kääsit! —

„Hän tulee,“ sanoo ihana ääni, joka jotenkain lapselliselta kuuluu, ja puitten wälistä juoksee nuori kuuswuotinen tyttö ruohosohwalle wanhuksien luo. — „Hän tulee, isä tulee!“

Ruohosohwasssa istuu Johannes, Maria, Klaus ja eräs nainen, jota emme ennen ole nähneet. —

Sa Anna —?

Annaa ei nyt enää maa kannu. Majori — s'en wiersessä makaa hän, hän on jo kauan, kauan maannut. Särjetty sydän, johon tutkain, hylätyn rakkauden tutkain Johannesen hääpäiwänä vielä sywempään painettiin, ei jaksanut enää kauan kärkeä. Hän, Anna, jolle tämä maa aina oli

syvä murheen laakso, laakastui vähitellen. Vänetöin surunsa oli vuosien kuluessa kaiwanut kuolemalle siaa hänen rinnassa, ja Anna on nyt viisikolmatta vuotta maan omana ollut.

Mutta kuka on tuo nainen? Ka! Hän ottaa helästi kuusvuotisen syliinsä, hän lähestyy tulijoa ja kun he tapaavat toisiansa hyleilevät he toinen toistaan —

Nainen on Johanneksen ja Marian ainoa lapsi. Tuo kääjisä vasta tullut on — Safari, hänen puolisonsa. —

Me olemme kauan olleet Harmaalasta ja Metsämaasta pois. Me silloiset nuoret ovat nyt vanhat, mutta toisia nuoria on heidän ympärillään. —

He istuvat ruohosohvasa nyt kaikki. Rappalainen Safarikin waimoneen ja lapsinensa.

He ovat kaikki onnelliset, ensi filmäily sanoo meille sen.

„Kiitos, Safari, että tulit,“ lausui vanha rouva. Ja tässä rouvasa näemme nyt entisen Mariamme. — Hän on nyt vanha; mutta kaunis, niinkuin nuorena ollessaan, niinkuin tyttärensä Maria on hän vielä kaunis, ehkä toisella tavalla kumminkin.

„Ei kiittämistä rakas tätini,“ vastasi Safari. „Teidän syntymäpäivänne on minulle juhla, jota aina tahdon wiettaa teidän tykönnänne.“

„Oppiaksesi vielä wanhoilla päiwilläsi miten lempi woi yhdistää kaksi sielua,“ lisäsi ukko, joka Marian wieressä istui.

Ja tämä ukko on?

Ei kukaan muu kun entinen Johanneksemme. Hän on nyt vanha, hänen hiuksensa ovat lumivalkeat, mutta hänen filmistänsä loistaa onnellisuus.

„Niin, oppiakseni sitä,“ vastasi Safari. „Ehkä piti tahtoisin sanoa, en siihen opetusta tarwitsewani.“ Ja Safari katfeli lempeillä filmillä puolisoitaan, nuorempaa Mariaa.

„Safari!“ sanoi Johannes ja wiittasi nuhteellisesti formillaan. „Muista, miten minun kansani on käynyt; pidä totena minun hawantojani: Ihminen ei tässä maailmasa

opi tuntemaan omaa itseänsä; ja hänen opetusaikinsa kaikissa, semminkin onnessaan, on kuolemaan saakka kestävä.”

„Te tahdotte waan sillä sanoa, rakas setäni, ettei maan päällä tähdellisyttä löydy, että se, jota me Sumaluuden miehet synniksi kutsumme, seuraa ihmistä aina loppuun asti.”

„Niin! — Sen minä nyt tiedän ja se minun suruni, että niin on.”

„Mutta, armas isäni! anna anteeksi, että minäkin sanon sanon” — lausui nuorempi Maria. „Minä olen usein ajatellut, kuinka kummallisesti maailmassa käy; mitenkä onni täällä vaihtelee. Ilman omaa ansiotansa toisen osalle lankee suurin onnellisuus, kun taas toinen, joka todella tietäisi olla onnellinen, saa kärsiä koko elinaikansa.”

„Niin oikeen, tyttäreni!” — vastasi Johannes. „Sinä tarfoitat Annaa, minä hymärrän sen. Mutta jos luulet, että Anna oli onneton siinä merkityksessä, kun tällä sanalla tavallisesti on, niin sinä erehdyt. Puhdistettuna, irtaantuneena kaikista maallisista, näki hän kuoleman itseänsä lähestyvän. Hän oli paljon kärsinyt, se on tosi; mutta juuri kärsimystensä kestäessä oli hän puhdistunut. Toisin on minun laitani ollut. Minä olin itsekkäinen, itseäni rakastava nuorukainen. Kun minä luulin rakastavani hlewyyttä ja hyvää, rakastin minä waan omaa itseäni. Minä olen usein puhunut teille Marthanhysta. Hän ohjasi minua vuosien kulussa harhateiltäni. Mutta niin sywälle sydämessäni oli itsekkäisyyden ja oman rakkauden juuret juosseet, etten niitä vielä nytkään ole woinut kufistaa. Ne yhä siellä kaswot ja anastaiwivat pian koko olentoni, ellen alati koettaisi niitä kuolettaa. Tällä kohdalla oli Anna onnellisempi minua, jonka onni kumminkin niin suuri nyt, kun ihmisonni saattaa olla. Minä luulin ihmisen saattawan täällä maan päällä tulla tähdelliseksi; kuta wanhemmasi minä elän, sitä paremmin, sitä selkeämmästi minä huomaa, kuinka wäärä tämä luuloni oli.”

„No, mutta Jumalan nimeen, setä! Tuon asian tietää jokin kersjäläispoikakin, ja te puhutte niinkuin vasta nyhjään olisitte saaneet tietää sen, ettei ihmisen tähdellisyys ole mitään.“

Johannes hymyili.

„Niin! Vasta nyhjään olen saanut tietää, että niin on. Sinä, Safari, tiedät tuon ja kumminkaan en usko, että itse ymmärrät, mitä sinä tiedät. Tieto on, näet, kahtalainen: järjen ja sydämen.“

Safari ei puhunut mitään.

„En minä sinun tietojasi ymmärrä“ — sanoi vähän ajan kuluttua Klaus; „mutta sen minä ymmärrän, ettei hyvää paremmaksi ihminen voi tulla. Harmaalassa eli Anna, Harmaala näki, mitkä avut hänessä vallitsivat. Hän oli suurempi, ylempi kun toinen ihminen maailmassa.“

„Niin! Uuhainen olen minä hänen rinnallaan“ — lausui hiljaan Johannes.

Silloin tuli ryhtimaahan kymmenvuotinen poika. Hän oli vähäisten rattaiden eteen asettanut porsaan.

Raikki rupešivat nauramaan; pieni kuusvuotinen Anna taputti ilosta käsiään.

„Älkää naurako,“ sanoi Johannes itse nauramasta lakaten. „Pieni Nappo saa muistooni elämäni aamun. Näillä samoilla paikoilla olen minä porsaan kanssa leikkiä lastenut ja sinä Mariani, saman ikuisena kun Anna nyt, pyhsit, kun Turussa sinun ensikerran tapasin, omaksesi sen.“

Johannes taputti Nappoa, sisarensa Liisan nuorinta poikaa ystävällisesti poskelle. „Kiitoksia Nappo!“ sanoi hän. „Sinä olet tätisi syntymäpäivänä hyvän lahjan sedällesi antanut. Sinä olet saanut minun selvästi muistamaan elämäni vaiheet.“

„Niin oikeen, pieni veljeni!“ sanoi Safari.

Mutta Maria, se entinen riehas, wallaton Maria nojauti Johanneksen rintaa vastaan ja suuret, kirikkaat khyneleet välkkyivät hänen silmissään. Hänenkin muistonsa

noujivat tapaukset, joita hän lapsuudestaan saakka oli elänyt. Imarretta ei, vaan sydämensä wakuutus asui niissä sanoissa, joita hän hiljaan puristaen Johanneksen kättä, lausui:

„Sinä olet sotinut, olet woittanut.“

„Minä woittanut!“ kertoi Johannes. „En, en vielä, ennenkun tuolla. Siellä sekkenee, mikä täällä pimeä on, siellä töllin poika saawuttaa sen wiisauden, jota hän täällä on turhaan hakenut; tuolla, wasta tuolla on hän woittonsa woittanut!“ Ja Johannes wiittasi taiwasta.

„Ja siellä on se ruusutarha, jonka ruusut eivät lastu“ — lisäsi wanha rouwa hiljaisella äänellä.

„Niin siellä, siellä!“

„Ja siellä on jo neito Anna!“ lausui nuori kuuswuotias.

„Siellä, — siellä hän on!“ sanoi paroeni Klaus.

Difaiistawaa:

Edellisen osan	8	siv.	4	riv.	yht.	seisoo:	lämtemään	lue:	lähtemään		
"	"	"	15	"	3	"	alh.	"	Johannet	"	Johannes
"	"	"	"	"	2	"	"	"	wato	"	mato
"	"	"	16	"	16	"	"	"	jo	"	ja

Muutamia tälläisiä wirheitä on huomaamatta kirjaan jäänyt, joita pyydän lufian itsen hywäntahtoisesti oikaisemaan.